

VÁSÁRHELYI LÁTÓHATÁR

HELYISMERETI — IRODALMI — MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT • III. évf. 2012/3 • 11. sz. • Ára: 450 Ft

GALÉRIA

TORNYAI JÁNOS

BOZSÉR ZSOLT

HÉZSŐ FERENC

KŐHEGYI FERENC

LELKES ISTVÁN

VÁROSUNK DIÁKSZEMMEL...

LELKES ISTVÁN: ŐSZ

A CÍMOLDALON TORNyai JÁNOS: *JUSS* CÍMŰ ALKOTÁSA
(A TORNyai JÁNOS MÚZEUM TULAJDONA)

TARTALOM

KÖSZÖNTŐ	
Oskovics Katalin: Bizonyosság	3
HELYTÖRTÉNET	
Farkas Ferenc - dr. Szabó Lajos Egy csizmadia a nagy háborúban	5
Gaál Györgyi Arculat, profil - sikermarketing?	25
Csatlós Árpádné Emlékbélyegek mesélnek	26
IRODALOM- ÉS NYELVTUDOMÁNY	
Köszegfalvi Ferenc Pákozdy Ferenc háborúja	10
Kovács István Kréki József a nyelvtudomány elhivatott tudósa	11
Dr. Imre László Értékrend és módszer	12
Benák Katalin Diószegi Szabó Pál	14
MŰVÉSZET	
Bodó Péter Ismert épületek alig ismert tervezője	9
Bányai Béla Gondolatok a „hóttig nyögöm” ház körül	24
Bozsér Zsolt Az ideális város	28
SZÉPIRODALOM	
Diószegi Szabó Pál (P)ár(t)atlan évek	30
Fenyvesi Félix Lajos Városszéli ház	13
Szenti Tibor Egy szál napraforgó	16
Az élet megy tovább	17
SZÍNHÁZ — KIÁLLÍTÁS	
Tüskék	4
A természet csodái	30
KORTÁRS MŰVÉSZET	
KépKapTár Galéria Találkozás Bódis Barnabás festővel	22
LEMEZBEMUTATÓ	
Sámántestvér Aczél Ferenc megzenésített versei	20
RECENZÍÓ	
A Hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaság évkönyve 2011. Hegyiné Csernus Judit ajánlása	8
IN MEMORIAM	
Dr. Sterbetz István Dr. Domokos Tamás emlékezete	18
GALÉRIA	
Tornyai János: <i>Juss</i> című alkotása	1
Lelkes István fotói	2, 31
Hézsó Ferenc: <i>Napköszöntők</i>	16
Bozsér Zsolt: <i>Az ideális város</i>	28
dr. Kőhegyi Ferenc fotói	31
Barta Zsófia, Barta Soma, Kovács Lilla Városunk diákszemmel...	32

BIZONYOSSÁG

RISZTOV ÉVA
LEENDŐ OLIMPIAI BAJNOK
ÉS ELSŐ MESTERE
OSKOVICS KATALIN

(Fotó: Baranyai Antal)

Nagyon vártam ezt a nyarat. Félretettem nyaralást, házfelújítást, mert jön az Olimpija.

Igen, minden Olimpiát így várok, mióta az eszemet tudom. Korábban a nyitó- és záróünnepségek pompája, semmihez nem hasonlítható hangulata varázsol el. De. Amióta van közöm a sporthoz, azóta az emberfeletti teljesítmények, küzdelmek, a modernkori hőstettek nyűgöznek le. Aki sportolt valaha, annak van fogalma, hogy milyen hatalmas, embert próbáló munka van a teljesítmények mögött. Sokszor könnyeztem együtt a sportolókkal a győzelem pillanatában. Együtt énekeltük a himnuszot, ők a dobogó tetején állva, én a tv előtt. Olyan ez, mint amikor a színházba járó katarzist érez a darab végén. A szív ki akar ugrani, a mellkas szét akar szakadni, a szem bepárasodik. Az ilyen meghatározhatatlanul felemelő érzés miatt nézzük az Olimpiát. Együtt szurkoljuk ki a végső sikert, együtt szomorkodunk a kudarcok miatt.

Így voltam ezzel ezen a nyáron is. Minden percről tudni akartam, ami a versenyeiken zajlott. A lakás minden szegletében szólt a tv vagy a rádió. Semmiről nem akartam lemaradni. Nem akartam lemaradni az ÉRZÉSRŐL.

Ezen az Olimpián sokszor megkaphattam ezt, talán többször is, mint előre gondoltam.

Augusztus 9. napja pedig csodálatos nap lett.

Nagyon vártam egy lány versenyét, akit jól ismerek a korábbi időkben.

Tudom, miként ment keresztül, hogyan emelte fel a siker, majd mikor az eredmények nem jöttek, hogyan fordultak el sokan tőle. Magánéleti válságait éreztem, és féltettem. Csupán abban bíztam, hogy családja és barátai szerető gondoskodása segítik átlendülni a mélypontra.

Most örömmel láttam a rajt pillanatában az ismerős elszánt tekintetét, majd közvetlenül utána a heves karcsapásait, amivel az élre tört.

Hoppá! Meglepődtem. Ez a lány ma nagyon akar győzni. Semmit nem fog a véletlenre bízni.

Kezemet tördelve néztem a szabadtéren. Bosszankodtam a kommentátor szavain. És ahogy a törekeny lányok karcsapásait néztem hosszan, eszembe jutott egy emlék.

1988-ban a szülői olimpia után egy nagyszerű sportembert, az első sikereit elért Egerszegi Krisztinát hívtuk meg az olimpikonok előtti tisztelgő sportrendezvényre (24 órás váltó). Tele volt akkor is a szívem, tenni akartam a magam szintjén valamit.

Szóval egy 3 éves kislány képe jelent meg előttem, amint Krisztina karját szorongatja megmagyarázhatatlan görcsösséggel. Nekem érthető volt az érzés, hisz az igazi bajnokok különleges kisugárzású emberek. Ezt érezte meg a kicsi lány is, csak nem tudta megfogalmazni.

A rendkívüli találkozás után a kislány szülei megkértek, hogy tanítsam meg úszni a csöppséget. A kora miatt ódtkodtam egy darabig, de látva a törekeny, copfos kis szőszit, beadtam a derekam, hogy „majd látjuk, mi lesz”.

A kis csoport a vásárhelyi strand akkor épült tanmedencéjében kezdte el az első tempókat. A kislány minden egyes új mozdulat elsajátítása után kérdezte, hogy „tudok már úszni”? Türelemre intettem, bár szépen haladt, de majd „a vizsgán kiderül”.

Vizsga? A vásárhelyi úszni tanulók vizsgája évtizedekig abból állt, hogy a mélyvízes medence lépcsőjétől kellett elúszni a kanyarig (3-4 m). A sötétzöld, átlátszatlan, sejtelmesen sötét és hideg vízben átúszni ezt a távot nem kis teljesítmény. Különösen akkor, ha az ember útját csíborok is kísérik. Ez a kicsi lány két hét után megtette a „távot”, sőt tovább is úszott. Pedig nagyon vacogott. Társai hamarabb feladták, és az édesanyjukba kapaszkodtak, vagy sokadik próbálkozás után indultak csak neki az ismeretlennek.

A vizsga sikerült. A kislány örömmel szaladt édesanyja ölelő karjaiba. Bebizonyította, hogy meg tudja csinálni.

Most ismét a versenyt látom. A lány még mindig az élen halad. Olyan ez, mint a VIZSGA! Sötét és hideg a víz. De meg kell csinálni. Meg kell tenni a távot. Ez most hosszabb ugyan. Közéleg a táv vége, a társak az oldalvízen közelednek. Vörösrre tapsolom a kezem, hangos buzdításba kezdek a képernyő előtt.

Éva! Meg tudod csinálni! Végig vezetted, nem adhatod fel!

Hosszú méterek, másodpercek, és... fiús határozottsággal csap a célba.

Jajh! De jó!

A VIZSGA sikerült! A felnőtt nő, a nagyszerű sportember rohan édesanyja karjaiba. Bebizonyította, hogy meg tudja csinálni. Megcsinálta. Olimpiai bajnok lett.

A képet látom, és értem is.

Újjászületés! Ez történt. És még most jön a java.

„Az élet nem más, mint szüntelen meghalás és újjászületés. Ha valaki ezt nem tudja, és elfelejt újjászületni, az úgy marad, meghalva.” -jutnak eszembe kedvenc íróim szavai.

Kislány! Most rajtad a sor. Sok kislány fog a kezeidbe kapaszkodni, mint ahogy te tetted annak idején. Példakép nélküli világunkban példakép lettél. Vigyázz erre a képre! Legyen hozzá kellő erőd és bölcsesség!

Azt mondják, „Isten bennünk lakozik”. Látva küzdelmedet, bizonyosságot szereztem.

Tudod Évi, akire a Jóisten terheket rak, abban bízok. Akire nagy terheket rak, abban nagyon bízok. Benned nagyon bízok, és Te méltóvá lettél erre a bizalomra.

Risztov Éva! Örülök, hogy közöm lehetett Hozzád, a nagyszerű SPORTEMBERHEZ!

Oskovics Katalin

Nagy sikerrel mutatták be a *Tüskék* című zenés darabot Budapesten, melynek dalszövegét Fehér József vásárhelyi költő, míg a monodrámá szövegét Siklósi Edit zene- és színpadi szerző, írta. A darab keletkezéséről és a bemutatóról kérdeztük a szerzőket.

Fehér Józseftől, a „Tüskék” dalszöveg írójától az előzményekről érdeklődtünk...

Négy éve már, hogy együtt dolgozunk Siklósi Edit zeneszerző társammal. Ennek a barátságának és együttműködésnek a kialakulása 2008 júniusában egy telefonhívással kezdődött. Editke azzal az örömhírral keresett meg, hogy az Irodalmi Rádió pályázatára megzenésítette a „*Tanis meg engem!*” című versemet, aminek nagyon megörültem. Annak ellenére, hogy gyönyörű és szépen áradó a dal, nem nyertünk vele. Mégis kialakult köztünk egy gyümölcsöző munkakapcsolat, melynek eredményeként sorra születtek a dalok: a szerelemtől, útkeresésről, közérzetünkről, valamint az élet és a természet szeretetéről. Több dalunkat Konkoly László tanár úr angol nyelvre kiválóan le is fordította. Ennek is köszönhető, hogy 2010-ben Chicago-ban az *Év Dala Fesztivál*-on dalszöveg kategóriában a *Bird and the ship (Madár és hajó)* című számunkkal *Ajánlott Érdemes Művész* díjat érdemeltünk ki.

Hogyan született a színházi mű?

A négy év alatt három lemezre való dalunk született. Ez bizony nem kis mennyiség. Azon törtük a fejünket, hogyan lehetne ezeket a dalokat a leghatékonyabban a közönséghez eljuttatni. Milyen jó is lenne, ha az utcán szembejövő emberek a mi dalainkat fütyülnék, dúdolnák, mint ahogy ez számtalanszor megtörtént már a zene életében.

Editről közben kiderült, hogy mennyire sokrétű alkotó: nem csak zeneszerző, de színpadi szerző és szövegíró is egyben. Dalaink elhelyezésére megírta a „*Tüskék, avagy ami még belénk szorult*” című két felvonásos zenés, táncos monodramáját. A színdarab egy szingli korántsem átlagos életén keresztül mutatja be, mennyi kudarcot és csalódást képes elviselni egy nő, miközben az igazit keresi... A főhős a humor erejével szabadul meg a múlt sebeit okozó „tüskéktől”, miközben újabb meglepetések várják. Siklósi Edit női szemmel, női lélekkel megélt tapasztalatait meséli el, hogy milyen is az

SZEMERÉDI BERNADETT
A MONODRÁMA FŐSZEREPLŐJE

élet páratlan oldala, hogy milyen viszontagságokkal jár a párválasztás. Azt mondja, hogy a pasik sem egyszerűek! Mert a pasik sem ésszerűek! Persze a nők... azok mindent túlbonyolítanak. Igen, talán így is van.

A darabban nincs politika, mivel a szerelem és a társkeresés a fő témája, finoman mégis kirajzolódik benne az elmúlt húszhuszonöt esztendő társadalomrajza is. A *Tüskék*-be nagyszerűen illeszkednek bele az elmúlt négy esztendő alatt szerzett legszebb dalaink.

Siklósi Edit szerint mi az üzenete?

A színdarab tulajdonképpen egy monodrámá, Szemerédi Bernadett főszereplésével. Egy nőnek az életét meséli el, aki állandóan a legnagyobb szerelmet keresi. Persze, mást mond a szája, és mást érez a lélek. Ezért az egyes történetek után a zenében és a táncban a tudatalattinkban raktározódott valóságos érzéseink jelennek meg. E kettősséget mutatja be a színdarab, miközben a nézőnek egy olyan szemléletet közvetít, hogy bármi is történjen az életben, mindig van folytatás, amit kalandként kell felfogni. A tüskék a múltban, és a jelenben is ejthetnek sebeket, amiket érdemes kihúzni, azaz kibeszélni, és megérteni, hogyan, és miért kerültek belénk. Ezzel az életfelfogással a lelki sebeink nem „gennyesednek” tovább, - és mint tudjuk, az *ép testben ép lélek* lakik -, ezért a feldolgozott problémák már nem betegíthetik le a testet.

Hol játsszák a darabot?

Április 27-én az Angyalföldi József Attila Művelődési Központban volt a teltházas ősbemutatója, Lukácsa Sándor rendezte színpadra, és az *A13 Színház* lelkes előadásában láthattuk. Minden elhangzott dalt vastappsal jutalmazott a hálás közönség. Szemerédi Bernadett gyönyörű hangjával, csodálatos játékával kiérdemelte mindannyiunk szeretetét. Végh Zoltán és Kaplonyi Csilla szólótáncosok, valamint a tizenegy táncos társuk fergeteges táncaikkal sikerre vitték a darabot.

Ennek köszönhetően július 8-án ismét műsorára tűzte az Angyalföldi József Attila Művelődési Központ, melyre Fehérné Zsoltos Erzsébet és Dura Jánosné még színházbuzst is szervezett Vásárhelyről. Szervező munkájuk eredményeként harmincnyolcan tekintették meg Vásárhelyről, Szegedről és Sándorfalváról a nagy sikerű angyalföldi előadást.

Gratulálunk! - és várjuk a mielőbbi vásárhelyi bemutatót!

Benák - fotó: Szalai Gábor

Vásárhelyi LÁTÓHATÁR ● www.vasarhelyilatohatar.hu

III. évf. 11. szám 2012/3. ● **Kiadja:** HDK Hód-Biotech Kft. Felolós kiadó: Fuchsz Máté ügyvezető. **Szerkesztőség:** Vásárhelyi Látóhatár Szerkesztősége 6800 Hódmezővásárhely, Rudnay Gyula u. 49. fsz. 2. **E-mail:** benakk@gmail.com **Telefon:** + 36 20 280 2529 **Főszerkesztő:** Benák Katalin, helyismereti szerkesztő: Borus Gábor, irodalmi szerkesztő: Simon Ferenc, művészeti vezető: Bányai Béla. A szerkesztőség további tagjai: Fenyvesi Félix Lajos, Soós Csilla, Gaál Györgyi. Nyelvi lektorok: Petróczi Sándorné és Takátsyné Farkas Irén ● **Nyomda:** Szoliter Nyomda, Hódmezővásárhely, Benkő István nyomdavezető M.sz. 5-13/2011 ● **Megjelenik:** negyedévente **Kapható:** LÍRA KÖNYVESBOLT, PETŐFI UTCA - EMLÉKPONT, KÁLVIN ANTIKVIÁRIUM ÉS KÖNYVESBOLT, TOURINFORM Iroda, MAGYAROK BOLTJA - Lázár utca, NÉMETH LÁSZLÓ VÁROSI KÖNYVTÁR, VÁSÁRHELYI LÁTÓHATÁR SZERKESZTŐSÉGE. ● **Megrendelhető:** Vásárhelyi Látóhatár Szerkesztősége. 6800 Hódmezővásárhely, Rudnay Gyula u. 49. fsz. 2. **E-mail:** benakk@gmail.com **Telefon:** + 36/20/280 2529 **Átutalással:** Raiffeisen Bank Rt. 12067008-00149806-00100007. A 2012. évre 1.400,-Ft + postaköltség. ● Minden jog fenntartva! ©Vásárhelyi Látóhatár. HU ISSN 2061-8182 Ny.t. 163/0239/2/2010. Első közlés, elektronikus formátumú, nyelviellenőrzött kéziratot fogadunk, mely tartalmáért a szerző vállal felelősséget. Adatvédelmi nyilatkozatunk megtekinthető a www.vasarhelyilatohatar.hu honlapunkon.

EGY CSIZMADIA A NAGY HÁBORÚBAN

**SZABÓ LAJOS
CSIZMADIASEGÉD SZEGEDEN
1905**

A legelső nyomtatott szöveg az első világháborút megjárt Szabó Lajos (1891–1974) csizmadiamesterről Fejérváry József *Vásárhely története családok tükrében* című könyvében jelent meg Erdei Sándor nyomdája kiadásában (1929).

1891. február 11-én született reformátusból unitáriussá lett gazdálkodó családban. Mesterségét apósánál, Pap Lajos (1863–1938) csizmadiánál tanulta. Tudását vásárhelyi, szegedi mestereknél tökéletesítette, mint Franciszti István, Frajfik Pál és Dudás Mihály, majd gyakorlatot szerzett aradi, makói, battonyai, valamint kovácsházi iparosoknál is. Kortársaihoz hasonlóan a középkori céhes hagyományok legjobbját folytatta a vándorévekkel, s mutatja igényességét önmagával szemben és igyekezetét annak érdekében, hogy megrendelőit a legmagasabb szinten szolgálja ki.

1912-ben vonult be tényleges katonai szolgálatra a 46-os szegedi cs. és kir. gyalogezredhez. (Csapattestéről Szegeden Adler Viktor jeles szegedi fotográfus készített elsőrangú felvételt, ahol a 21 éves mesterlegény jobbról – vállán puskával – látható.)

Éppen leszerelés előtt állott, amikor kitért a háború. Akkor Pancsovára, majd az oroszoktól megszállt galíciai Rohatynhoz vezényelték a frontra, ahol súlyos harcokba került és 1914. augusztus 30-án orosz fogságba esett. Tarnopol kíséréssel Kijeven keresztül hurcolták a szibériai Omszkba és egészen a kínai határig jutott el, majd Novo-Nyikolajevszkbe (a mai Novoszibirszkbe) vitték. Később Oroszország európai részén, a murmanszki vasútépítkezésen dolgozott, volt kőszénbányában és fafeldolgozó gyárban is, míg végül 1918 kora nyarán jutott haza. „De egyebet nem tudott megőrizni emlékül, mint egy négylevelű lóherét Szibériából” – idézi Fejérváry József fent említett könyve. Ám ebben tévedett az életrajzíró. Mert igenis Szabó Lajos csizmadiamester magával hozta azt a kockás, kis alakú füzetet, melyben leírta az összes fontos, a háborúval, a bevonulásával és a fogságával kapcsolatos eseményt 1914. július 30-a csütörtök délután 3 órától kezdődően. Ezzel az írásával, naplójával nem áll egyedül. Vásárhelyi katona társa, Dombi Kis Imre is ezt tette, akinek naplóját *Pokoljárásom* címmel a *Tények és tanúk* sorozatban a Magvető Kiadó 1983-ban jelentette meg.

A hadifogságban történő naplóírásról, sőt szépirodalmi tevékenységről Botka Ferenc *Üzenetek Szibériából* című kötete (Bp. Magvető Kiadó, 1985) is ékesen tanúskodik. A visszaemlékezők közül máig a legismertebb a Krasznajarszkbán meghalt Gyóni Géza költő.

Markovits Rodion egykori író, hadifogoly hazatérve az akkor már román fennhatóság alatt lévő Szatmárnémetibe *Szibériai garnizon* címen kollektív regényt, a modern idők eposzát írta meg, állította össze a hozzá beküldött visszaemlékezésekből, naplóból, versekből, színdarabokból. Mert ilyenek is voltak.

Annyi ember közös élménye, a háború nem suhanhatott el nyomtalanul a lelkek fölött és kétségtelen, hogy sok ember érzi súlyát a ki nem mondott szónak. Ennek szerencsétlen és torz szülőtte: a hadifogság. A hadifogság eposzát írnanék meg: ezren ezer szemszögből. Ezren, ezer színét. Ezren, ezer bánatát. Ezren, töméntelen mozaikját

szaporoznánk egységes képpé... Szeretném, ha előkerülnének régi noteszek, az elfeledett levelek.

A Markovits Rodionnak el nem küldött régi kockás fedelű notesz került elő dr. Szabó Lajos (*1923) jogász, tanító, kollégiumi nevelőtanár és kiváló csizmadiamester fiókjából Hódmezővásárhelyen, a Nagy András János u. 5. számú házában. Annál is inkább őrizte ezt az édesapja által írt naplót, mert alig harminc év múlva a II. világháború véres forgatagában ő is orosz fogságba esett és hasonló túlélési technikákat alkalmazott. Mindketten csizmadiamesterek voltak, akik jórészt szakmájuknak köszönhették a túlélést. No és annak, hogy mindketten jól megtanulták az orosz nyelvet. Az apa is vagy négy oldalon keresztül orosz-magyar szótárt iktatott be naplójába.

Ifj. Szabó Lajos most írja visszaemlékezéseit. Ő is hozott haza máig féltve őrzött négylevelű lóherét a szumi-i fogságból. A Markovits Rodion által megálmodott kollektív regényt így fogja majd kiegészíteni a két Szabó Lajos – apa és fia regénye. A történészek pedig az olvasóközönséggel együtt különbséget tehetnek az I. és II. világháborús hadifoglyok sorsa, életlehetősége, valamint a túlélés esélyei között.

Id. Szabó Lajos Szibériába került a rács nélküli börtönbe, ahonnan a szökés teljesen reménytelen volt. Talán ez is magyarázza, hogy Novo-Nyikolajevszkben a fogolytevékenység lehetősége a vártnál nagyobb mértékű volt. Vállalhattak munkát a városban, vagy teázót nyithattak, működtethettek, ahol teán kívül kétszersültet – szuharkát –, kekszet és süvegcsukrot is árultak...

A naplóból, a megélt katonasorsból kiderül a központi hatalmak jól ismert katonai koncepciója: a Szerbia ellen elkezdődő háború győzelmesen és gyorsan fog befejeződni, mire a lusta orosz medve Galiciában megindítja az offenzívát. De az orosz támadás a vártnál sokkal hamarabb bekövetkezett. Szerbia legyőzéséről szó sem volt, amikor Szabó Lajost és egységét átvezényelték a galíciai

**A HONVÉD SZABÓ LAJOS A SZEGEDI 46. CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI
GYALOGEZRED KATONÁI KÖZÖTT, 1914**

frontra, ahol augusztus 30-án Rohatyn térségében fogságba esett.

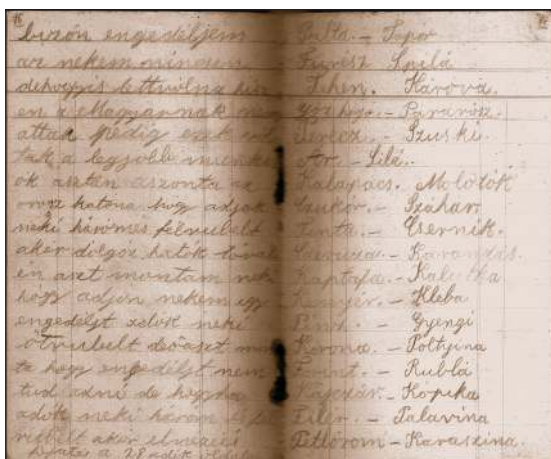
Hadifogolyként gyalog, vonaton, hajón, számkón legalább 9000 kilométer távolságot megtéve vitték fogsága első színhelyére, Novo-Nyikolajevszkbe, azaz „Novo Mikolájba” – ahogy ő említi többször is az 1925-ben Novoszibirszkre átnevezett nagyvárost.

A lényegében a frontra indulás időpontjától vezetett – a mindennapi eseményeket lehetőség szerint rögzítő – napló vége töredékes, nagyon tömör. Nem írja le részletesen, hogy hogyan, mikor kerül át 1916 nyarán a Fehér-tenger melléki murmanszki terület vasúti építkezéseire, később Petrozavodszkba, Uglichba, végül pedig Borovichibe. A családi legendárium azonban megőrzött e korszakból néhány fontos motívumot, fotót és relikviát, amelyet fia, dr. Szabó Lajos valamint unokája, Szabó Tamás (*1955) szíves közlésével és közreműködésével kapcsolunk a naplóhoz.

Farkas Ferenc

(Fotó és digitalizálás:
Szabó Tamás, Pápai Zoltán)

A NAPLÓ 1914–1917

A napló név és időpont azonosításával, a naplóról születési évével, a háborúba indulás kezdetével és bizonyára Szabó Lajos katonai nyilvántartási számaival kezdődik.

Szabó Lajos tulajdonba vette 1915. jan. 30. Novo Mikuláj [Novo-Nikolajevszk, Novoszibirszk] Szabó Lajos 1891, 1914. július 30. — 29.03777

Szegedről teljesen felszerelve 1914. július 30-án, csütörtökön délután 3 órakor indulunk útnak. Óriási néptömeg kísért bennünket egészen az állomásig. Sokunknak ismerőse, soknak szülei voltak ott. Meglehetősen jókedvet mutatunk mindannyian, de mikor a szerelvény elindult, akkor bizony sokan sírva fakadtak.

Vonaton mentünk Cserépaljára, ott leszálltunk és gyalog marsoltunk [vonultunk] Pancsovára. Itt, a Temes partján voltunk megszállva, hogy át ne jöjjenek Belgrádból a szerbek. Egy hétig voltunk Pancsován, azután elmarsoltunk Sztárcsovára. Itt már a Duna választja el Magyarországot Szerbiától... [olvashatatlan rész] Itt már komoly volt a helyzet, de azért nem igen vettük komolyan. Mert [bár] az ágyuk javában dörögtek, mi javában ütöttük a bankot [kártáztunk], meg fogtuk a halat a Temesben, (mert itt ömlik a Dunába), és főztük a halpaprikást. Minden reggel halat ettünk. Itt kilenc napig voltunk, aztán könnyebb szolgálatra mentünk Ferenchalomra korpskomendant [hadtestparancsnoksági] őrségnek. Itt nagyon jó helyünk [lett], majdnem két hétig voltunk.

Aztán parancs érkezett, hogy a 7. korpsnak [hadtestnek] le kell menni[e] Galíciába. Akkor aztán visszamentünk Pancsovára, és ott letünk bevagonírozva. Útnak indulunk, négy nap négy éjjel utaztunk, mire az északkeleti-Kárpátokon keresztül Galíciába érkeztünk. Menet közben [a] legnagyobb fogadtatásban részesültünk Zsombolyán és Nyíregyházán. Érintettük még a következő nagyobb városokat: Versec, Békécsaba, Temesvár, Arad, Miskolc, Debrecen [és] Szolnok.

Augusztus 28-án írtam az utolsó levelet magyar tartományból, Sztrijból. Augusztus 29-én este Stanislawówhoz értünk és kiszálltunk. Az éjszakát az állomás közelében levő térségen töltöttük, meglehetősen hűvös éjszaka

volt. A felszerelést nem volt szabad leszedni [letenni]. Már éjjel hallottuk az ágyúk dübörgését. Reggelre óriási köd ereszkedett [le], kiadták a parancsot, hogy felkészülni és útnak indulunk. Már tudtuk, hogy a harc vonalba megyünk. Ami nem volt szükséges, mindent kihajigáltunk a torniszterből [katonai háizsákból], hogy könnyebb legyen. Megittuk még a kávé és elindultunk Rohatyn irányába. 10 óra tájban egy faluhoz értünk, itt meg akarunk ebédelni, de a konyhánk már elveszett. Azt mondta a főhadnagy úr, hogy «akinek van, az egyék, akinek nincs, az éhen megy a halálba». Rövid raszt [pihenés] után rajvonatban elindultunk. Nagyon nehéz volt a fölvonulás, mert az oroszok óriási ágyútüzet adtak. Én a balszárnyon harcoltam. Mindig előre, előre, előre... Már a jobb szárny majdnem visszavonult, [de] mi még akkor is előre mentünk az ellenséghez, amikor a mieink azt avizálták [jelezték, parancsolták], hogy kerdőj [fordulj] gyorsan visszafelé. Mikor mentünk visszafelé, az oroszok, akik még jobban balra voltak mint mi, megláttak bennünket és két tűz közé szorítottak, és ott én is foglyul estem.

A FOGSÁG IDEJÉN BOROVICHIBEN
Mütermi fotó - 1917

Éjszakára Rohatynon túl, egy közeli faluban helyeztek el [bennünket] és megmondták, hogy szökést úgy kíséreljen valaki, hogy akkor lelövik az egészet [alakulatot]. Persze a házat körül fogták bajnét auffal [szuronypuskás őrökkel]. Másnap délbe aztán menázsit [élelmet] adtak, húst és káposztalevest. Amikor ez megvolt, akkor amit az előtte való nap és éjjel fogtak [foglyul ejtettek], összecsapták az egészet és útnak indulunk gyalog Oroszország felé. [Még] bent voltunk Galíciába, körülbelül 180 km-t mentünk, mikor egyszer Brezán városában az 55-ös kaszárnyában aludtunk, egyszer meg Tarnopolban a 15-ös kaszárnyában.

5 nap mentünk gyalog és akkor elértük az orosz határt, és vonatra ültünk. El voltunk nagyon ázva, és olyan kupék voltak, hogy tele

volt mindegyik lóganéval. Elképzelhető, hogy éreztük magunkat. Azt hittük, ezen [a szerelvényen] messzire fogunk utazni, de mégis hajnalban már kiszálltunk Helóm [?] városában, és ott egy kaszárnyában felszáradtunk.

Két nap múlva megint vonatra ültünk és Kijev felé indultunk. Ekkor már jó vagonok voltak. Kijev gyönyörű nagyváros. Hegyen fekszik, 5-6 emeletes házakat láttunk. Mikor megérkeztünk, kikutattak bennünket és a nem nagyon szükséges kincstári dolgokat elvették. Másnap innét is útnak indultunk Penza felé, azután Omszkhoz értünk. Ez is szép nagyváros, de ez már Szibériában van. Itt ebédelünk és mentünk tovább Szibériába. Aztán Novo-Nikolajevszk városát értük el. Ez is szép nagyváros, itt is aludtunk egy éjjel, és aztán reggel az Ob folyón, hajón fojtattuk utunkat.

Mire aztán 5 nap gyalog, 16 nap vonaton és 4 napi hajóutazás után Biyskbe értünk 1914. szeptember 24-én. Itt aztán egy részünket barakkokban, engem iskolában helyeztek el. Mink, akik iskolákban voltunk, nem panaszkodhattunk, meglehetősen [jó] helyünk volt. Éppen négy hétig voltunk Biyskben. Október 22-én csütörtökön estefelé hajóra ültünk és elindultunk Novo-Nikolajevszk felé. Éjfélkor megálltunk, és csak reggel korán indultunk tovább. Megyünk, [de] egyszer csak azon veszszük észre [magunkat], hogy megint Biyskben vagyunk. Akkor kiszálltunk és kaptunk 25 kopejkát. Aztán beszálltunk egy nagy dereglyébe. Mondták, hogy várunk egy nagyobb hajót, mert a kis hajó nem bírja a jeget törni. Meg is jött a nagy hajó, nem sokára beszálltunk és elindultunk megint. Estig mentünk és megálltunk. A hajón aludtunk, csak megint reggel indultunk. De bizony a nagy hajó sem bírta a jeget törni. Dél felé megint Biyskben voltunk. Kiszálltunk és bementünk a barakkokba, vártuk a további parancsot.

Október 26-án hoztak vagy háromszáz szánkót és elindultunk megint. [A] szánkókon óriási hózivatar volt. Nyolc napig mentünk abban a nagy hidegben, mikorra Novo-Nikolajevszkbe értünk. November 2-án itt mindannyinkat barakkba helyeztek el, és azt mondták, hogy holnap vagy holnap után megyünk tovább vonaton. De bizony így ment ez napról napra. Nagyon rossz helyünk volt, mentünk panaszsra, de azt mondták, hogy nem lehet segíteni, mert mi csak átutazóban vagyunk.

Én aztán meguntam és december 13-án kimentem a városba, munkát kaptam, és hozzá fogtam dolgozni. A mester nagyon megszerette a munkámat, és elég jó helyem volt. Egyszer csak üzennek, hogy menjek a barakkba, mert megyünk el Novo-Nikolajevszk felé. Én azt mondtam, hacsak fegyveresen nem jönnek a

A SZERENCSET HOZÓ
SZIBÉRIAI LÓHERE

muszkák értem, másképpen nem megyek sehová ebbe a nagy hidegbe. Nem is mentem. December 26-án elment a századom, hogy hova, azt nem tudom.

Ennél a mesternél dolgoztam három és fél hónapig. Akkor bejött egy orosz zugsführer [szakaszvezető] katona és kérdezte, hogy van-e engedélyem. Mondtam neki, hogy bizony engedélyem az nekem nincsen, de hogy is lett volna, hiszen a magyarnak nem adtak, pedig ezek voltak a legjobb munkások. Aztán azt mondta az orosz katona, hogy adjak neki három és fél rubelt, akkor dolgozhatok tovább. Én azt mondtam neki, hogy adjon nekem egy engedélyt, [akkor] adok neki öt rubelt. De ő azt mondta, hogy engedélyt nem tud adni, de hogyha adok neki három és fél rubelt, akkor elnézi és dolgozhatok tovább. Én azt mondtam, hogy ha nem tud engedélyt adni, akkor nem adok három és fél kopeket sem, inkább a barakkba megyek. Akkor könnyen beszéltem, mert amim nem volt, mindent beszereztem, és már egy kis megtakarított pénzem is volt.

Másnap aztán küldött a katona egy kozákot, és a kozák kérde, van-e engedély, mondom, bizony az nincsen. Na akkor a munkát azonnal letenni és bemenni a barakkba. Mit volt mit tenni, letettem a munkát és gyérünk a barakkba. Még örültem, hogy nem az irodára kellett menni, mert még akkor be is zártak volna, amiért engedély nélkül dolgoztam. A kozák elment a városba, mink pedig kimentünk a barakkba. A barakkban voltunk két héttig, aztán egy este megszöktünk, de elfogtak a kozákok és visszahajtottak bennünket.

Akkor vártunk egy pár napot és megint szerencsét próbáltunk, de [most] hajnalban indultunk és szerencsésen bejutottunk a városba. Akkor mindjárt hozzá is fogtunk a dologhoz és dolgoztunk egy hétig. Aztán azt gondoltuk, bemegyünk a barakkba, mert csak 1 koronát fizetett [a csizma] páronként.

Gondoltuk, ez nagyon kevés, inkább nem dolgozunk, de egy kollegánk azt mondta, hogy ő tud egy jobb helyet. Vasárnap este volt, elmentünk az új helyre, jó vacsorát kaptunk, mindjárt láttuk, hogy ez jobb hely lesz. Másnap hozzá fogtunk dolgozni. Már láttuk, hogy itt jól fog menni a dolgunk. Egy darabig jól is ment, de egyszer csak kiütött a krach [beütött a baj]. Jöttek a patrólok [járőrök] egyre-másra, ki kellett menni a barakkba, de a mester adós maradt 19 rubel és 30 kopejkával. Azt mondta, hogy nincs neki egy kopekja se. Könnyű volt ezt mondania, mert tudta, hogy nekünk be muszáj menni a barakkba. Be is mentünk a barakkba. Mesterünkhöz aztán többször [fordultunk] hogy fizessen, de bizony nem kaptunk soha egy kopeket sem.

Azután nem sokára kijött értem egy ismerős kozák, és bevitt a városba egy olyan aszszonyhoz, akinek az ura a háborúban volt. Itt voltam egynehány napig, de nem dolgoztam, mert munkát nem igen tudott adni. Aztán elmentem egy másik mesterhez, itt kaptam egy hamis engedélyt 1 rubelért egy irodistától. De jó volt az engedély, mert a patról nem bántott.

Itt aztán dolgozgattam, míg egyszer bevonták az összes engedélyeket, és az a parancs állott, minden embernek a barakkba kell vonulni, mert elviszik az egész [tábort] Novo-

Nikolajevszkából. A mi embereink nagyban beszéltek, hogy béke van, béke van. Így aztán én is bevonultam a barakkba. Nemsokára el is ment egy transzport. Mondották, hogy nem sokára megy a másik is, de bizony nem ment.

Én meg 1915. augusztus 2-án nagyon beteg lettem, Gujás János gondozott. Pár hét alatt felépültem, egészséges voltam, de ez nem tartott sokáig csak jó két hétig. Aztán megint nagy beteg lettem, de már ekkor, 1915. szeptember 16-án kórházba kerültem.

Amíg a kórházban voltam, az alatt elvitték az összes foglyokat, hogy hová azt nem tudom, [talán] Tobolszkba. Én 1915. november 22-én kijöttem a kórházból az új barakkokba. Ott meglehetősen jó hely volt. Itt aztán lassan teltek a napok. Pénzem az nekem nem volt 1 kopek sem. Azon gondolkodtam, hogyan lehetne pénzt szerezni.

Kávőfőzészhez fogtam. Ment valahogy, de aztán megismerkedtem egy 5-ös honvéddal, Horvát Lajossal és társak lettünk. Vettünk egy szamovárt és teamérést állítottunk fel és vegyeskereskedést. Ez aztán nagyon jól ment, volt olyan nap hogy 8 rubel 50 is bejött egy nap, tiszta jövedelem. Ezt folytattuk egész télen. Tavasszal, március utolja felé felhagytunk vele. Meggazdagodtunk, mert akinek 70–80 rubelja volt, az bizony gazdag [ember] volt.

Ekkor eladtunk mindent és komódttá [kényelmessé] akartuk magunkat tenni, de hamarosan parancs jött, hogy munkára kell menni. Meg is vizsgált bennünket az orvos és útnak indultak a transzportok. Én is ki voltam az elsővel írva, de nem mentem el, helyettem Fejes István apátfalvai embert küldtem. Én nem akartam elmenni, de csak muszáj volt az utolsó transzporttal elmenni. A társam kiment a városba, egy fürdőbe, én meg 1916. április 9-én eljöttem Nikolajevszkából.

MEGJEGYZÉSEK

[A naplóíró 1-től 43-ig sorszámozta rövid megállapításait.]

1914. október 23-án az Ob folyón olyan vihar volt, hogy a hajófedélzeten nem lehetett megállni, mert lesodort volna.

Október 23-án láttunk tevecordát Szibériában egy nagy nádas között.

Szeptember 23. Éjjel lopták el a hajón 42 koronát.

Október 29-én utazásunkban egész nap hóvihár csapdosott bennünket a szánkokon.

Novo-Nikolajevszk Biyskhez 368 kilométer. November 3-án anyámról rosszat álmodtam, és többször megsirattam.

Október 29-én mikor útban voltunk Biyskból, 27 fok hideg volt.

November 2-án reggeltől késő délutánig mentünk keresztül egy fenyőerdőn, olyan nagy volt.

A mi óránk a biyskihez [a helyi időhöz viszonyítva] 4 ½ órányit késik.

Novo-Nikolajevszkben december 13-án álltam munkába.

December 24-én 40 fok hideg volt Nikolajevszkben.

A HADIFOGSÁGBÓL HAZAKERÜLT TRÓPUSI SISAK

December 29-én éjjel álomban beszéltem Franciszti Samuval, nem volt semmi baja.

Október 11-én Biyskben már beállt a tél, nagy havazás volt és csikorgó hideg.

Az első levelet Biyskból 1914. október 6-án írtam apámnak magyarul.

A fekete csizmát fényesíteni kell: petróleum, fédervájsz [síkpor], gumidragán [csizma-kenőcs] és tiszta.

Október 23-án a hajónk léket kapott és dereglyébe szálltunk, amíg kijavították.

Zugsführer [szakaszvezető] Fodor József Szegedről és Libór Lajos Makóról meghaltak.

A második levelet apáméknak írtam németül Novo-Nikolajevszkából 1915. január 24-én.

A harmadik levelet is apáméknak írtam magyarul Novo-Nikolajevszkából 1915. február 11-én.

Február 8-án éjjel álomban látogatóban voltam Franciszti Samunál, meg volt nősülve, nem volt semmi baja, azt mondta, hogy boldog.

1915. január 17-én olyan hó volt Nikolajevszkben, hogy az ablakon nem lehetett kilátni.

1915. január 3-án éjjel azt álmodtam, hogy apám és anyám bent voltak látogatni a kaszárnyába és Bán Sándort is láttam egészségesen.

1915. január 8-án 41, 10-én [pedig] 42 ½ fok hideg volt Nikolajevszkben.

Január 11-én 43 fok hideg volt Nikolajevszkben. Voltunk fürdőben és mikor jöttünk haza [vissza a barakk-táborba], megfagyott mind a két fülem és az orrom.

Novo-Nikolajevszkben 1 font disznóhús 8-9 kopek, marhahús 5-6 kopek, egy pár hízott liba 1 rubel 40 kopek. A legfőbb kenyer 4 kopek, 1,5 hetes kismalac megkopasztva [megpucolva] 70 kopek.

A 8. komp [hajó] elment december 26-án Novo-Nikolajevszkából, én visszamaradtam, de velük ment a maschinengewehr [géppuskás] Kis és egy másik ugyancsak Kis nevű [bajtársam] a 46-os gyalogezredből.

A negyedik levelet is apáméknak írtam magyarul, 1915. február 24-én Novo-Nikolajevszkából.

Az ötödik levelet Papp Lídiának írtam magyarul Novo-Nikolajevszkából, 1915. február 25.

Káplár [tizedes] Nagy Sándor el van fogva, egészséges.

Márc. 21-én reggelre azt álmodtam, hogy a szegedi kaszárnyaudvaron Sadival beszéltem,

és kérdeztem, hogy melyik századhoz vagy beosztva és mondta, hogy a 13.-hoz. Aztán [Franciszti] Samuról azt álmodtam, hogy dolgoztunk együtt és az utolsó [bakancs] párt végeztük, mert kellett berukkolni.

A hatodik levelet is apáméknak írtam magyarul Novo-Nikolajevszkából, 1915. márc. 25.

A hetedik levelet Franciszti [István] úrnak írtam, márc. 25.

A nyolcadik levelet Anyámnak írtam magyarul Novo-Nikolajevszkából 1915. márc. 25-én.

A kilencedik levelet Rác úrnak írtam magyarul Novo-Nikolajevszkából, 1915. márc. 28.

Bán Sándor 1914. október 11-én vagy 10-én halálosan [meg] volt sebesülve Galíciában Lisko környékén, a fejét és a lábát gránát találta [el].

A tizedik levelet 1915. augusztus 25-én apámnak írtam Novo-Nikolajevszkából, magyarul.

Augusztus 2-án nagyon beteg lettem.

1914. augusztus 23-án éjjel azt álmodtam, hogy Bánfi János halva feküdt és én voltam a virrasztóban.

Én kaptam levelet 1915. szeptember 10-én, Apám írta. 1915. április 5-én volt keltezte, húsvét másnapján.

A tizenegyedik levelet is Apámnak írtam magyarul Novo-Nikolajevszkából, 1915. szept. 11.

A második levelet 1915. szeptember 11-én kaptam, Apám írta, 1915. május 15-én volt keltezte.

Szeptember 30-a éjjel álomban Czeglédi Zoltinál voltam, otthon volt. Ő is [és] Etus is kártyáztunk együtt.

1915. október 3-án esett le az első hó Novo-Nikolajevszkben.

A [katonai] csomagot 1915. december 14-én kaptuk és [hozzá] pokrócot.

A kórházba 1915. szeptember 16-án mentem, kijöttem 1915. november 22-én.

Vara István (Stefán rendőr) [és én] elváltunk [elbúcsúztunk], helyettem káplár Fejes István ment, 1916. március 13.

1916. Novo-Nikolajevszkben társam volt Horváth Lajos, Károlyi Erdőd [Emőd] (Cserhát, Szatmár megye), Marics Ferenc cérnahusár [a férfiszabó csipkelődő említése] (Szentgyörgyvölgy, Zala megye), Szabó József (Budapest, VI. Szondi utca 18. II/ ajtó 34.)

A 12. levelet írtam németül apáméknak Petrozavodskból, 1916. július 10.

A 13. levelet Uglíchól magyarul írtam apámnak, 1916. augusztus 24.

A 14. levelet Borovichiból írtam apámnak [a] szénbányából németül, 1916. okt. 17.

A 3. levelet [feltehetően otthonról] 1917. márc. 22-én kaptam meg, 1916. december 2-án volt keltezte.

A 15. levelet magyarul írtam apámnak Borovichiból, 1917. április 1.

A 16. levelet Borovichiból írtam, 1917. április 14.

17. [levél] 1917. okt. 7.

BOROVICHI-I ÉVEK 1916 – 1918

Az orosz fogságba esett apámat, a szept. 4. és kir. 46-os gyalogezred bakáját 1916 nyarán a szibériai Novo-Nikolajevszkából először a messzi északra, a murmanszki vasútépítéshez vitték dolgozni. Később innen került szenet bányászni a novgorodi régióhoz tartozó Borovichi város környékére.

Többször mesélt Apukám arról is, hogy Borovichiben volt egy fafeldolgozó üzem és erdőmunkásokat közvetítő iroda: ЛЬСОПИЛЬНОГО ЗАВОДА И ЛЬСНОЙ БИРЖИ, г. БОРОВИЧИ, Новгородской губ.

A telep tulajdonosa, egy bizonyos Alekszej Vasziljevics Malisev elment a szénbányához, amikor a tudomására jutott, hogy oda hadifoglyok érkeztek. Szüksége volt ugyanis egy csizmadiára, s gondolta, hátha akad közöttük. Hát így került édesapám a fűrésztelepre.

Ott, az orosz család házában alakították ki a műhelyét. A népes nagycsaládban csak a gyermekek száma öt volt: Vaszijonok 20 éves, Násztinka 18, Súra, Mánya és Nyúra kisebbek. A kisleányok mind ott akartak ülni apukám mellett a lánán, de amelyikük rosszkedvű volt, nem ülhetett oda – igen szerették nézni, hogyan dolgozik.

Az ekkor 26 éves édesapám a kedvence lett a háziaknak: Vaszijonok például nem tudta jól kisseprűvel letisztítani Násztinka húgának kabátkáját a szösztől, csak „Lajus”. Szeretettből, Násztinkától mindig lopva kapott apám „süvegkrokt”, aminek egy darabkájával a szájában, kis talkából kellett inni (szürücsölni) a teát. Apukám a család ételét ette és a szakmájában dolgozott, jól élt.

1918-ban viszont már Borovichit is elérték a forradalmi idők. Hol a fehérek, hol a vörösök voltak az urak. Addig-addig, hogy a módos gazda egyszer csak azt mondta:

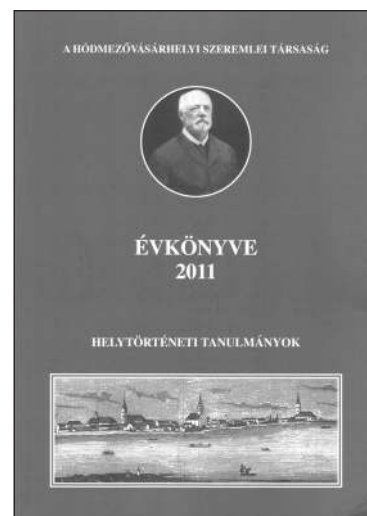
«Lajus! Itt hamarosan nagy baj lesz. Nem tudom mi lesz velünk s azután veled is. Most még feltehetlek egy vonatra, amely elvisz a határig, onnan majd valahogy eljuthatsz haza. Élj az alkalommal, most még megteheted.»

Apukám megfogadta a jó tanácsot: elköszönt a családtól, elindult és 1918 nyarán szerencsésen hazaérkezett.

Soha többet nem hallott egykori gazdájáról, a jótevő családról. Emlékeül azonban magával hozott a fogságban készített mives katonaládájában egy négylevelű lóherét, a fűrésztelep számlatömbjének fejlécét, valamint azt a katonai kemény fedelű trópusi sisakot is, amely Borovichiben egy róla készült fényképen a bal kezében látható.

A szerencsét hozó szibériai és szumi-i lóheréket mind a mai napig együtt, egy Károli-biblia lapjai között őrzi családjunk; hazavezérelt engem is a szovjet-ukrán fogságból, harminc évvel édesapám raboskodása után.

dr. Szabó Lajos

A Hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaság évkönyve 2011. Helytörténeti tanulmányok.

Szerk.: Kovács István, Presztóczi Zoltán. Hódmezővásárhely, 2012, Szeremlei Társaság.

A Szeremlei Társaság idei évkönyve a 2011-es helytörténeti tanulmányok tárháza. Az elmúlt évek példája alapján elmondható, hogy a tavasszal megjelent kötetben fontos, értékes, szűkebb pátriánk megismerését szolgáló tanulmányokkal ismerkedhetünk meg ebben az évben is.

A tanulmánykötet szerzői nem ismeretlenek a vásárhelyi közönség előtt. Élvezettel olvashatunk a vásárhelyi szőlőhegyi rendtartásról, az utolsó kúriákról, a helyi bíráskodásról, a tanyai iskolákról, órásmeistereinkről, elszármazott hírességeinkről. Presztóczi Zoltán a száz éve született Bőszörményi Ede református lelkészre, íróra, helytörténészre emlékezik.

Ez a kötet azonban más, mint az eddigiek, s ennek az az oka, hogy a tavaly elhunyt, mindenki által szeretett és nagyra becsült egykori levéltár igazgató, Herczeg Mihály emléke előtt tiszteleg. Mint a Szeremlei Társaság elnöke sokat tett a helyismereti kutatás elismertetése ügyében. A kötet szerzői mesterüknek tekintik, ahogyan Varsányi Attila is, aki „*Herczeg Mihály emlékezete*” címmel most megjelent nekrológiát Miska bácsi temetési szertartásakor maga és a helyi kutatók nevében elmondta.

Béres Dezső bibliográfiája a publikált, rendkívül értékes életművet tárja fel, Herczeg Mihályné az együtt töltött 53 év emlékeit idézi fel.

Külön érdekesség, hogy a kötethez CD-mellékletként a Rádió 7 és a Promenad.hu Herczeg Mihállal készült beszélgetéseit is megjelentették, DVD-mellékletben pedig a Városi Televízió Miska bácsiról készült portréfilmje tekinthető meg.

Hegyiné Csernus Judit

ISMERT ÉPÜLETEK ALIG ISMERT TERVEZŐJE

Reich Ede

REICH EDE
VÁROSI FŐÉPÍTÉSZ

Hatvan éve hunyt el Reich Ede egykori vásárhelyi főmérnök, majd műszaki főtanácsos. Nevéhez számos fontos helybeli épület fűződik, magát az építész mégsem ismerjük igazán. Jelen írásomban ezért az ismeretlenség homályából igyekszem kiemelni őt.

Reich Ede 1877. július 19-én született Budapesten. Apja Reich Ignác, anyja Ausinger Mária. 1895-ben érettségizett a budai Főreáliskolában, majd a királyi József Műegyetem építészmérnök szakán tanult. 1899-ben diplomázott. A Gregerson műszaki cégnél kezdett dolgozni, majd a Győr-dombóvári vasútépítés egyik mérnöke lett. 1902-ben költözött Hódmezővásárhelyre, miután Lukács György főispán ideiglenesen városi másodmérnökké nevezte ki. Ettől kezdve kisebb megszakításokkal élete végéig városunkban élt.

Már első évében komoly feladatot kapott: neki kellett átdolgoznia a Szarvas

Vendéglő László Richárd és Ferencsik Aladár készítette terveit, mert azok nem feleltek meg az előírásoknak. Ezután az építkezés művezetését is rá bízták. A vendéglő, mely ma a tűzoltóságnak ad otthont 1904-re készült el. Reich a feladatát annyira jól végezte, hogy a közgyűlés még külön tiszteletdíjjal is jutalmazni akarta, amelyet végül mégsem kapott meg. Nevét, képességeit és megbízhatóságát viszont így is megismerte a város, és még jelentősebb feladatokkal látták el.

Ilyen volt például a sok vitát kiváltó városi közvágóhíd építése. Ehhez az első terveket szintén 1902-ben készítette, melyeket a pénzügyi helyzet miatt többször kényszerült módosítani, majd teljesen új változatokat is rajzolt. Hosszú tervezési fázis után az építkezés végül 1909-ben indult meg, a következő évben pedig el is készült a vágóhíd. Ez az épületegyüttes is jól sikerült, így Makó városa is Reich Edét bízta meg az ottani vágóhíd terveinek elkészítésével.

A vágóhíddal párhuzamosan dolgozott Reich a városi kórházon is. A terveket ugyan Hübner Jenő műépítész, a kor kórházépítő specialistája készítette, azonban a művezetést a város Reich Edére bízta. Az építkezés két évet vett igénybe, 1909 végére készült el. A tervek ezúttal Orosháza városának tetszettek meg és másolatokat kértek Reichtől.

E nagyszabású feladatok sikeres megoldásának eredményeképpen 1908-ban – miután Borsos József addigi főmérnök Debrecenbe költözött – Spilka Antal főispán Reich Edét nevezte ki városi főmérnökké. Pályája tehát felfelé ívelt, és feladatai is akadtak

FÖLDES BÉLA KIRÁLYI KÖZJEGYZŐ HÁZA
A KOSSUTH TÉREN

bőven. Egyik legjelentősebb művét, a kút-
völgyi szanatóriumot is 1908-ban kezdte tervezni, majd az építkezés művezetését is ő végezte. Az intézmény nagy sikernek örvendett, négy évvel később máris bővíteni kellett, majd a húszas évek végén, az ország gazdasági helyzetének konszolidációját követően ismét bővítették, szintén Reich – részben modern stílusú – tervei szerint.

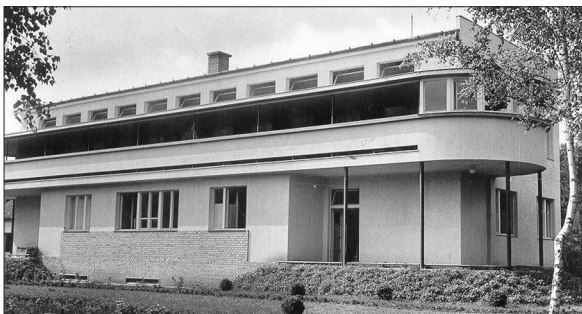
A két világháború közötti épületei közül fontos kiemelni még a strandfürdőt (1929), valamint Földes Béla királyi közjegyző Kossuth téri házát (1933), melyet sajnós utólag durván átalakítottak.

Az ilyen nagyobb szabású épületek mellett kevésbé látványos munkák sorát is ő tervezte: egy óvodát, hat tanyai iskolát, valamint a belváros útjainak keramittal, illetve aszfalttal való burkolását is. Rengeteget köszönhetett tehát neki a város. A kor azonban kegyetlen volt vele, 1944-ben származása miatt deportálták. Innen még visszatért, de egészségi állapota leromlott. Ráadásul házát idegenek foglalták el, akikkel hosszú ideig kellett egy fedél alatt élnie. 1952-ben hunyt el, a vásárhelyi izraelita temetőben nyugszik. Sok vásárhelyi épülete azonban őrzi emlékét.

Bodó Péter

Forrás: Csongrád Megyei Levéltár
Hódmezővásárhelyi Levéltára
www.kepkonyvtar.hu

A KÚTVÖLGYI SZANATÓRIUM ÉS A VÁROSI STRANDFÜRDŐ

PÁKOZDY FERENC HÁBORÚJA

Vásárhelyi

Pákozdy Ferenc második verskötetete a „*Förgetegben*” 1943 őszén jelent meg Takács Ferenc szociáldemokrata politikai támogatásával, címlapján barátja, a fiatal Kohán György rajzával. A könyvet néhány héttel megjelenése után a királyi ügyészség betiltotta, az ösz-

szes föllelhető példányt elkobozni rendelte. 1946-ban ugyanennek a Pákozdy Ferencnek ugyanezt a verskötetét ismét betiltották, ezúttal a koalíciós, népi demokratikus kormány. A kötet fölkerült a „Fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek” harmadik számú jegyzékére. A fent említett jegyzéknek a vásárhelyi könyvtárban lévő példányában a Pákozdy-kötet címét lehúzták, s melléírták: „Nem fontos.” Nyilván a könyvtárigazgatóbarát, Galyasi Miklós rendeletére, aki a sajtóban is kiállt barátja mellett. Az *Alföldi Újság* 1946. május 9-i számának első oldalán ezt írta: „Nem szolgáltatathatom be, sem a magam, sem a város könyvtárából, mert a fasiszta rendszer régen elkobozta”. [A költő *Förgetegben* című kötete megtalálható a Hódmezővásárhelyi Németh László Könyvtár helyismereti gyűjteményében. Forrásként használtam ezenkívül saját Pákozdy bibliográfiámat (Debrecen, 2006.), valamint debreceni barátai, Juhász Béla és Kiss Tamás néhány elemző megállapítását.]

A Hódmezővásárhelyen, majd Debrecenben élő költő, újságíró, műfordító, könyvtáros, (1904-1970) különös, magános, öntörvényű alkotó volt. Bár első kötetét a *Nyugat* is ismerteti (*A Tisza sirálya*, 1927.), hatása, ismertsége mindvégig szűk körű, lokális, Vásárhelyre és Debrecenre korlátozódik. Két olyan szellemóriás, mint József Attila és Németh László pártoló, értékelő figyelmével dicsekedhetett, mégsem tudta igazán megvalósítani önmagát. Németh László így jellemezte egyik első vásárhelyi barátját: „... *Shakespeare szonettjeinek fordítója, sakkbajnok, matematikus, a latin érettségi puskák készítője, aki a harci időkben, mint alorvos segédkezett a kórházban – abszolválta jogász –, aki vásárhelyi tartózkodásom alatt egy év alatt kitűnően tette le az összes jogi szigorlatát. Költőnek sem volt rossz, a shakespearei szójátékkultuszt elegyítette a vogul medveénekek sámándob-ritmusával, ami elég különös elegy, egy-egy versszakát azonban Vajda is vállalhatta volna.*”

Pákozdy rendelkezett a nagy költői tehetség számos tényezőjével, elsősorban kivételes nyelvi erővel, mégsem jutott igazi elismertséghez. Teljesítménye nem állt arányban tehetségével. Jogász, élvonalbeli versenyszakkozó, öt nyelven beszélő, elsőrangú műfordító. Szép talentumát talán túl sokfelé osztotta. Lehet, kevesebb több lett volna!? Szerepre vágyott, saját méretéhez méltóra. Ezt nem kapta meg, nem volt hozzá elegendő kitarása, fegyelme,

belső biztonsága. Rossz adminisztrátora volt tehetségének, távol élt a tülekedéstől, kezdetől arra várt, hogy az ő belső, játékos hangjára fölfigyeljenek. A nagy fellobbanások embere, csak ritka, szerencsés periódusaiban termékeny. Életműve rendkívül egyenetlen, a külvilág legkisebb bántására bezárkózással válaszol, a rövid, intenzív alkotói periódusokat hosszú hallgatás követte. Önemésztő moralista. Tépelődései, vívódásai táplálták, de meg is osztották alkotókedvét. Túlérzékeny lélek, aki védtelen nemcsak a világgal, de saját sérülékeny idegrendszerével szemben is. Még negyven éves sincs, amikor 1940-ben végeletes reménytelenség bukik ki belőle:

„Mikor megjósoltam, hogy nincs út és cél sincs, bor, nő, gyerek, haza, ember mind csak félkincs, semminek valami, valaminek semmi, s nem kérdés a kérdés: lenni, vagy nem lenni.”

Nemcsak földi hatalmakkal, önmagával is hadban állt. „*Ennyivel ilyen kevéssre ki vitte még*” – tette föl a hagyomány szerint a költői kérdést utolsó kötete, az *Esthajnal* bemutatóján. Ingadozó önértékelése arra ragadtatja olykor, hogy úgy érzi, a tömegek, a hétköznapi emberek fölé emelkedhet, fölruhghatja a szabályokat, törvényeket. Alighanem ez, a tulajdonképpen védekező mentalitás az alapja, magyarázata költészetében, legalábbis a „*Förgetegben*” föllelhető egyfajta kétarcúságának, 71. számú opusa még egyértelműen a lelket is író háború ellen szól:

„Ideje múlt mesének, dálnak, révületnek. Riadalomnak, réműletnek, romlásnak jött ideje.”

Arra, hogy mindkét rendszer ellenfelének tudhatta, vagy érezhette, a háborús, de a népi demokratikus kormány is „joggal” tiltotta be verseit, arra is találni példákat kötetében. Nagy cikket írt például az antiszemitizmus ellen, ugyanakkor ő sem tudta teljesen kivonni magát a társadalom jelentős részét előntő, felülről vezényelt zsidóellenes közhangulat alól, több versében fölbukkan egyfajta homályos, távolságtartó antipátia:

„Rossz éjszakám volt. Üldözött, ütött-vert két héber, egy vén s egy ifjú zsidó, a vén, a gazdag, kincsel és gyönyörrel, talmuddal, tincsel a törvénytudó.” (87.)

[...]

A gépkocsi zsidóé.

A vezető zsidó.

[...]

Megyünk a kocsira,

egy görbe orr után,

akár a riadt birka,

hanyatt-homlok bután.” (75/2. sz.)

Visszaküldte katonai behívó parancsát (1941. április 7.), ugyanakkor illúziókat táplál, elismerő, hódoló szavakkal szól egy 1942-es versében az akkor kinevezett új miniszterelnökről, Kállay Miklósról:

„Előttünk az ország első szolgálója, kormányunk feje, egy ősi törzs, az országoszerző Sömjén-nemzettség sasszeme nagy elődök jeles utóda, vitéz apák vezérfia.” (75/1. sz.)

Az is elképzelhető, hogy az 1943-as betiltás okai között istentagadás, vallásgyalázás is szerepel. Föltételezhető ez az 1946-os indexre tételnél is, elsősorban a 92. számú 1942-es verse miatt.

„Az Isten

[...]

Öregszik,

keze reszket, lába lassú,

de néha-néha még bolond,

melegdől, vért ont, könnyet ont.

Dübe búcsú, kedve bosszú.

Amíg él

nem lesz tőle maradásunk.”

110. számú verse is súrolja a határt:

„Tebenned bizom mindhalálig, nem magamban, nem az Istenben.”

Az 1946-os betiltás nem rendítette meg, bárki adminisztrációs tévedésnek tudhatta be, hisz egyetlen verse sem volt fasiszta, még kevésbé szovjetellenes. Abban, hogy azonnal tiltotta magát az incidensen, nagy segítségére volt Vásárhely akkori, hihetetlen szellemi fölpezsdülése. Ez csodálatra készítette Németh Lászlót is, aki így emlékezett erre az időre: „*Vásárhelyre érkezésem heteiben a Mathiasz panzió-t fogalmaztam újra, a következő évben [1946.] az egymással versengő két helyi folyóirat (akkora volt ott a szellemi égés!) két régi témám íratva át és meg: a Puszták Népeinek a Pusztuló magyarok című vigjátékot adtam oda; a Dél-szigetnek az Erzsébet-nap-ot...*” (Németh László: *Negyven év. Pályatörténet*. Bp. 1969. 35. p.) Pákozdy elemében érezhette magát, befejezte jogi tanulmányait, közszolgálatba lépett. Mindhárom helyi lap közölte írásait, 1946-tól két év alatt többek közt tíz verset, három tárcát adott közre, lefordította *A vihart*-t a Nemzeti Színház számára. Mindemellett 1947-ben Délmagyarország sakkbajnoka. Reménye, hogy ésszerűbb, emberibb világ következik, sajnos nem tartott soká, 1948-tól 1953-ig már semmi nem jelent meg tőle. A személyi kultusz eláradása idején, 1950-ben úgynevezett „végelbánás”-sal állásától is megfosztották.

Háborújában új szakasz kezdődött, 1952-től Debrecen fogadta be, itt kellett beilleszkednie a súlyos ötvenes években. Könyvtári állásának, munkájának is köszönhetően, e nyugalmasabb években, a baráti légkörben ritka, termékeny periódusa következett. Az *Alföld* és a megyei napilap nemcsak verseit hozta, kiteljesedett műfordítói munkássága is. 1968-ban megjelent új kötete, az *Esthajnal*.

Háborúja békekötéssel ért véget, nem sokára ezután örök békeséggel. Poszthumusz, kiadásra kész, válogatott kötete azonban kiadói huzavona miatt mindmáig nem jelenített meg.

Ez vajon a harmadik betiltás?

Köszegfalvi Ferenc

Vásárhelyi LÁTÓHATÁR

KRÉKITS JÓZSEF A NYELVTUDOMÁNY ELHIVATOTT TUDÓSA

A Bács-Kiskun megyei Katymáron született 1930. március 10-én. Középis-kolai tanulmányait Budapesten és Baján végzi. 1954-ben orosz nyelv és irodalom-ból, 1960-ban német nyelv és irodalom-ból szerez diplomát.

A Sipka-házaspárral együtt 1954-ben kerül a Bethlen Gábor Gimnáziumba. Öt évvel ezelőtt még itt tanít Németh László. Most viszont olyan tanári karba kerül, amelyben alig akad valaki, aki együtt tanított az íróval. A kollégái, akikkel a közel húsz év alatt együtt dolgozik, sorra egyetemi oktatókká, tudós tanárokká, legendás nevelőkké válnak. Ők a következők: Balogh Imre tornatanár, a legendás kosárlabdaedző; Földesi Ferenc, magyar- és orosz tanár, 1975 és 1995 között az iskola igazgatója, Grezsa Ferenc, 1962 és 1975 között az iskola igazgatója, később a szegedi egyetem tanára, Hajnal Imre igazgató-helyettes, később a szegedi Ságvári Endre Gyakorló Gimnáziumának tanára, szakfelügyelő, tankönyvíró; Imolya Imre, a legendás könyvtáros, Kárpáti László kémiantanár, szakfelügyelő, később a szegedi Deák Ferenc Kéttannyelvű Gimnázium tanára, Körtvélyessy László biológiantanár, később a szegedi egyetem adjunktusa, majd docense, Láng István irodalom- és latin tanár, számos tanulmány szerzője, Sipka Sándor irodalomtanár, később a szegedi egyetem Neveléstudományi Tanszékének docense, Sipka Sándorné Serfőző Rózsa nyelvtanár, magyarra fordítja Hugo Hartung Vásárhelyi ihlette *Ich denke oft an Piroshka* című regényét, Tornyai Sándor fizikatanár, manapság nevével minden évben *Országos Fizikai Feladatmegoldó Versenyt* rendeznek a református középiskolák számára; Török Sándor tornatanár, a későbbi legendás vízilabdaedző.

Krékits József hamar átveszi a nagymúltú iskola szellemét. 1962-ben ő bocsájtja útjára az első orosz tagozatos osztályt. 1964-ben Sipka Sándorné vezetésével, valamint Földesi Ferenc tanártársával együtt (Grezsa Ferenc igazgató hathatós támogatása mellett) létrehozzák az ország első középiskolai nyelvi laboratóriumát. A bemutató órák nagy sikert hoznak. A kollégák kiemelik, hogy az audiovizuális módszer eredményesebb tanulást és tanítást tesz lehetővé.

Ezekben az években dolgozza ki a nyelvtanulás megkönnyítése érdekében a szinkódolt nyelvtani gyakorlatait, amelye-

ket 1971-ben szabadalmaztat. A módszer gondolkodásra készíti a tanulókat. Arra törekszik, hogy a nyelv formarendszerét a műveleti utasítások, kódok segítségével a diákokban szokásrendszerrel fejlessze. A tanuló így maga végzi el a szükséges műveleteket anélkül, hogy a tanár állandó útmutatásaira szorulna.

Jelentősen javul az iskolában a nyelvtanulás határfoka. Tanítványai sikeresen szerepelnek az országos tanulmányi versenyeken. Szinkódolt strukturális modelljeivel rendszeresen szerepel a MAPRJAL (orosz nyelv és irodalom tanárai nemzetközi szervezete) kongresszusain.

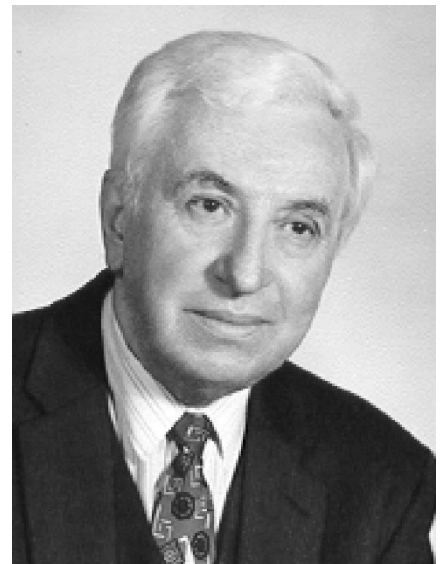
1968-ban a Művelődési Minisztérium és a Pedagógusok Szakszervezete által meghirdetett országos újítási pályázat első díját Krékits József nyeri el.

1973-tól a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán dolgozik. 1976-ban védi meg bölcsészdoktori, 1983-ban kandidátusi disszertációját, 1991 és 1995 között a főiskola Orosz Nyelvi és Irodalmi Tanszékének vezetője. 1996. április 19-én a Magyar Tudományos Akadémia Doktori Tanácsa a nyelvtudományok doktorává nyilvánítja a *Felszólító performatív megnyilatkozások* című munkájáért. 1997-ben Szegeden jelenik meg *Az orosz ige pedagógiai grammatikája* című könyve.

Tanulmányai hazai és külföldi (Bulgária, Észtország, Lengyelország, Németország, Oroszország) folyóiratokban jelennek meg. 2006-ban az Akadémiai Kiadónál kerül kiadásra magyar nyelvészeti monográfiája *„Felszólító performatív beszédaktusok”* és 2008-ban a *Szláv igeaszpektrus különös tekintettel az orosz nyelvre* című könyve (társszerző Jászay László). Könyveinek száma 6 (5 monográfia, 1 tankönyv). Publikációinak száma: 150.

Tudományos munkásságának elismeréseként tagjává választják a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Bizottságának, a Societas Linguistica Europaeának és a Szegedi Akadémiai Bizottság Nyelvtudományi Munkabizottságának elnökévé.

Néhány a róla szóló irodalomból: Jevdokimov: *Proisshestvie iz žizni*. Moskva, 1988.; *Who's Who in Russian Linguistics*. Moscow – Helsinki, 1994.; Szalamin Edit: *Krékits József 65. születésnapjára* = *Studia Slavica*, 1995.; Petruhina: *Vengerskie lingvisty o russkom glagole* = *Moscow State University Bulletin*. Number One, 1996.

PROF. DR. KRÉKITS JÓZSEF
SZTE PROFESSOR EMERITUSA
A NYELVTUDOMÁNY DOKTORA

Munkásságáról egykori tanítványa, Lénárt Henriett ír az Eötvös József Szaközépfiskola 1999-es évkönyvében. Borus Gábor írása a 2000-ben megjelent *Hódmezővásárhely jeles tudósai* című kötetben olvasható. Hetvenedik születésnapja tiszteletére 2000-ben köszöntő könyv jelenik meg *Nyelv, aspektus, irodalom* címmel.

Jómagam is harmincöt évig tanítottam, jól tudom, hogy a tanár tudásával oktat, személyiségével nevel. Nos, Krékits tanár úr ízig-veéig pedagógus. Mi, az első orosz tagozatos osztály tagjai (37-en voltunk) sokat tanultunk tőle, fejlődtünk szellemben, emberségben, jó helyen jártunk a Szőnyi utcai Alma Materben. Ennek is már fél évszázada! Emberi tartást, egész életen át ható példát adott nekünk.

Töretlen lelkesedéssel, hetente hat órában plántálta belénk az esettant. A kifogyhatatlan energiája, belső tüze elől nem lehetett kitérni. Hatására (természetesen a többi tanárunk is hatott) tizennégyen választottuk a tanári pályát, többen az orosz és német szakot.

Szemléletet adott, az ismeretek összefüggéseit. Samu János osztálytársunk (évtizedek óta fordító irodát működtet az Egyesült Államokban!!) így ír visszaemlékezésében:

„Krékits doktortól megtanultam, hogy elemezni kell a dolgozatot. Igaz, hogy erre a kazuisztyika (esettan) segítségével vezetett rá, de azóta is nagyon odafigyelek az összefüggésekre, és utánajárok azoknak.”

Kovács István
(Fotó: Németh László Városi Könyvtár)

DR. GREZSA FERENC

- beszélgetés közben -

Grezsa Ferenc értékrendjében – négy évtized során – kevés módosulás érzékelhető, témája és módszere annál változatosabb feladatokhoz igazodott. Nem is csoda, hiszen jó darabig kétségesnek érezhette, hogy milyen és mekkora méretű tudományos tevékenységre nyílik lehetősége. (Én magam 1963-as hódmezővásárhelyi érettségim után minden évben – sőt olykor évente többször is – belátogattam a Bethlen Gimnáziumba, s – emlékezetem szerint – a hetvenes évek elején, amikor a tervei felől érdeklődtem, mosolyogva válaszolta: én már inkább olvasni szeretek, mint írni. Szerencsére nem így történt, éppen a 70-es évek derekán fogott hozzá, hogy szisztematikusan dolgozza fel Németh László vásárhelyi éveit.)

Vásárhelyi tanárként is a szegedi egyetem irodalomtörténeti tanszékének a vonzáskörébe tartozik, a szegedi *Tiszatáj* című irodalmi folyóirat rendszeresen foglalkoztatja. A *Csongrád Megyei Hírlap*-ban is sokat publikál már 1961-től: pl. Juhász Gyula, a vásárhelyi majolika, Móra Ferenc és Vásárhely, Bródy Sándor és Ady Endre Vásárhelyről. A textológia és a kritika mellé tehát a helytörténeti stúdiumok társulnak, ami arra mutat, hogy a hamarosan (1962-ben) a Bethlen Gimnázium igazgatói pozíciójába kerülő Grezsa Ferenc nem zár-

ÉRTÉKREND ÉS MÓDSZER

Grezsa Ferenc : Németh László tanulmányai

kózik el sem a közéletiségtől, sem a vásárhelyi múlt feltárásától.

A fordulatot itt a Németh László téma hozza, amely az első kötettel, az 1979-ben a Szépirodalmi Kiadónál megjelent *Németh László vásárhelyi korszaka* című monográfiával helyi kötődésű, ám mégis egyetemes jelentőségű. Ma már csak kevesen emlékeznek arra, hogy Németh Lászlót nemcsak a legnagyobb hazai írók közé sorolják ekkor (életműve már a 60-as években, tehát életében, szigorlati tananyag az egyetemi magyar szakon), hanem ígéretes – bár utóbb kudarcra végződő – szervezkedés eredményeképpen a Nobel-díjra javasoltak szűkebb körébe is bekerül. Hódmezővásárhely, a Dél-Alföld, a vidék egyfelől, s egy valóban európai rangú életmű másfelől. Ez a szerencsés találkozás az, ami azután Grezsa Ferencet másik két könyvéhez is elsegíti: 1985-ben jelenik meg a Németh László háborús korszaka, s időben utoljára, 1990-ben a legkorábbi periódussal foglalkozó: Németh László *Tanú* korszaka. A kandidátusi, illetve a nagydoktori fokozat hamarosan főiskolai, majd egyetemi tanárrá teszi.

Természetes, hogy a Németh László életműben gondolkodó monográfia-építés a filológiai adatközléstől eltérő módszert igényel, az értékrend mégis csekély mértékben változik. A tényfeltárás mind teltebb, mind kiérleltebb formában nő olyan szintézissé, ami már nem egyszerűen számba veszi a Németh László alkotások művészi és erkölcsi problematikáját, hanem egyértelműen arra törekszik, hogy az életmű nemzetpedagógiai építményként szolgálja az akkori jelen, s a későbbi jövő minőség centrikus perspektíváját. A Mikszáth Kálmán és a vásárhelyiek, a József Attila városunkban típusú cikkei is sok mindent hordoztak a pusztán levéltári vagy sajtótörténeti felfedezésen túl. A Németh László-kutató Grezsa Ferenc mégis más „légtér”-be lép: egy kultúra, sőt egy nemzet egésze lesz viszonyítási pont. Az is igaz, persze, hogy a pálya első két évtizede nélkül nehezen volna elképzelhető ez a kibontakozás.

Kiskunmajsa, a szülőföld, Kecskemét, a középiskola, Szeged, az egyetemi évek, Hódmezővásárhely, a választott tájhaza öröksége mind-mind arra ösztönzi, hogy egy szűkebb haza élményében éljen át össznemzeti sorsot, egy időben és térben tágabb haza feladatait és lehetőségeit gondolva végig. A *Házavató Mezőszilason* című írásában ugyan Németh Lászlóról

beszél, de talán önnön tapasztalata és küldetésstudata is hangot kap szavaiban: „Erkölcsei tanítása a 'nagy család' pedagógiai étoszában és a magyarság sorskérdései iránti elkötelezettség érzésében foglalható össze. Szilas egyszersmind az írói mitológia születési helye. A mezőföldi tájhozát a *Kalevala* föld és levegő istenei lakják, akik az embert a realizmus szigorának és az utópia varázslatának kettősségére nevelik.”

Ennek a szintemelkedésnek nyilvánvalóan voltak további szubjektív és objektív tényezői. Talán kora gyermekkorától azonosult a népi íróknak a parasztságba, mint megtartó erőbe vetett bizalmával. Aztán szerepe lehetett a Németh László „közvetett testközelség”-ének. 1957-ben, amikor először lép a Bethlen Gimnázium tanári szobájába, még tíz év sem telt el Németh László távozása óta, tehát személyes varázsának még nem tűntek el a nyomai. Az író kollégái és barátai, a Sipka házaspár, Körtvélyessy László, Szabó Imre sok mindent tovább örökítettek nagyképszerűség nélküli tudomány ihletéből.

Az értékrend tehát nem sokat módosul, mégis tágasabb és elevenebb lesz szerzőnk gondolkodása. A Németh Lászlóról szóló tanulmányok szövegéből is kivehető a személyes közelkerülés a nagy íróhoz, akár sorspárhuzam formájában. *A megmentett gondolatok*-ról például azt írja, hogy „dokumentuma annak, hogy a tanulmányíró fegyverzete – a vásárhelyi pedagógia rejtett vívőleckéinek is köszönhetően – a hallgatás éveiben sem rozsdásodott be.” Nos, a tanítás „vívőleckéi” Grezsa tanulmányírói fegyverzetét sem hagyták megrozsdásodni, akár gondolt erre a fogalmazás közben, akár nem. (És most egy személyes emlék, ami talán hiányozna a tudós Grezsa portréjából: a tanuló szobán valamelyik kissé naív – tehát nem zavarba hozni szándékozó – tanuló leány azzal a kéréssel fordult a tanári asztal mellől felügyelő, s természetesen könyveibe mélyedő Grezsa Ferenchez, hogy mivel az ő osztálytársai most nincsenek itt, segítene neki a matematika példa megoldásában. Grezsa tanár úr nem förmedt rá, szokása szerint rámereszette szemét, aztán egy pillanatra a távolba tévedt tekintete, átvette a füzetet, hajába túrt, s egy-kettőre megtalálta a megoldást. Ekkor győződhettünk meg arról, hogy nemcsak művészetkedvelő, nagy olvasó felügyelő tanárunk van, hanem aki annak idején a reál tárgyakból is kiemelkedő lehetett.)

Az Ady analógia lényege ez: „A líra ha-

sonló funkciót tölt be Németh László pályáján, mint Adyén a publicisztika: pályanyitó műfaj, a dilettantizmusból való kiemelkedés alkalma. A prózáíró Németh versekben készül el, mint a költő újságcikkekben.” Itt és máshol is nyilvánvaló: Németh László gondolatvilága, hihetetlenül gazdag, sokarcú szellemi öröksége a fogékony és vállalkozó kedvű irodalomtörténész utódnak mintegy segítségére siet. Németh László gondolata alkalmas arra, hogy Grezsa Ferenc önnön hivatását tisztán láthassa: „Nálunk a művek megszületnek, de elmarad az a kritikai munka, amely a nemzeti műveltség részeként az olvasók tudatába építi őket.” Hozzátehetjük a mából nézve: ha nem maradt volna el, ma kevesebb korrupció, nagyotmondás, kulturálatlanság nehezítené Magyarország amúgy sem könnyű sorsát.

Nem hiányzik Grezsa Ferenc Németh Lászlóról szóló monográfiáiból és tanulmányaiból a vitázó kedv sem. De sosem durva, sosem ingerült. Azt írja például, hogy Németh László nagy gondolkodó volt, de „nem annyira a felfedező, mint inkább a szintézisreemtők fajtájából, akinek eredetisége főképp művének szerkezetében rejlik, nem pedig elemeiben.”

Németh László enciklopédikus világméretű értelmezésében nagy segítségére volt Grezsa Ferencnek bámulatos világirodalmi ismeretanyaga. (S megint egy személyes emlék: nem szakszerű helyettesítésre küldték be a mi lármázó osztályunkba. Elkezdett mesélni a középkorról, a régi egyetemekről, azok autonómiájáról, hogy oda rendőr, katona be nem tehetette a lábát, hogy a diákok ágyúval lőttek kifelé, ha akartak, mégsem eshetett bántódásuk. Vajon miért erről beszélt? Talán a tanintézmények valamikori önállósága, megbecsültsége iránt akart nosztalgiát ébreszteni 1961-ben? S honnan és miért olvasott ennyit a középkorról, amiről soha egy sort sem írt?)

Azzal is nyilvánvalóan tisztában volt Grezsa Ferenc, hogy a Kisebbségben meglehetősen igazságtalan képet ad a magyar kultúráról, hígmagyarnak nyilvánítva nemcsak Kazinczyt, de Kölcseyt is, Kazinczyban a diktátor-féltehetség Babits kártékony munkálkodásának modelljét ismerve fel. Természetesen sem Kazinczy, sem Babits nem volt diktátor féltehetség, mégha tévedhetetlen végső orákulum sem, itt azonban Németh nyilvánvalóan Babits-csal való szakításához keresett történelmi illusztrációt. (Ne feledjük – s Németh maga is utal erre – hogy személyes sértettségből is el lehet jutni nagy felfedezésekhez.) Grezsa Ferenc azonban nem ezt a szubjektív beállítást emeli ki, hanem azt, hogy a *Nyugat*-tól való eltávolodás indulata micsoda irodalomszervező energiákat és szemnyitó tanulmányokat szabadított fel, ami azután a 30-as évektől szinte a 70-es évekig nemzedékek és értékek sorát segítette csatasorba. Grezsa elsődleges célja tehát nem az igazság patikamérlegesen történő méricskélése kellett legyen 1970-ben, 1880-ban, hanem olyan nemzeti és etikai értékrend sugalmazása, amely az egyre szabadabb szellemi légkörben korábban tiltott gondolatok működésbe hozásához vezethetett el.

A Németh László életműben felmutatott (máig érvényes és nélkülözhetetlen) lényeg: „a magyar kultúra műhelyeit óvni a nacionalista kérdés gőzétől és a nemzeti közömbösség szétoldó megalkuvásától.” Grezsát egy tragikus, de mégis diadalmos élet pátosza ihleti: a nagyság olyasfajta inspiráló ereje ez, ami a nagy feladat pártolására és vállalására ösztönöz. (Németh Lászlót sem érdekelte a program nélküli tragikum, csak a Széchenyi-féle nagyság, melynek esetén a tragikum a program kudarca, de a program feltétele is a tragikus nagyság bukásának.) S valóban: Németh László interpretátora azonosulni tudott a Németh László-i program tartópillérével, az emberi és közösségi jelentésben megfogalmazott üdvösségügy szolgálatával. Egy helyütt Pilinszkyt idézi, talán Németh Lászlót, talán önnön sorsát is a szellemi és erkölcsi kiválóság sebezhetőségével vetve egybe: hasonlók ők az ég madaraihoz, a teljes égbolt a hazájuk, de bárki golyója eltalálhatja őket.

Dr. Imre László
(Fotó: Dr. Grezsa István)

Fenyvesi Félix Lajos

Városszéli ház

Grezsa Ferenc nyolcvanadik születésnapjára

Tékozló, ellobbant-életű Professor!
Képzellek most egy régi, ősz-arany
szeptemberben a gimnázium udvarára,
kezedben hatalmas aktatáska,
kitömve súlyos könyvekkel.
Húsz éve, hogy nem láttalak, nem jössz
kora reggel, ha nyílnak az ég redői,
a roppant idő örök foglya vagy;
én mégis eltűnődöm újra: ott
ülsz zúgó hárs fákyás lombja alatt,
előtted a NÉMETH LÁSZLÓ-breviárium,
mindennapi kedves, szent könyved.

Ezüst hajú hitvesed szelíden
emlékezett: a halál ágya
mellett is ott sorakoztak kötetei.
Talán fájó-búcsúzó
sorait olvastad az éjszakában.

S mikor nagy munkád végére értél,
az élő Isten két karjába ölelt.

A kiégett hantú, tört sírköves
temetőben megkereslek mindig.
Jó az alkonyi csend.
Önmagunk helyett álmodni
boldogabb életet másnak.

Ahogy hú Mestered virrasztott
csillagtalán sajkódi nyárestén,
úgy fejtjük mi is tonnás mondatait
(van benne élet, titok, tűnő idő)
s nem kell kilesnünk az ablakon, hogy
tudjuk, mi tombol a veszett világban.

Halljuk biztató szavad, árad
belőle a szellem tisztasága, ahogy
kezed szívünk elé emeled pajzsként –
óvjuk a szépet és veszendőt.

DIÓSZEGI SZABÓ PÁL

„...Mert, ki ismer csak, keres és talál is...”

A Magyar Írószövetség tagja.

A *Vásárhelyi Látóhatár* szerkesztőségének alapító tagja, a *Partium* című folyóirat szerkesztője.

A Szegedi Tudományegyetem oktatója. Történész.

Jogász - A *Vásárhelyi jogászalmanach* dr. Szabó Pál jogászként említi.

Eddig két önálló kötetével ismerkedhettünk meg:

- *KaMASZKomédia Shakespeare köpenyében. Szeged, 2007.*
- *IdőmÉrték. Hódmezővásárhely, 2011.*

Családi háttere milyen hatással volt jövője alakulásában?

A családban első generációs vagyok, akinek lehetősége volt az egyetemi továbbtanulásra. A mi családunk mélyebbről indult, mint az átlag, ezért olyan szakmát is kellett választanom, ami a megélhetéshez jobban hozzásegít.

Nem téma otthon a költészet, mindig a magánügyem volt. Egy valakit megemlítenék, akit nem szabad kihagynom, az anyai nagymamát, Fejes Jánosné Diószegi Lídiát. Ő nagyon szereti a verseket, a kultúrát, egyébként partiumi származású. A mai napig is rengeteget beszélgetünk irodalomról, tudományról, kulturális kérdésekről. Mivel az irodalomban a Szabó Pál név már többszörösen is „foglalt”, az ő családnevét vettem fel írói névként. Hozzá kötődik még egy másik vonatkozásunk is. Én tanyasi vagyok, félig. Gorzsa mellett, Hatrongyoson van egy tanyánk is, amely az övé. A fiatalságom úgy telt, hogy a hétvégeken, meg a szünetekben a szüleimmel kimentünk, még a jogra is sokszor a tanyáról jártam be. Élő kapcsolatban vagyok a természettel, ott nőtem föl. A természetben érzem jól magam.

Tanulmányai hogyan hatottak Önre?

A történelem szeretete gyermekkorom óta megvolt, de a Bethlen Gábor Gimnáziumban egykori történelem tanárom, Árva László hatására vált tudatossá és strukturáltá. A természettudományok, a reáliák felől érkeztem, biológia-kémia tagozatos osztályban végeztem, de középiskolai történelmi versenyeken vettem részt. Az ilyen irányú tanulmányaim megkezdése – a jog után –, mégis egy véletlennek köszönhető. A jogi diploma után gyakornok voltam, s talán máig az lennék, ha a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolára be nem adtam volna a főlvételi kérelmemet, mert úgy éreztem, ezzel még tartozom magamnak. A főiskolán viszont eldőlt a sorsom. Meghatározó tanárom volt az ókortörténész, dr. Tóthné dr. Horváth Ágnes, aki az ókort, meg a korai időszakot tanította. Őt évig visszajártam hozzá az első évfolyamok óráira, mert évenként mindig más témát (egyiptomi, asszír, sumér, perzsa, görög-római történelmet) hozott elő, hisz

„nem fért bele” minden a tananyagba. Végzésem után a tanszéken munkát ajánlott. Itt kezdtem el tanítani, az ókori görögöket, először levelezősöknek. Közben beiratkoztam az egyetem bölcsészkarára is. Egyetemi történelmi tanulmányaim befejeztével a Történettudományi Doktori Iskolába, a „középkorászok”-hoz, a medievisztikusokhoz jelentkeztem. Igazából a kutatást szeretem, amikor önálló kérdéseket vetnek fel és oldanak meg. Ekkor születtek első tudományos tanulmányaim, közleményeim. Az eddigi utam segített abban, hogy talpon maradjak és közben megérlelődött bennem egy új, saját módszer, melyet a kutatásaimban és a tanításban alkalmazok. Ebben találkozik a történelem és jog. Azonban a kutatott források nyelvével is akartam foglalkozni. A klasszika filológiai tanszéken folytatott tanulmányaimban nem is a latin, hanem a görög nyelv volt számomra meghatározó. Dr. Dér Terézia tanárnő biztosította számomra, hogy tanuljak az egyetemen ógörög nyelvet. Több tudományterületről halmoztam fel tudást, amelyet széles alapról, mint egy piramist, megpróbálok a csúcában egyesíteni. Ez a kutatásaimban sokkal nagyobb anyag kezelését eredményezi, mintha külön-külön jogász, történész vagy filológus lennék. A PhD-m előtt állok, a disszertációt szeretném minél hamarabb megvédeni. A Történelmi Intézetben oktató vagyok, ahol középkori magyar jogtörténetet tanítok. Az eddigi klasszikus tanulmányaimnak és a középkori magyarság történetének számomra még van egy közös kapcsolódása: a bizantinológia. Erre dr. Olajos Terézia professzorasszony invitált, akinek témavezetésével a szegedi Bizantinológiai Kutatócsoport tagjaként a középkori bizánci-magyar kapcsolatokkal és bizánci jogtörténettel foglalkozom.

Történészként milyen közéleti tevékenységet fejt ki?

2007-ben Dani Dániel Pál történész ötletére többen kezdeményeztük a Vásárhelyi Történelmi Kör létrehozását. Fontosnak tartjuk, hogy ne forduljanak el saját nemzeti múltunk, történelmünk, szimbólumaink elől azok félreértelmezései miatt. Fontos a történelem nemzeti szempontú ismerete, mert évtizedeken

keresztül a tananyagokban hangsúlyosabbak voltak a magyarságnak a sorstragédiái, a bukásai, a zsákutcái, pedig sok pozitív esemény van, mely épp a saját nemzeti önbecsülésünket erősítené. Ezt már Ady is megfogalmazta a *Nekünk Mohács kell* című versében. Ez azóta csak erősödött. Nemzeti ünnepeinket nézve láthatjuk, hogy mennyi az, amely a sikerhez, s mennyi az, amely a bukáshoz, a „nagyszerű halál”-hoz van kötve. Célunk, hogy a magyar ne csak a nagyszerű halálra, hanem a jövőnek alkosson. A Történettudományi Találkozóink pedig lehetőséget nyújtanak arra, hogy fiatal történészek is rutint szerezzenek a kutatómunkában, az önálló gondolkodásban.

Az irodalom, a költészet hogyan kapcsolódik a személyéhez?

Bennem ez sokkal korábbi késztetés, mint az előbbieket, amelyet nem én ismertem fel. A tanár hamarabb meglátja egy fiatalban azt a lehetőséget, amit a tanítvány nem biztos, hogy észrevesz magában. Egy pedagógusnak ez is a feladata, hogy segítsen a választásban. A középiskolában nekem három ilyen fontos tanárom is volt.

Az irodalomban ezt dr. Baricz Zsolt jelentette, aki azóta az egyetem könyvtár szakán tanít. A tanár úr az óráin nagyon szuggesztív egyéniség volt. Ő az alkotás felől is közelített: hogyan lehetne írni, melyek az alapvető technikai eszközök egy írásműben, legyen az novella vagy vers. Nem igen szokták mondani, hogy a versírás alapja azért mégiscsak a verstan, hisz minden szakmában el kell sajátítani az alapot. Utólag visszatekintve mondhatom, hogy ezek az órák számomra valójában alapozó szemináriumok voltak. Baricz tanár úr egyszer azt mondta, hogy írjak verseket. Megszólaltatta bennem a verset, új világ nyílt ki számomra. Ekkor írtam az első versemet, 1990 decemberében.

Az „IdőmÉrték” című kötetének borítója is beszédes...

Nagyon hasonlít a rajz és a vers, a képek megkomponálása, például a téma kiválasztásában, hiszen ha nem tökéletes, vagy ha nincs

is „téma”, az az alkotásra rányomja bélyegét. Még általános iskolásként, 1983-ban megyei rajzversenyt nyertem. A gimnáziumban Fülöp Erzsébet festőművész tanította a rajzot, aki sokszor adott ötöst egy-egy óra végén. Sokat beszélgettünk a műalkotásokról és irodalomról. Észrevette bennem azt – amit én nem tudtam – hogy mélyen legbelül alapvetően egy kreatív alkat vagyok, aki létre tud hozni valamit, csak kell a muníció... Ő is jobban ismert engem: saját magammal. Rajzból és művészettörténetből érettségiztem. Lejártunk szerezni, a festészetet azóta is szeretem, nemcsak nézni, hanem nyomon követni is. Mert a költői látásmódomat nagyon jól segíti. A Hézső Ferenczel való megismerkedésem a *Vásárhelyi Látóhatárnak* köszönhető és a közös munka során vele nagyon hamar megtaláltam a közös hangot. Annyira, hogy amikor 2011 júliusában, az Ünnepi Könyvhéten, a Czirbusz Piroška Emlékére a Hódmezővásárhelyi Művészetekért Közalapítvány támogatásával jelent meg a második kötetem, a borítót elkészítésére előzetesen őt kértem meg. Alkotása a kötet mondanivalójával jól harmonizál.

Hogyan lehet érzékelni helyét a kortárs irodalomban?

Nehéz megválaszolni, mert ehhez nagy időperspektíva kell. Történelmi időtávlatra van szükség. Hogy hol a helyem, azt ma nem tudom megmondani. Minden egyes irodalmi megszólalásnak helye van. De hogy közülük melyik az ismert, ismertebb, azt nem a szerző dönti el, bármennyire is lehet erőltetni. Az idő a legnagyobb úr, az olvasók szeme a legnagyobb bíró, az irodalmár vagy a kritikus tolla csak „iránytű”. Erre utal a címben idézett verssorom is. A szerzőnek pedig folyamatosan írnia kell, ha kap elismerést, ha nem.

Kedzetben a tanulmányaim alatt az egyetemi verspályázatokon indultam, ahol első, második díjakat nyertem. Ezek nyitottak utat a Szegedi Írók Társaságába, ahová felvettek, majd alelnökként a vezetőségbe is bekerültem. Onnan egy nagyobb régióra láthatok rá, nemcsak több kortárs alkotót ismerhettem meg személyesen, hanem az irodalomszervező munkába, a „gyakorlati irodalomba” is belekerültem. Évek óta irodalmi esteket tartok, számos könyvbemutatóra kértek fel.

A pályám szempontjából a legfontosabb számomra az, hogy az eddigi köteteim alapján ez év áprilisában a Magyar Írószövetség a tagjává választott. Ezt eddigi irodalmi munkám újabb, jelentős elismerésének tekintem. Sokkal erősebb, szélesebb „utakon” járhatok. Szegeden például nemrég újjáalakult a Magyar Írószövetség Csongrád Megyei Szervezete is. Ebben főleg fiatal és középgenerációs író, költő tagokként önállóan „hallatjuk” a hangunkat. Jó példa erre a két kötetes *Szeged Effekt* antológia. Én is ebben kaptam lehetőséget. A nagyobb múlttal rendelkező antológiák közül a *Szegedről Szegedig* antológiába évente rendszeresen írok. Az irodalmi folyóiratok közül

a *Partium*, a *Spányolnátha*, az *Irodalmi Jelen* közölte verseim. Legutóbb egy új irodalmi portálon, a *Szegedilap.hu*-ban is megjelenek. A Magyar Írószövetség által évente megrendezett *Tokaji Íróttábor* visszatérő résztvevője vagyok.

Őn szerint van-e elszívó hatása Szegednek?

Szeged egyetemváros. Nagyon sok fiatal él, tanul ott. A kérdésre felelvé nem is attól kell igazán félni, hogy innen Nyugat–Európa „viszi el” a fiatalokat, hanem, amikor a nagyobb városok teszik ugyanezt. Szeged ma is nagy elszívó hatást gyakorol a régióban. Majdnem naponta ingázok a két város között.

Indulásomkor Szegeden hamarabb kaptam publikálási lehetőségeket. Engem Szeged így tudott „elszívni”, de úgy, hogy közben vásárhelyi maradtam. Így megtisztelő, de komoly felelősséggel járó feladatként ért a *Vásárhelyi Látóhatár* megalapításakor a szerkesztőségi munkához való felkérés.

Az ógörög, latin, angol nyelvű műfordításai a klasszikusokat jelenítik meg. Hogyan alakult ki?

A tanulmányaim hozták ezeket és ebben példaként előttem állt Pákozdy Miklós – a városunkban élt nagy tudású műfordító – akivel valóságos könyvtári diskurzusokat folytattunk egy-egy mű fordítása kapcsán. Az antikvitás, a középkor kutatása során nagyon sok latin, görög szöveggel találkozok. Nagyon szeretem még az angol irodalmat. Mindig az eredeti forrásból kell az embernek kiindulni, abból alakulhat ki a számára reális kép, a saját értelmezés, az interpretáció. A versfordítás az egyik legnehezebb feladat, hiszen vallom, hogy a jó műfordítónak egyúttal jó költőnek is kell lennie. Nagy kedvencem ebben Babits Mihály, a „katedra–költő”, aki egyformán művelte a tanítást, a költészetet, a műfordítást és az antik kultúra szeretetét is, aki mindezt nagyszerűen tudta egyesíteni.

Szép repertoárral rendelkezik saját verseinek megzenésítéséből, melyet szívesen ad elő. Hogyan került kapcsolatba a zenével?

Mindig szerettem a zenét. A helyi zenekörökben Fülöpné Markó Júlia cselló tanárnőhöz jártam gitározni tanulni. Később önállóan írtam a verseimre zenét s adjuk elő a partneremmel, Juhász Erikával. Szegeden és itt többször felléptünk, de verses–zenés jótékonyági koncertet is adtunk a helyi, úJVárosi református templom harangjának megjavításáért, amely azóta újra szól.

Mi a véleménye a fiatalok pályakezdéséről?

Az én időmben nem voltak olyan lehetőségek, mint Vásárhelyen most a *Vásárhelyi Látóhatár* vagy a Czirbusz Közalapítvány. Ma országos szinten is elmondható, hogy óriási a folyóiratbőség. A startkő nálam nem ez volt. Mi – az akkori fiatalok, ismeretség hiányá-

ban – eleve országos helyekre írtunk, hogy valahogyan kimozduljunk. Én például a Magyar Televízió Lyukasóra című műsorába. Mészöly Dezső író, költő, műfordítónak az egyik megfajlás kapcsán, a levelezőlap hátoldalán egy verset is beküldtem. Olyan szerencsém volt, hogy 1997-ben az egyik *Lyukasóra* műsorban felolvasták. Számomra nagyon fontos volt, hogy Gyurkovics Tibor, Mészöly Dezső beszéltek róla. A legjobb dicséret, amelyet „Dezső bácsitól” akkor kaptam: „Ennek a szerzőnek nemcsak az ő-zés az anyanyelve, hanem a vers is.”

A fiataloknak szóló *Repeta* című televíziós műsorban először az angol Oasis-együttes dalszövegfordítási versenyét nyertem meg. Ennek későbbi irodalmi műsora a versformákkal foglalkozott, ahol Nádasy Ádám nyelvész, költő, „Shakespeare magyar hangja” – volt a házigazda. Amikor a szonett volt a téma, elküldtem egy szonettet. Erre Nádasy tanár úr levélben javasolta, hogy küldjem el Várady Szabolcsnak, a *HolMi* c. folyóiratba közlésre. Akkor még nem bíztam eléggé önmagamban, s nem tettem meg. Később Nádasy Ádám néhány megjegyzése arra ösztönzött, hogy érdemes lenne egy kötetben összegyűjteni és kiadni. Ez lett az első kötetem, amely 200 szonettet tartalmaz és 2007-ben, Szegeden jelent meg (*KaMASZKómédia Shakespeare köpenyében*).

A saját utamat kellett járnom, hosszú évek teltek el, nem volt közvetlen segítségem. Ezért fontos ma a fiatalok segítése. Az irodalommal való foglalkozást nem lehet félvállról venni. Egy pengeélen való tánc, amely nem biztos, hogy az élet megváltásának az eszköze. Számomra a versírás az életem teljes része, és egyáltalán nem csak az örömszerzésről szól, az ember saját keresztyé.

Az irodalomszervezésben azt is tapasztalom, hogy a legnehezebb az írókkal, költőkkel való személyes kapcsolat, párbeszéd. Mert érzelmileg „fölfokozottabbak” vagyunk, „drámaiban” látjuk a világot. Furcsa ellentmondás, de mivel vásárhelyi lakosként, jobban benne vagyok a szegedi irodalmi életben, ezért inkább azokat a fiatalokat ismerem, akik vásárhelyiek, de Szegeden tanulnak, ott kapcsolódtak be az irodalmi életbe. Ilyen tehetséges fiatal Tóth Dávid, aki már a *Látóhatárban* is megjelent, róla tudom, hogy színvonalas verseket ír.

Álma...?

Az *IdőmÉrték* című kötetemet, mely összegzése az eddigi – húsz éves – költői pályámnak Diószegi Szabó Pál névvel jegyeztem. Költőként e névvel szeretném bevezetni magam a köztudatba.

A Magyar Írószövetségi és egyéb, irodalmi tagságaimmal, lapszerkesztőségekbeni munkáimmal azt is szeretném, ha a saját írói pályám mellett, az irodalmi élet szervezésében is hatékonyabban részt tudnék vállalni, legalább Szeged és Hódmezővásárhely között.

Benák Katalin
fotó: Antalóczy Tibor

HÉZSÓ FERENC: „NAPKÖSZÖNTŐK”. (OLAJ, 1986.)

— A háború elérte a falut – mesélte anyám a történetet. – A környékbeli lányok a pap a templom padlásán bujtatta. Már hallatszott az ágyúk döngése és néhány lövés a házak közé csapódott. Szaniszló atya azzal vigasztalt bennünket, hogy ezer év alatt járt már itt sok náció, de a megmaradt Árpád-kori kistemplomunk a bizonyíték, hogy túléltek. Akik jönnek: európaiak, mint mi, és ugyanazt az Istent imádjuk. A hadszíntér gyorsan átbogott rajtunk, de úgy éreztük, hogy nem menekültünk meg. Egy századnyi katona a nyakunkon maradt. Fiatal őrnagy volt a parancsnok, aki rögtön a paplak elé hajtatott.

— Atyám, van-e jókora ház, amelybe a kórházat telepíthetem? – Kérdezte a katona. — Az ezred orvosa vagyok.

— Ház nincs. Itt jóformán kunyhókban csupa szegény földművesek laknak, de akié a föld, a családjával elmenekült és mindent magukkal vittek. Ott áll a kastélya a dombon, ide látszik a teteje.

— Maradt a faluban orvos és asszisztens?

— Az orvos valahol frontszolgálaton van, de a nővér nálam lelt helyet. Kérem, ne bántsa, ártatlan fiatal még.

— De ápolni, kötözni, halottat rendbe tenni tud, ha nem, majd én megtanítom. Hozza ide, ígérem, nem lesz bántódása.

— Szaniszló atya elővezetett – folytatta anyám. — A lábam úgy remegett, hogy alig bírtam a tiszt úr előtt megállni.

— Szállj az autóra és vezess a kastélyhoz – parancsolta.

Végignézett rajtam, de egy szót sem szólt hozzám, csak a táskájába kotorászott, jegyzetelt és figyelte az utat. Mire beesteledett, a frontkórház zsúfolásig megtelt jajgató, haldokló sebesültekkel. Az egymás után érkező autókról a szanitécek folyamatosan hordták őket befelé, néhány kiskatona pedig a halottakat vitte kifelé, és a temető mellett új táblát nyitottak. Napokig folyt a szörnyű örület. Kezdetben tépést csináltam, kifőztem a műszereket, lemostam a műtőágyat, ettettem a csonkolt sebesülteket. Az orvos ekkor így szólt hozzám:

— Itt lesz a szállásod, a szobám mellett. A fürdőszobánk sajnos közös lesz, de nincs több belőle. Most menj, pihenj egy kicsit!

— Arra emlékszem, hogy gyorsan elaludtam, de előtte bejött az őrnagy. Megsimította a karomat és betakart.

— Örültél a közeledésének? — Kérdeztem anyámat.

— Amikor hozzámért, olyan volt, mintha levegőbe emelkednék és a nap felé szállnék.

— Szerelmes lettél?

— Kimondhatatlanul. Ez a mély érzélem talán azért is tört rám ilyen hirtelen, mert tudtuk, hogy a háború a vége felé jár, és hamarosan el kell válnunk. Másnap éppen a fürdőszobában voltam, öltözködtem, amikor váratlanul rám nyitott. Elnézést kért és visszalépett, de rászóltam, hogy maradjon. A blúz még nyitott volt rajtam. Kitártam és hozzásimultam. Érezni akartam minden porcikáját. Karjába ragadott és vitt, ölelt, csókolt, játszott velem. A csoda megtörtént.

Anyám elmerengett és nem mertem megzavarni. Amikor gondolatai visszatértek, így folytatta:

EGY SZÁL NAPRAFORGÓ

Tisztelt Olvasók!

Az *Ecce homo* címmel készülő elbeszéléskötetemből, amely elvontságukban is rövid, valós eseményekre épülnek, újabb két írást mutatok be.

Súlyos világháborús veszteségeinkkel vagyunk érdekeltek, de a tovább vetett maggal a fény reménye tükröződik az *Egy szál napraforgó* című elbeszélésemben.

— A gond ott kezdődött, hogy pár nap múlva elfogyott minden kötszer és vegyszer, majd ezt követte az utolsó konzerv fölbontása. Visszavonuló csapataink fölrobbantották a hidakat, utakat, lebombázták a vasutat és elakadt az utánpótlás. Már a falu népe is hetek óta éhezett, és a sebesültek között az járt jól, aki meghalt, mer tovább nem szenvedett. Ekkor eszembe jutott, hogy a majorban van egy olajütő, ahol a jószágtelep részére napraforgó-pogácsát préseltek. Kerékpárra ültem és odasiettem. Egy téglával levertem az ajtóról a lakatot és benéztem. Az egyik sarokban fölhalmozva száradtak a préselt pogácsák. Az olajat elvitték, de találtam még egy fél zsák épen maradt szemes napraforgót. Föltettem a kerékpárra és eltoltam. A katonákat és a falut pedig rászabadítottam az olajütőre. Pár óra alatt kifosztották, és az éhhalál elkerülése miatt rágták a fészéraz pogácsát.

— Hiszen az az állatoknak való – szörnyülködtem.

— Sok embert az olajtartalma mentett meg. A zsákmányolt napraforgót beosztottam. Az orvosnak és nekem kis tálkába szétraktam. Jót mulattunk, amikor rágságtuk, de végül mi is hajastól fogyasztottuk, hogy teljen a hasunk. Végül már csak két napra való maradt. Kivettem a legkövőbb magot és bedugtam egy cserép földbe. Elkövetkezett a koplalás, amikor semmi sem maradt. Az első fellobogózott autó is megérkezett az őrnagyért, tele gitározó és énekelő katonákkal.

— Vége a háborúnak! — kiáltotta az orvos boldogan.

— Én meg sápadtan, könnyes szemmel markoltam a köpönyege ujját. Tudtam, hogy többé nem találkozunk. Ő boldog volt. Egy győztes, hazavonuló sereg hőseként távozott, akit otthon vár a családja. Amikor a városba megérkezik a leszerelt katonák hada, a gyerekei már bizonyosan kint állnak az állomáson és keresik köztük az apjukat, akit alig ismernek. A felesége virággal és kenyéssel várja, majd a nyakába ugrik. Ajkuk összeforr és megszűnik körülöttük a világ.

— Nem irigyellek — mondtam anyámnak és megsimogattam az arcát. — Kár, hogy mindezt ilyen soká mesélted el, amikor megöszült a hajad és az életedet társ nélkül élted le.

— Miután elment, két magot neveltem. Egy a cserépben csírázott, a másik a méhében növekedett. Sohasem mertem elmondani, hogy ki volt az apád, hiába volt mélységesen emberséges, mert hazatérőként számkivetetté váltam volna. Csak a papunknak gyóntam meg, aki levelezett az ottani atyával. Így tudtam meg, hogy néhány éve meghalt.

Anyám sírni kezdett. Siratta elrabolt ifjúságát, népének elvesztett szabadságát, egész szomorú, magányos életét, majd történetét így fejezte be:

— Látod, a két mag életre kelt. Benned mindketten tovább élünk. A másikkól, amikor virágot érlelt, mindig a legnagyobbat továbbültettem. Így maradt meg neked az utolsó napraforgó. Itt áll most is abban a cserépben, amelyben elődei sorra keltek. Vigyázz rá, fiatal és törekeny. Kérlek, férjeddal menj el abba a távoli temetőbe! A helyi pap majd megmutatja az őrnagy sírját. Ültesd el rajta, hagy még sokáig virágozzon és teremjen!

AZ ÉLET MEGY TOVÁBB

Kajári Gyula grafikusművész hívta föl a figyelmemet, amikor a vásárhelyi Pusztát járta, hogy romos tanyában több magányos emberrel találkozott, akiket 1945-től mint a „társadalmilag idegeneket” ide telepítették ki, és többen még akkor is itt szenvedtek, amikor ő rájuk bukkant. A pusztai kitelepítést orosházi helytörténészek megerősítették. Ezt örökítem meg *Az élet megy tovább* című elbeszélésemben.

Szenti Tibor

Hajdú János alig töltötte be a tizennyolcadik évét, amikor kitört a második világháború és elvitték katonának. Rá két évre hadifogságba esett, és a Ladoga-tó melletti munkatáborba került. Emberpusztító teleket éltek át a fűtetlen fabarakkokban, amikor mínusz negyven fok volt heteken keresztül. Az égen csak a sarki fény villódzott, de nem adott meleget és utat sem mutatott. Eleinte még a napokat is számlálták, majd a hónapokat, végül már az éveket sem. Valaki hozta a hírt, hogy talán vége a háborúnak, de senki sem hitte, mert nem engedték őket haza. Néha még gondolt a házra, ahol felnövekedett, emlékezett apja zongorajátékára, de szülei arca kezdett elmosódni.

Halász Kati az ország másik végében lakott férjével. A boldog mézesheteket éltek, amikor kitört a háború. Az embert behívták és frontra vitték. Kezdetben még jöttek a levelek, majd 1942 után megszakadt a híradás. A fiatalasszony kerestette urát, de nem jött válasz. Hamarosan eltűntek, majd holtan nyilvánították. Sok ideje nem maradt szomorkodni. Az egész családot teherautóra rakták, és elvitték az orthonoktól távol, a nagy pusztá középre, ahol egy elhagyott juhohodállynal kirakták őket. Kijelölték a munkahelyüket. Minden hajnalban lapátokkal, ásókkal elindultak csatornát ásni és tisztítani. Kezdetben kérdezték az öröktől, hogy mit vétettek, és miért kerültek ide, de gúnyolódáson kívül nem kaptak feleletet.

A messzi északon a fogolytábor fől számolták, és ahogy jöttek, marhavagonokban visszahozták őket a hazájukba. Gyanús volt, hogy amikor átlépték a határt, nem tartottak hazafelé, hanem fegyveres őrzést kaptak. Valamennyi leromlott embert munkaképességük szerint szétválogatták és kiterelték a pusztára. Hajdú János és Halász Kati itt kerültek egy munkacsoportba. Hetekig szót sem váltottak. Mindenkit elfoglalt a kegyetlen munka, és az emésztő gondolatok, hogy ebben a helyzetben mit tartogathat számukra a sors.

Az őszi sárban Jánosról hamarosan levedlett a rossz bakancs, amelyben hazaérkezett, és a csatorna alján egy üvegdarab mélyen belevágott a talpába. A lába megdagadt és magas láz gyötörte. Nem tudott fölkelni, csak a gennyet nyomogatta a tágra nyílt sebből. Kati már gyógyított hasonló esetet és kezelésbe vette. A lábra figyelt, és észre sem vette, hogy a férfi rajta felejté a szemét. Jánost a nőkhöz még semmiféle élmény sem kötötte. Amikor virágkorába ért, ifjúságát elvitte a háború és a fogság. A túlélésre gondolt, és a párkapcsolat még ábrándként sem merült föl benne. Kati éjszakánként elveszett férje után sírt. Sajnálta fiatalágát, a kerti összejöveteleket, a tóban hagyott aranyhalakat és kedves könyveit.

A juhohodály beszakadt nádfedelét gazcsomókkal dugdosták be. Az állatok által vastagon föl rakott és körmükkel kőkeményre taposott trágya tetejére száraz füvet raktak. Éjszakánként úgy zsúfolódtak, mint halak a szardíniás dobozban. Pár hét alatt valamennyien birkaszagúakká váltak és összeszedték a vérszívoikat. Télen, midőn vastag hó lepte a pusztát, és az embereket beszorította a fagy, a hideg szél elől az ajtókat is behúzták. Napokon keresztül a sötétben éltek, akár

a vakondok a föld alatt. Néha jajszó szállt, olykor hörgés és szitok keveredett, de csakhamar elhalt, mert minden háborgás értelmetlen volt.

János nyitott szemmel álmodott. Már nem gondolt apjára, csak egy-egy Liszt vagy Chopin dallam töredékét vélte hallani, melyeket hosszú, vékony ujjával játszott, és szeretne volna, ha fia is követi. A zenében Kati arca körvonalazódott. Amikor behunyta szemét, akkor is ezt a képet látta és szíve hevesebben dobogott.

A fiatalasszony a szemben lévő soron, övéi mellett, a hasára fordulva órákig feküdt. Fejét belefúrta az összetört réti szénába, hogy ne lássák, amint könnyei áradnak, majd végleg elapadva, lelke üres sebhellyé változott. Már éhséget sem érzett. Anyja egy lécből faragott kanálfélével a hitvány kosztot próbálta beletömni és kétségbeesve könyörgött neki:

– Ne add föl! Gondolj a tavaszra, amely hamarosan eljön és szebb lesz a világ.

– Az én kikeletem oda és nem gondolok semmire. Jó lenne átaludni az életet és fölbredni egy erdőben, ahol fává növekedve árnyékot adhatnék azoknak, akiket elvesztettem, vagy talán madárrá változnék és elrepülnék boldogabb tájakra.

Néhány nap múlva meglátta Jánost, amint szemben ült vele és nézte. Ekkor eszébe jutott, hogy az ősszel ő gyógyította meg a sebért és ez az idegen milyen kedves volt vele.

– Jól van a lába? – Kérdezte.

– Begyógyult, de még fáj.

– Mutassa!

A férfi odabicegett, és kibontotta rongyait.

– Istenem, hiszen már hús sincs rajta és átlátszik a csont!

– Talán, ha jön a tavasz, majd rendbe jön...

Pár hét múlva egy hajnalban két ór berúgta a hodály ajtaját.

– Kifelé, semmirekellők! – Ordított az egyik. – Döglöttetek már eleget!

Az emberek ijedten tódultak kifelé. Hajdú János és Halász Kati egymás mellé sodródtak. Ösztönösen megfogták egymás kezét. Egyszerre léptek ki a pusztára, ahol langyos szél fújdogált, és újra zöldülni kezdett a rét.

DR. STERBETZ ISTVÁN

2012. május 18-án, életének 89. évében tért meg Teremtőjéhez. Hamvait 2012. június 12-én délben helyezték el az Újpest Megyeri úti temető 44/A parcellájában található Sterbetz-Telepy-Wittinger családi sírba.

Bácskából származó földbirtokos (1600 hold) családban születik 1924. január 20-án Nagyszénáson. Még csak néhány éve van túl az ország a Trianoni sokkon. A magyar állam az ország gazdaságának stabilitása céljából 250 millió aranykorona kölcsönt vesz fel a Népszövetségtől. A törlesztések és kamatterhek miatt: a bérek 50-60%-ra esnek vissza, a kormány adóemelést hajt végre, nő a munkanélküliség, szakszervezetek gyengülnek. Származása és az ország fluktuáló politikai és gazdasági helyzete alapvetően megszabja életpályáját. A családja jó kapcsolatot tart fent többek között Bolza Pállal (1861–1947), Kittenberger Kálmánnal (1881–1958), Széchenyi Zsigmonddal (1898–1967) és Müller Gézával (1912–1993). A fiatal Sterbetz István nem véletlenül jegyzi el magát örökre a vadászattal és a természetvédelemmel.

Szarvason gimnáziumot végez, Debrecenben pedig agrármérnöki diplomát szerez (1946), majd a JATE-n két évet abszolvál biológia–földrajz szakon Ábrahám Ambros professzor pártfogoltjaként. Itt, a napfény városában köt életre szóló barátságot a szegedi Fehér-tó „atyjával”, dr. Beretz Péterrel; az ornitológiával és a fotográfiával. [Közben beindul az államosítás és felüti fejét a személyi kultusz, megindul az első 5 éves terv (iparfejlesztés, mezőgazdaság elmaradottságának megszüntetése, kollektivizálás).] Az egyetemet politikai okok miatt el kell hagynia, ezért 1950-től tógazdaságokban [Belső-Somogy nyugati részén (Varászló) és Békés megyében (Biharugra)], majd Hódmezővásárhelyen dolgozik egy növényvédőszerrel foglalkozó vállalatnál. Csupán négy évig kötődik szorosan a városhoz, de ez a négy év elegendő volt ahhoz, hogy vásárhely környéki munkájával, tevékenységével kapcsolatban a következőket nyilatkozza, közel félévszázad múlva, a Vásárhelyi Promenádnál 1999. évi április 20-i számában: „Törleszteni szerettem volna. Megszolgálni a vásárhelyieknek, hogy maguk közé fogadtak...” Az ötvenes évek tapasztalatai alapozzák meg, többek között, vízi vad kutatásait is. A vásárhelyi évek kutatásainak ornitológiai eredményéről [saséri gémtelep, hódmezővásárhelyi Fehér-tó (Igaz, hogy az 1951-ben védetté nyilvánított Sasér Sándorfárvához, a Fehér-tó és Vásárhelyi-pusztára 1950 óta közigazgatásilag a Békés megyei Kardoskúthoz tartozik, ennek ellenére a szóhasználatban előfordul

a régi vásárhelyi jelző), reznak; gulipán és széki lile fészkelése, szikesek madárvilága, Tornyai János Múzeum gyűjteményében található reznak, jegesbúvár; 1955–56–57 évi adatok Hódmezővásárhely madárvilágáról, ...] az *Aquilában* és a *Természet és Tár-sadalomban* számol be.

1954. évi házasságkötését követően, újabb átmeneti munkahelyek következnek: Fővárosi Állat- és Növénykert és a Gyógyszerészeti Kutatóintézet. 1956-ban itthon marad, annak ellenére, hogy kapcsolatai miatt lehetősége lett volna elhagyni a forrongó országot. 1963-ban végre vége a vesszőfutásának, mert kiköt a Madártani Intézetben, ahonnan 20 év múlva megy nyugdíjba mint az intézet igazgatója. 1964-ben a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen doktorál *summa cum laude* minősítéssel *A magyarországi rizstermesztés madártani problémái* disszertációjával. A Madártani Intézet szervezetileg először a Növényvédelmi Kutatóintézethez, később a természetvédelmi főhatósághoz tartozott, amikor is Békés és Csongrád megye természetvédelmi főfelügyelőként szervezte a terület természetvédelmét. („Vásárhelyi vonatkozású” védetté nyilvánítások: 1966. Kardoskúti Fehér-tó Természetvédelmi Terület, 1971. Mártélyi Tájvédelmi Körzet, Tatarsánci ösgep Természetvédelmi Terület). A Madártani Intézet szervezeti kötődésének megfelelően alakult Sterbetz István tudományos munkássága. Munkaterületét először ökológiai, később pedig természetvédelmi (vízivad) problémák alkotják.

Közel 60 periodikában megközelítően 750 magyar és idegen nyelvű publikációja jelent meg, részben társszerzőkkel.

Könyvei: *Tűzok, A természet szolgálatában, Élő múzeumok, Amerre a madár jár* (nívódíjas), *Őszi vizeken, A nagy parancs, Zöld kalapban, Természetvédő ösvényen, Puskával a Nagypusztán*.

12 természetfilmben tud. főmunkatárs. Nívódíjat kap „*A magyar pusztára*” filmsozrotért.

Tag, delegált: Magyar Biológiai Társaság Állattani Szakosztálya, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Finn Természetvédelmi Szövetség, Aquila (szerkesztő, szerkesztőbizottsági tag), Ramsari és Berni Egyezmény (nemzetközi delegált).

Kitüntetései: Pro Natura, Nimród Emlékérem, Munka Érdemrend ezüst fokozata, Herman Ottó-díj, Hubertusz Kereszt arany fokozata, Állattani Szakosztály jubileumi érmei, Magyar Földrajzi Társaság Teleki Sá-

muel emlékérem, MAVAD emléklakett természetvédő és vadbiológia munkásságáért, Magyar Nemzeti Vadászrend aranyérem, „Res Nullius” díj természetvédő és vadászati tevékenységéért. 2010-ben elnyeri a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét.

Az eddig soroltakból kiderül, hogy érdeklődése nem szorítkozik csak az ornitológiára, hiszen a gerincesek, a vadászat, a természetvédelem, a néprajz, sőt a művészetek is vonzzák. Ezért tartották sokan tudósnak, szak- és szépírónak is.

●
Viszonylag későn, a „*Vadászat, halászat, horgászat és természetvédelem Békés megyében*” rendezvényen ismerkedtem meg „Pistabácsi”-val 1978-ban. (Közvetlen, allűröktől mentes, érdeklődő és messzemenően segítőkész, időnként az altruizmus határait súroló embert ismertem meg benne.) Ez évben kezdtem foglalkozni a kardoskúti Fehér-tó holocén molluszkáinak/puhatestűinek a vizsgálatával. Pontosan nem emlékszem arra, hogy megismerkedésünk játszott-e szerepet a témaválasztásban, vagy a téma hozott bennünket közelebb egymáshoz. Kapcsolatunk rávilágít „Pistabácsi” széles látókörére, komplex természetszemléletére. Egy biztos, „Pistabácsi” már 1975-ben ezt írta Fehér-tóval kapcsolatban: „Sajnálatos, hogy a gerinctelen élővilág egyéb csoportjai mind ez ideig még feldolgozatlanok, pedig minden egyéb zoológiai munkát érdekes adatokkal támogatna pl. a környezeti adottságokra rendkívül érzékeny puhatestű fauna helyi ismerete.” Közbejött egyéb munkák miatt csak a KNP Igazgatósága által szervezett projekt keretein belül kerül sor a recens molluszkák tanulmányozására 1992/1993-ban, majd kiegészítő vizsgálatokra 1995-ben. A 2000-ben megjelent publikációmatt örömmel dedikáltam „Pistabácsinak”. Mivel vigasztalhatom magam? Ami késik, nem múlik! Ezt követően több alkalommal is váltottunk levelet. Levelei a lényegre szorítottak, de mindig voltak azokban érdekes szóösszetételek, fordulatok, „konzervtéma”, „készrecsinálás”. 2003-ban küldött egyik levelének utolsó két sora szíven ütött. „Remélve, hogy valamit azért segíthettem, szeretettel köszöntelek, a nyolcvanadik esztendejét taposó, fosszilis Pistabátyád” — írta. Gépelt levelei, a mai kor embere számára elképzelhetetlenül korrektek, udvariasak, önkritikusak, megengedőek, és legtöbbször

hitet sugárzóak voltak. 85 éves korában még értesítő levelet küldött arról, hogy megváltozott a telefonszáma! Leveleinek címzése árukodó, rá jellemző volt, mert narrow-típusú betűről azonnal felismerte az ember a borítékját, amikor azt kivette a postaládából. Előfordult az is, hogy saját készítésű képeslapon levelezett.

•

A Sasér volt számára a kutatóhelyek csimborasszója, a Boldogok Szigete, a Hesperidák kertje. [*Védett természeti értékek* című kiadvány (1976) társszerzőjeként, a *Képes természetvédelem* részben található egy álomkép fényképe: „Tél a saséri természetvédelmi területen” címmel.] Kutatásai során, évek múltával is visszatér Vásárhely környékére, és közel félévszázad után is felfelbukkan egy-egy régi szívéhez kötődött különös, varázslatos vásárhelyi emlék, egy-egy Galyasi Miklós (1903–1974) verssor. Galyasi Miklós 1946 és 1958 között a vásárhelyi Múzeum igazgatója volt. „Pistabácsi” gyászjelentésén is Galyasi sorok olvashatók:

*A kertünkben vénséges diófák
Tárogatták lombjukat az égre,
Közöttük meg nyílként futott az út
S azon túl volt már a világvége.*

A leányától, Sterbetz Katalintól tudom, hogy annak idején a városi múzeumban készült el a saséri tilalmas természetvédelmi táblák. Egyik, értelmiségi fiatalok részére rendezett Galyasi estén – 1953 telén – ismerkedett meg Telepy Katalinnal (régész, művészettörténész, muzeológus), aminek a következménye az lett, hogy ingázni kezdtek Budapest és Hódmezővásárhely között, majd igazi holtomiglan-holtodiglan házasságot kötöttek. (Telepy Katalinnak ez évben nyílt meg a XIX–XX. század magyar festészetét bemutató kiállítása Szegeden, a Móra Ferenc Múzeumban.) Később, 1999-ben jelent meg közös könyvük „*Védett természeti értékeink a magyar képzőművészetben*” címmel a Mezőgazda Kiadónál. 2008 tavaszán megállapodtunk, hogy kibeszéljük a vásárhelyi éveket, csokorba kötve emlékeit. Erre azonban nem került sor. Úgy jártam, mint „Pistabácsi” a csonkalábú daruval: „Repült, repült, nyílegyenest a nagy pusztá ürességének. Többet aztán nem sikerült viszontlátni.”

„Törleszteni szerettem volna. Megszólgálni a vásárhelyieknek, hogy maguk közé fogadtak...”

– írta „Pistabácsi”. Mi, az egykori vásárhelyiek utódai fogadjuk, hogy őseink által befogadottakról mi sem feledkezünk meg.

Az alább olvasható novellarészek, amelyek „Pistabácsi” vásárhelyi emlékképei közül villantanak fel egy párat, „*Puskával a Nagypusztán*” kötetében található „*Kékta-*

risznyás tudományok” (1) és „*A csonkalábú daru*” (2) című novellából származnak.

1. Kékta-*risznyás tudományok*

„*M*ikor az ezerkilencszázötvenes évek elején Hódmezővásárhely volt munkahelyem, mindennapos felüdülést jelentett számomra a múzeum. Megbecsültség, elismertség várt ott a tudást és játékos életszemléletet szolgáló minden gondolatra. Közben pedig műveit élvezve ápoltuk Tornyai János kultuszát is.

Különös erővel festegette egykor vásárhely határát az a mogorva öregember. Keskeny látóhatárra boruló, végtelen egei szinte a világűrbe veszték. Tájékeibe alig helyezett alakot: fát, magános emberfigurát, legelő állatot, messze világító, rozzant tanyaházat. Egyik főműve, A Juss, a paraszti lélekábrázolás irtalmatlan őszintesége. A *Bús magyar sors* roskatag gebéje pedig olyan megrendítő, akár a Szózat strófái. Reménytelenséget ábrázolva, mégis valami legyőzhetetlen fennmaradásérzetet sugároz.

Múzeumi délutánjaink játékos időtöltése volt a Tornyai-képek faggatása. Jobbára már késő ősssel, mikor köd meg eső szülte csöndet, ott benn pedig langymeleg áradt a hőlgyagos cserépkályhából. Félkörbe ültünk olyankor a szoba közepére állított festőállványt, és csésze teányi ideig lehetett tűnődni a ráhelyezett képen. Sorra elmondogattuk, hogy ki mit látott, érzett belőle. És minél gyakrabban játszottunk, annál egybehangzóbbá váltak a meglátások.

A számomra legkedvesebb Tornyaiak közt volt egy döbbenetes téli táj is! Behavazott pusztá, borult ég, hóváró időtlenséggel. Benne pedig mindössze egyetlen, vastag ecsetvonással érzékeltetett távoli emberalak. Férfi vagy nő? Talán gyerek? Ki tudhatta? És mit kereshetett a sivár kietlenségben? A többiek nehezen birkóztak vele, számomra azonban volt mondanivalója. Hiszen valamikor magam is de sokszor láttam azt valóságban! A tanyasi iskolából alkonyattájt hazafelé botladozó emberpalánták szívszorító látomása volt.”

2. A csonkalábú daru

„*A* vándormadarak között előfordul az ilyen területhűség. Valahol a főváros közeliében egyszer fülemülét jelöltek őszi vonuláskor. Esztendővel később a gyűrűszámmal azonosított madarat ugyanabban a bokorban sikerült visszafogni! Nekem is adódott néhány ilyen tapasztalatom. Olyannyira, hogy később következetesen látogattam a hagyományörző helyeket. A Székkutatással szomszédos Szókehalmi-legelőn is volt egy tanyaudvarnyi terület, ahol minden eszten-

DR. STERBETZ ISTVÁN
természettudós - író
(Fotó: Családi archívum)

dőben találkoztam havasi lilékkal. Az időpont alig ingadozva ismétlődött. Szeptember első két hetén belül mindig ott találtam őket. Az egyedileg azonosítható, csonka lábú daru igazolta, hogy ilyen ragaszkodás nálunk is előfordul.

És mikor már annyi szál kötött ehhez a sérült állathoz, minjebben csábított a fényképezés is. Csak hát olyan fenemód vigyázott az a biztonságára.

Próbálkoztam a vadászoknál jól bevált kukoricaszár-kúp lessel. Közébe se ment. Aztán a csatornaszegély gazonaiból lestem rá, hiába. Vízjárta zombékból kiemelkedő, száraz porondon szokott éjjelezni. Fényképezésátram ott is kudarcot vallott. Végül aztán az arra legeltető juhász segített a nem mindennapi fényképezésákmányhoz.

Legeltetés közben őt már jól bevárta a daru, gondolta, hogy így kellene megpróbálni. Vállamra terítette a subáját is, mondván, hogy könnyebben elfogad a madár, ha nem látszom olyan úrfélenek. Azt is tanácsolta, hogy maradjak mindig szorosan a számaram mellett, s aztán majd, ha megfelelő a távolság, gyorsan cselekedjek.

És sikerült is minden. Csigalassan igazodva a birkákhoz, lépésről lépésre. Jó ideig a madarunk közömbös volt, csak a vége felé kezdett nyugtalankodni. Fejét fel-felkapva, figyelt egy sort, aztán újfent alábbhagyta.

– *Készíccse a masinát, még ott a számaram faránál!* – dörmögte a társam. *Aztán majd, ha továbblépett már, gyorsan a högyibe, mer' a madár mosmán alig ájja.*

Úgy történt. Egyetlen filmkockára futotta csak, mert a daru hamar fölrobajlott. Repült, repült, nyílegyenest a nagy pusztá ürességének. Többet aztán nem sikerült viszontlátni.”

dr. Domokos Tamás

SÁMÁNTESZTÉR

Aczél Ferenc közel harmincöt év zenei pályafutásának anyagát reprezentálja a *Sámántesztér* című megzenésített versek albumában. A világ- és magyar irodalom műveire írt zenék életének egy-egy korszakát jelzik. Egy saját útját járó zenész pályafutásával ismerkedhetünk meg, aki autodidakta úton valósította meg zenei életútját.

A hetvenes években milyen technikai és zenei háttér volt elérhető egy könnyűzenét kedvelő fiatal számára?

■ 1973 és 1977 között a Kossuth Zsuzsanna Gépipari Szakközépiskolában tanultam. A Rolling Stones és Beatles együttes örülete már lecsengett. A Luxembourg és egyéb rádiók adásaiból tudtuk levenni a dalokat, bár már nyitottabb volt a helyzet e téren, mint a hatvanas években. Ekkor szereztünk Deep Purple, Pink Floyd lemezeket vagy a rádió Komjáthy műsorából tölthettünk le jobb zenéket, már ami abban az időben az ifjúságot érdekelte. Nem volt könnyű ezekhez a zenékhez hozzájutni. Nálunk ekkor volt nagy az Illés és Omega együttes, a gitárzenék fénykora.

A szórakozás számítógép nélkül zajlott. A moziban egy szelektált filmréteget láthattunk, amely a szórakozás alapját képezte, amihez természetesen a zene is hozzá tartozott. A fiatalok; lányok, fiúk összejöttek, és tizből majdnem tíznek megfordult a fejében, hogy gitározzon. Mindezt zenei előképzettség nélkül. Én is ezt tettem. Akkoriban a hangszeres zene jobban hozzá tartozott az élethez, mint napjainkban. Technika nem volt, s ha játszani akartunk, meg kellett teremteni a föltételét. Ma már nagyon jó technikai háttér van, viszont sok esetben az előadók játéktechnikája felületes.

Melyik hangszeren lehet leghamarabb megtanulni játszani?

■ A dob; mondják sokan. Ez nem igaz. Nagyon nehéz dobon játszani. Sokfelé kell koncentrálni. Szerintem a gitáron lehet leghamarabb és legjobban elsajátítani a zenei játékot, mely élvezhető magunk és mások számára, noha mégsem olyan könnyen, mint sokan gondolnák. A hangszer mindig drága volt, még a szocialista relációból érkezők is. Nekünk nem volt rá pénzünk. Akkor még hangszórót sem lehetett kapni. Így a rádióét hasznosítottuk. Ma már bárhol lehet elérhető áron hangszórót vásárolni. Azóta rengeteget fejlődött a technika. Akkor az elektronika sem tartott ott, ahol most. Ezért én is magam készítettem a gitárt: egy deszka, rá egy

elektromos hangszedő, felhúroztam, majd egy rádió hangszórójához csatlakoztattam és szólt a hangszer. Ezt az olyan kamaszok, mint én, meg is próbálták. Magunk hoztuk létre a hangszer, megszólaltattuk, és a dallamot is el tudtuk játszani rajta. Ezután dőlt el, hogy zenei előképzettség nélkül meg tudunk-e maradni a gitározásnál, vagy sem. Jöttek a bajok; befájdult az ujjunk, nem úgy szólalt meg a hangszer, ahogy gondoltuk. Volt, aki korábban abahagyta, volt, aki kitaróbban próbálkozott. Ez egyéni adottságtól függött. Születni kell erre is...

„Szállnék fel, fel, látva mindent,
mit érezni nem akarok...”

(Kollár Zsuzsa)

A képzéshez honnan szerezte be a módszertani segédletet?

■ Jó esetben lehetett venni egy akkordfüzetet. Egy 1972-es *Füles* évkönyvben találtam leírást a gitáriskoláról, mely a zenei alapokhoz – pengetés, akkordozás - adott segítséget. Volt benne egy egyszerű akkordtáblázat és úgy kezdődött a tananyag: aki otthon baráti körben vagy nyári táború mellett akar játszani, akkor ez arra alkalmas. Benne volt Dylantól az *Elfújta a szél*, Animalstől *A felkelő nap háza*. Innen indultam el. Először D-dúrban a *Zöldre van a rácsos kapu festve* című dalt tanultam meg. Nagyon sok gyakorlással alakult ki az, amit tudok. A családban volt egy akusztikus gitár, s azon autodidakta módon tanultam meg játszani. Később ehhez a gitárhoz hangoztuk a többit. Az alapokat a *Gitáriskola* című kiadványból és az akkori *Ifjúsági Magazin*-ból sajtóztottam el. A kottákat a *Könnyűzenei koktél*-ből vettem le. A slágereket a rádió zenei műsorából másoltuk, majd vittük a barátainkhoz és házilag

adtuk tovább. A felvétel minősége néha igen gyenge volt, de nekünk így is nagy élményt jelentett, ha sikerült egy-egy jó számot megszerezni.

Zenei kibontakozását mely együttesek határozták meg?

■ Az első zenekarunk (1976) az Abbázia trió volt. Varga Zoltán, Gózon Zoltán és én. Mindhárom akusztikus gitárral játszottunk. A Ságvári Andre Általános Iskola udvarán, majd 1976-ban, a HÓDIKÓT klubjában léptünk föl. Nagyon nagy sikerünk volt. Itt Soma (Sebesi Zoltán) készített velünk egy demo fölvételt, ami egész jól sikerült. Ez egy egyedi hangzású zene volt, melyet szétküldtünk a testvérkluboknak. Rengeteg meghívást kaptunk. Egyre jobb és közismertebb lett a zenekar. Az idő gyorsan telt s behívtak bennünket katonának. A seregben (1980-81) is foglalkoztam zenéléssel, ahol két területi *Ki mit tud?*-on is nyertem.

Közvetlenül a leszerelésem után a Strand Étteremben beugró gitárosként játszottam. Fölkértek, hogy a Tisza Étteremben a Tref együttes-be („Rigó” Nagy Ernő, Égető Sándor, Laskai Ferenc, Böde Lajos) menjek gitározni Laskai Ferenc helyére. Ezt követte az Exit együttes 1981-82-ben.

1983-ban házasságot kötöttem, majd 1985-ben megszületett a fiam. Ez egy visszafogottabb időszak volt, a családi élet került előtérbe.

Később Horváth Attila, aki basszusgitárossá nőtte ki magát, javasolta, hogy hozzunk létre egy új zenekart Horváth Attila basszusgitáros, Sebesi Zoltán dob, Farkas Zsolt gitár, Zimán Gábor ének Aczél Ferenc gitár közreműködésével. 1987-ben ez lett a Faktor zenekar öse. Ekkor még nem a saját dalainkat adtuk elő, a rádióból szedtük le, de ezek zeneileg már igényes számok voltak. A Rizikó együttes előzenekaraként léptünk föl. A zenekari fellépéseken én „előzenekarként” akusztikus gitárral is játszottam. A Faktor együttes 1988-tól: Sebesi Zoltán, Horváth Attila, Aczél Ferenc, melynek mozgatórugója Béni István. Ez egy komolyabb zenei korszak. Rendszeresen felléptünk a Petőfi

Művelődési Központban, az Ifjúsági Házban; itthon és vidéken, ahol saját és külföldi számokat adtunk elő. 1989-ben az *Országos Rock Napok* megyei versenyén, Szegeden mi nyertünk, ahol Dinnyés József volt a zsűri elnöke. Az akkori szöveg- és dallamvilágunk már egyedi. Volt aki a Hobo Blues Band stílusához hasonlított. Két év elteltével kiváltam a zenekarból. Ez mindenkinek lehetőséget adott a megújulásra. Időnként szükség van ilyen lépésre. Kapcsolatunk most is jó, alkalmanként zenélünk még együtt. A Faktor együttes jövőre lesz 25 éves, s tervezzük a jubileumi koncertet.

Sebesi Zoltánnal és Nagy Ferencsel 1990-ben létrehoztuk a Steel Band zenekart, mely alkalmanként rockos hangvételű zenét játszott.

Egyéni előadónak vagy zenekari tagnak tartja magát?

■ Mindig kötődtem egy zenekarhoz. Valamiként minden zenekar segített a pályámon. Ezzel együtt a magam útját jártam, egy szál gitárral és szájharmónikával a nyakamban. Ez a mai napig így van. Változás csupán annyi, hogy ma már profi technikai háttérrel tudok biztosítani; elektroakusztikus gitárral játszom, sokat építve az erősítésre, mely által - véleményem szerint - „dögösen” szólal meg a zene.

Előadói stílusára kik voltak legnagyobb hatással?

■ Hosszú éveken át, fokról fokra alakult ki a saját zenei stílusom. A szólók közül nagy hatással volt rám Szörényi Levente gitárjátéka, később Dinnyés József. A külföldiek közül megérintett a *Hangverseny Bangladesért* koncert, ahol George Harrison mellett többen fölléptek, mint Eric Clapton, Bob Dylan, akiket ekkor ismertem meg, vagy Dean Reed s a máig meghatározó, kedvenc együttesem, a progresszív zenéjéről, művészi kidolgozású albumaikról, gondolatgazdag szövegeikről híres Pink Floyd. A hazaiak közül a P. Mobil zenekar, mely a magyar hard rock, a rhythm and blues kiemelkedő képviselői voltak. A komolyzene klasszikusai közül Bach zenéje áll hozzám legközelebb. Talán általuk éreztem készletét, hogy zenét is írjak.

Hogyan született a Sámántestvér című albuma?

■ A magyar és világirodalom számos olyan alkotással rendelkezik, melyek üzeneteivel tudok azonosulni. A megzenésí-

tésre kerülő szöveg kiválasztásának is ez az alapja. Egy-egy fellépésem repertoárjában megtalálható többek között Ady Endre, Robert Burns, Traven, John Masefield éppúgy, mint Kollár Zsuzsa, Vértes László vagy Béni István művei, melyekre zenét írtam. Ha meghallgatjuk a *Tizenhat tonna, Elfújta a szél* számokat, de bármely korábbi zenémet, napjainkban is aktuálisak, aktuálisabbak, mint valaha...

A *Sámántestvér* című album az elmúlt harmincöt évet tükrözi.

A mi korosztályunk még olvasó nemzedék. Traven *Halálhajó* című regényében találtam egy verset, ami nagyon megtetszett. Írtam hozzá zenét, s most bekerült ebbe az albumba. Vértes László: *Fél vegyes blues* című versére még a nyolcvanas években, a seregben írtam zenét, „Rigó” Nagy Ernő ötletéből a *Hóvége blues* dalt Béni István szövege alapján hangszereltem. Nagyon hálásak Burns és Masefield versei, melyeket Nagy László fordításából választottam.

Érdekelnek a misztikus, szakrális témák, melyhez a címadó dal zenéjeként Kollár Zsuzsa verse inspirált.

Végül egy instrumentális zene zárja a cd-t.

A lemez a Faktor stúdióban készült, Aczél Ferenc (ének, vokál, 12 húros gitár, hathúros akusztikus és elektromos gitár, bendzsó, szájharmónika és csörgő, illetve zenei szólók), Horváth Attila (baszuszusgitár), Simon Krisztián (dob) és Szögi Ödön (vokál) közreműködésével. A borító Ancsin Gábor munkája. Az album életem egyes korszakainak metszetét adja, kicsit talán azt is mutatva, hogyan változott illetve forrott ki a zenei stílusom.

Hogyan tovább?

■ Nagy öröm számomra, hogy elkészült ez az album, melynek születését nagy megszállottság kísérte, igazi csapatmunka volt! Szeretném a nagy közönségnek is bemutatni... hisz minden előadó vágya, hogy megmutatkozzék, hogy elmondjon valamit...

Aczél Ferencet az immár hagyományossá vált LŐSZ Fesztiválon, Kertvárosi Napokon, jótékony célú programokon és közösségi összejöveteleken hallhatjuk.

Az albumot hallgatva a kiforrott zenei stílusnak és előadásmódnak köszönhetően, korosztálytól függetlenül nagy élményben lehet részünk.

Benák Katalin

Fotó: Ancsin Gábor

Aczél Ferenc közel harmincöt év zenei pályafutásának anyagát reprezentálja a *Sámántestvér* című megzenésített versek albuma.

A világ- és magyar irodalom szerzőinek műveire írt zenék életének egy-egy korszakát jelzik.

Egy saját útját járó zenesz pályafutásával ismerkedhetünk meg, aki autodidakta úton valósította meg önmagát.

Hogyan jött a gondolat, hogy egy galériát hoz létre Hódmezővásárhelyen?

Amikor megnyitottam az optikai üzletemet, maradt itt egy szoba kihasználatlan térrel. Sok olyan barátom van, aki vagy akkor kezdett el foglalkozni a művészettel, vagy már akkor alkotott, ezért gondoltam erre. Én is foglalkoztam a művészettel, fotóztam, és láttam, hogy akik fiatalok vagy kezdők, nem nagyon van lehetőségük arra, hogy bemutatkozzanak vagy teret kapjanak. Ezért találtam ki ezt a galériát.

Milyen hozadéka van e galériának?

Anyagi haszna az nincs. Sose gondolkodtam azon, hogy ebből nekem anyagi hasznom legyen. Számomra még mindig az az értelme, hogy egy megnyilatkozási lehetőséget biztosítsak olyanoknak, akiknek kevésbé van erre másol lehetőségük. Ez egy örömezés, ami számomra egy fontos hozadéka e galériának. Itt van például a szegedi Tömörkény Gimnázium és Szakközépiskola végzős növendékeinek a bemutatkozása. Nekik kisebb esélyük van egy kiállításon bemutatkozni. Én ebben tudok segíteni nekik, és ez öröm számomra.

Milyen távlati célja van?

Egyrészt szeretném, hogy minél több bemutatkozásra adjak lehetőséget. Vannak barátaim, akik szakmailag is segítenek a kiállítások szervezésében. Kikerhetem a véleményüket egy-egy kiállítás létrehozásában. Nem ragaszkodom hozzá, de örülök, ha az itt kiállító alkotó megajándékoz egy művével, hisz nem lehet tudni, kiből, mekkora művész válik, akinek talán épp az itteni bemutatkozás adja meg az első lépést a művészé válása útján.

Másrészt szeretném, ha az érdeklődőkben is tudatosulna, hogy itt van egy ilyen lehetőség.

Égető István művészi pályán tervezte az életét. Későbbi tanulmányai során azonban annyira megtetszett neki az optikusi hivatás, hogy megmaradt ennél. Emellett fotózással foglalkozik és 2003-ban megnyitotta a KépKapTár Galériát, ahol számos alkotónak ad bemutatkozási lehetőséget, akivel Bódis Barnabás kiállításán beszélgettünk a kortárs művészet helyzetéről.

Ha egy művet választhatna ki Bódis Barnabás alkotásai közül, melyik lenne az, s miért?

Több alkotása is megmozgatja az ember fantáziáját. Ezekben több van, ami kimondottan tetszik. Például *Delacroix xlor Caled Ares Io – Sera* című alkotása, mely a sarokban, két képből álló mű. Elhelyezésük is egyedi, egymásra derékszöveget zárnak be. Vagy a piros hátterű *Gauguin szelleme* című képe, mely különbözik az összes többi alkotástól, teljesen más hangulatú. Tetszik Bódis Barnabás anyaghasználata a betűkompozíciói. Zsákvásonra éppúgy fest, mint fa nyújtódeszkára.

Mi a véleménye a helyi kortárs művészetről?

Úgy gondolom, hogy nagyon jó, tehetséges alkotók vannak. Sajnos most erre nemigen van pénz, hogy előre lehesen mozdítani az alkotói útjukat. A helyi, vásárhelyi realista vagy útkereső alkotók is rendszeresen eljönnek és segítik a fiatalokat. Komlovszky-Szvet Tamás a Tömörkényben volt tanár. Tavaly és az idén is szervezett a tehetségesebb végzősöknek kiállítást, melyet ő karolt föl, ő volt a mentoruk. Volt köztük egy vásárhelyi leány – Kovács Ágnes -, akit fölvettek a főiskolára, épp azon képeivel, melyeket itt mutatott be. Nekem nagy öröm, hogy itt volt az első bemutatkozása. Tamás segített neki, aki szintén fiatal, tehetséges művész. Ő és Szabó Klára Petra – pályájuk kezdetén – szintén kiállított nálunk. Ők nemcsak helyi viszonylatban bírnak kiemelkedő művészi teljesítménnyel, hanem európai mértékkel is az élvonalhoz tartoznak. Mára elismeretek. Odafigyelnek arra, hogy nem elég alkotni, hanem menedzselni is kell a művészi tevékenységet.

*N*agyon büszke vagyok rájuk.

A családi kötődésen túl milyen alkotói kapcsolatot fűzi Hódmezővásárhelyhez?

Nagyon örülök a hódmezővásárhelyi kiállításnak, egy újabb bemutatkozási lehetőség egy olyan városban, ahol méltányolják a képzőművészetet. Ezt vettem észre ottjártamkor, amikor az évente megrendezésre kerülő híres *Őszi Tárlatot* néztem meg, ahol az ország különböző pontjairól érkező művészek a hódmezővásárhelyi művész-kollegákkal együtt mutatják be munkáikat. Ekkor ismerkedtem meg Sonkoly Tibor festőművésszel, V. Nagy Nándor keramikus művészt már előzőleg ismertem. Akkor még nem tudtam, hogy ők fogják megnyitni a kiállításomat a következő hódmezővásárhelyi „látogatásomkor”. A megnyitón is tapasztaltam, hogy a vásárhelyiek nyitottak a kultúrára, szép számmal jelentek meg érdeklődők a KépKapTár Galériában: tanárok, múzeumi dolgozók, kollegák a művésztelepről és zenészek. Örömmel töltött el, hogy Almási István polgármester úr (akkor még alpolgármester) is eljött. A megnyitó beszéd elhangzása előtt a hangulatot zenei kíséret fokozta Almási Enikő – ének, Berezvai Márta – trombita és Túri Csaba – gitár előadásában.

A Magyar Mozgó Képtár kiállításai miben különböznek más kiállításoktól?

Számos nemzetközi kiállítás szervezője - többnyire Budapesten, de állítottunk már ki Visegrádon, Esztergomban és Bécsben is. Kiállításainkon neves fiatal, hazai és külföldi képzőművészek szerepelnek. Itt említeném meg a *mahartos* kiállításainkat (Nemzetközi Hajóállomás, Mahart Székház) 2002-2004 olyan nagynevű művészekkel, mint feLugossy László, Gaál József, Olajos György, Krizbai Sándor, Varga Tüske Péter és még sorolhatnám... A tavaszi egy nagy kiállítás, amelyen idősebb és fiatal mesterek, hallgatók szerepelnek festményekkel, grafikákkal, szobrokkal, fotókkal. Több ezer négyzetmétert rendeztünk be. Az Önök városából Sonkoly Tibor és V. Nagy Nándor mellett Fekete András szobrászművész is kiállított velünk. A tárlaton vajdasági, felvidéki művészek mellett Amerikából, Németországból, Angliából, Észtországból, Iránból stb. érkezett alkotók is részt vettek - ez már hagyományos a Magyar Mozgó Képtár „mustráin”... Természetesen vannak gondjaink is, hiszen galériák szűnnek meg és születnek. Tesszük továbbra is a dolgunkat és szeretettel várunk mindenkit a kiállításainkra, akár kiállítóként is, az alkotók közötti és a publikummal való szorosabb kapcsolatfelvétel érdekében - hiszen ezért alakult a Magyar Mozgó Képtár...

BÓDIS BARNABÁS FESTŐVEL

„Az alkotás kényszere és a lehetőségek határa”

A vásárhelyi KépKapTár Galériában látható képei első pillanatra mehökkentik a látogatót. A művészi ént többféle módon juttatja kifejezésre.

A betűs képeimnél „voco-verbalitás”-t (Szombaty Bálint) említ a szakma. Egy K.A.S. Galériában (ahová tartozom) rendezett kiállításon Gaál József „voco-verbal-impression-painting” kifejezést használt a *VIP* feliratú egyik festményemből kifolyólag, melyet itt is láthattak a látogatók. Az első betűs képem talán a *Madam* feliratú volt (2005), amely „oda-vissza” olvasható és ugyanazt jelenti. A *Delacroix* visszafele *Xior Caled* is szintén létező nevet takar. Ilyen a *Levődi - idővel* - ezt egy barátom kérésére festettem... Egy alkalommal Erdélyben jártamkor, a Kelemen és Görgényi havasok lábánál, Ratosnyán, egy hét alatt megfestettem egy kiállításnyi anyagot betűs képekből, ahol nem nagyon értették. Ez került bemutatásra Marosvásárhelyen, ahol szintén erős a „művészeti mozgás”. Ott elfogadták. Ezt megelőzően Szovátán, a Szent Anna tónál, a Marosvásárhelyi Állatkertben voltak kiállításaim. A betűs képekkel egy időben kisebb méretű tájképeket is készítettem kartonra, ezekből csak néhány maradt, mind barátokhoz, gyűjteményekbe kerültek. Ekkor találkoztam a „kusza vonalakkal” rajzoló Kusztoz Andre (*Makfalva, 1925. szeptember 27.) festőművésszel Szovátán, ahol nagymamám is lakik. Az Andre bácsival való szakmai és emberi barátságom mind a mai napig tart. Talán Andre bácsitól ered a szén szeretete, amit oly szívesen használok. Vannak „portréim”, amelyek sokszor nagy méretű olaj, szén, vászon képek, néhány esetben szén-vászon melók, amelyeket nagy lendületű expresszív vonalak jellemeznek, sokszor Krisztus-portrék.

Művei közül szinte kiemelkedik Paul Gauguin absztrahán sapkás portréja, mely megszólítja a látogatót.

Paul Gauguin „szelleme” gyerekkorom óta kísér, ugyanis nagybátyám rendelt egy Gauguin reprot Pulya Rezsőtől, családunk festő barátjától, akitől később tájképfestészetet kezdtem tanulni. A kép ott állt évekig a nagybátyám falán, majd elajándékozták, felcserezték más művek. Később találkoztam életregényével, írásaival. Munkássága eredményezte egy 2000-beli akciót, mikor Budapesten a 0 kilométerkőnél, az alagút bejárata fölé egy *Noa Noa* feliratú plakátot helyeztem el, majd a város más pontjain a metro-bejáratoknál, *Vahine* feliratú plakátokat. Céлом annyi volt csupán, hogy „eszébe juttassam” az arra járóknak Gauguint. Ezután (2003) Bécsben sárga alapon fekete betűkkel *Paul Gauguin 1885-1886*, a város különböző pontjain környezeti és szociális szempontokat figyelembe véve helyeztem el oly módon, hogy ezek a Kunsthallétól elkezdve, múzeumok falain, piacokon keresztül az Eisenbahn bejáraton lévő tömértelen hirdetőtábla között jelenjék meg. Az aktuális kiállításokat hirdető szép plakátok, pl. Dürer-kiállítás az Albertinában, a sok más híres múzeum hirdetése mellett a *Paul Gauguin 1885-1886* (Gauguin plakátozási idejének évszáma) feliratú plakát hatására az emberek azt hitték, hogy Gauguin-kiállítás van Bécsben...

Tavaly festettem egy képet, mely Paul Gauguin absztrahán sapkás fotójáról készült (itt 54 éves volt és egy magyar nábob kinézetét kelti). Ez a kép, nemrég magántulajdonba került egy műgyűjtő házaspárhoz. A KépKapTárban kiállított kép már *Gauguin szelleme* címet viseli és 2011-ben készült. Lehet, hogy majd festek egy másikat is...

Befejezésül álljon itt Gaál József véleménye Bódis Barnabás alkotói világáról...

Az alkotás kényszere és a lehetőségek határa közötti feszültség életérzéssé válik. A hiány, a diszsonancia ezáltal erőnyé alakul, a mű így olyan létproblémákat feszeget, hogy akár a legmostohább körülmények között is hiteles műveket kell létrehozni. Nem megalkudva, hanem a lehetőséget maximálisan kihasználva... Ezek a művek hitelesek, pátosz nélkül jöttek a világra. Bódis Barnabás konceptualista munkái is hasonló nyomhagyások, a művészlét alapjaira kérdeznak rá. A kérdés talán az lehet, hogy az idealizált eszményképek valódiak, vagy hazugak-e, mert lehet, hogy hamis ideák zsarnokoskodnak a művészetben.

Bódis Barnabás [...] mértékkalkoló művész, morális kisugárzása van a munkáinak.”

Benák Katalin

HDK, www.kasgaleria.eu

GAUGUIN SZELLEME

BÓDIS BARNABÁS

- Marosvásárhelyen született, Budapesten él és alkot
- A Magyar Mozgó Képtár egyik alapítója
- A Magyar Festők Társaságának tagja
- A kortárs magyar művészet jeles képviselője
- Munkái többnyire olaj, vászon alkotások, de dolgozik papírra, fára is
- Lassan két évtizede szerepelnek alkotásai csoportos és egyéni kiállításokon, ez alkalommal a hódmezővásárhelyi KépKapTár Galériában

ALKOTÁS KÖZBEN

(F. HDK)

A „HÓTTIG NYÖGÖM” HÁZ BEJÁRATA, MELYET DR. BERETZK PÁL POLGÁRMESTER ÉPÍTTETETT - EREDETILEG SÁRGA MAJOLIKA CSERÉPPEL - HÁTTERBEN A TÖBB ALKALOMMAL ÁTALAKÍTOTT, KIBŐVÍTETT HÁZ, MA ÓVODA

Valahogy úgy alakult, hogy akár évtizedekig mindig máshol ejtettük meg a megbeszéléseinket Lelkes tanár úrral, de egyszer azt mondtam: a Kígyó utcán talál meg – nem gondolva arra, hogy neki ez a helyszín még ismeretlen.

Így, hát kérdezősködni kellett: merre is van az az utca. Egy néni — Pista elmondása szerint — elgondolkozott, majd felderült az arca. Ja! A Berci utcája! Az erre meg arra van! Így már oda lehet találni.

Vagyis személyekhez, emlékekhez, élményekhez, helyszínhez kötődik minden. Ezt gondolom Tornyai János és Vásárhely kapcsolatáról is. Az utazó idetalálna, ha csak annyit tudna rólunk, hogy Tornyai városát keresi.

Könyvben, katalógusban már sokszor találkoztunk Tornyai nevével, az alkotásaival.

Amikor azonban a gépbe beütöttem cik kem megadott témáját, a „Hóttig nyögöm házat”, csak egyetlen egy találatot adott ki.

Dr. Cserjés Katalin *Kép-olvasás* c. könyvéből egy idézet:

„Tornyai János (1869-1936)

Tornyai a 20. századi alföldi – vásárhelyi piktúra legjelentősebb alakja.

Mélyrealizmusa, drámaisága, fény-árnyék technikája, sötét tónusai és felvillanó fehérjei Munkácsy Mihály örökösének mutatják. Egész élete könyörtelen harc volt a szegénység-gel, küzdelem a kifejezésért, szemben a Pusztával, a „nagy sömmeivel”, ahogy mondta volt.

Bús magyar sors.

Önéletrajzi ihletésű festménye érzékelteti legjobban kötődéseit, Adyhoz mérhető szociális indulatait, magyarságélményét. *Juss* című óriásképené vázlatain egész életében dolgozott. Ez is sors-kép: a nyomorúságos, vad indulatok dúlta „hóttig nyögöm” viharsarkai szegénység képe.”

GONDOLATOK A „HÓTTIG NYÖGÖM” HÁZ KÖRÜL

Amint érezzük is az idézetből, ez a hóttig nyögöm kifejezés nem is egy házra, hanem egy életvitelre, feladatvállalásra vonatkozik.

Pedig a „Hóttig nyögöm” ház valóság. Mártély belterületén balkéz felől a kanyar előtt az utolsó ház, mielőtt elérnénk a töltést.

Olyannyira valóságos, hogy most egy óvoda üzemel benne és az udvarán.

Ebből a rutinos olvasó rájön, hogy ez nem egy kis parasztház. Annál nagyobb.

Amikor a jószemű művészember kiválasztotta, biztosan nem csak az volt a szempontja, hogy ez volt az eladó!

Döntő érv lehetett a mérete mellett az az emberi léptékű távolság, ami a holtágig kényelmesen sétálva, vagy festőeszközökkel a hóna alatt is különösebb fáradság nélkül legyőzhető volt.

Egy híres festőnek, aki ráadásul előszere-ttel fest nagy méretű képeket is, természetesen volt más háza a városban, és nagyon jó feltételekre is szüksége volt az alkotásra műtermes házban, de az már volt.

Mártély azonban másról szólt.

Kellett!

Tornyai János nem menekült el a rá váró feladattól, de valahol meg is kellett pihennie.

Sorsokat, drámákat, tragédiákat is festett. Szerintem nem csak azért, mert a kor elvárta az ilyen kicsit a romantikával, kicsit a realizmussal, kicsit magyar történelmi festéssel rokon megoldásokat, hanem mint a becsületes embert foglalkoztatják a körülötte élők és az életük.

A tisztán látó ember pedig nem fél azoktól a torzulásoktól, nélkülözésektől, amit a szegénység okoz. A festő pedig belső indítástól ábrázolja mindezt. Ráadásul fantasztikus tudással, tehetséggel. Egy-egy Tornyai-kép ma is többet mond el a társadalomról, az emberekről, mint bármilyen elemzés, de ez hatalmas teher egy festő számára. Ezek a mély gondolatok megviselik az embert. Csoda, ha elfárad időnként? Csoda hát, ha elmenekül Mártélyra? – hiszen a Tisza-part maga az éden!

Az egyik kedvenc fotóm, amikor az óriás manókká vált fűzfák tövében Tornyai alkot.

Lehet, hogy ott is a „Juss” egyik vázlatán gondolkodott. De az is lehet, hogy „csak” színkompozíciókon merengett el, vagy a csönd és szunyókálás csábította ide a fák árnyai közé.

Persze a „Hóttig nyögöm” házhoz nem csak a holtág volt közel.

A falusi, tanyasi élet bekopogott az ajtón, beszűrődött az ablakon, az illata átlengte a szobát.

Ez a lényeg!

Nagy terheket hordozhat egy gondolkodó, kemény munkát végezhet a festő, de Tornyai megmutatja nekünk a megoldást, azt, hogy hogyan maradhatunk emberek! Vissza a gyökerekhez!

Megmutatja a katarzist. Ehhez kellett közel lenni mindenhez. Ebben a házban látta meg és érezte át Tornyai leginkább a dolgok súlyát, és itt kristályosodott ki legszebben az, hogy mindez milyen szép feladat, ábrázolni az embert olyannak, amilyen, mindez mennyire vállalható.

Tulajdonképpen nincs is más, csak ami a vásznon megjelenik. Az a valóság!

De kell a kiindulópont, és kell a viszonyítási alap, hogy legyen erőnk kimozdítani a világot a sarkából. Ez a pont leginkább a mártélyi ház volt Tornyai számára – úgy látom.

És ezt nem mások kedvéért vette.

A legbensőbb énjének volt rá szüksége. A „Hóttig nyögöm” házat a lélek szülte.

Itt volt az igazi gyökere, s érezte, hogy ha az alkotásai (a termés) valamikor megmérétek, akkor ez az a hely, ahol nem kell magyarázkodnia semmit, mindenki számára egyértelmű: Beért a gyümölcs. S a köszönet is itt a legőszintébb.

A vásárhelyiség gyönyörű bizonyítéka Tornyai minden alkotása.

Akár tájat, akár szobabelsőt, akár embereket fest, őszinte tükröt tart elénk a festő, és lass csodát: tetszik, amit a tükörben látunk, pedig az ember nagyon emberi tud lenni.

Ilyen értelemben a szembesülés egyik legerősebb bástyája a „Hóttig nyögöm” ház. A vásárhelyiség szép példája a mártélyi ház, ahol erőt lehet gyűjteni. Így lesz Vásárhely Tornyai városa, ahogy a Kígyó utca az meg a Bercié!

Szerintem ezért kell megbecsülnünk a jövőben is minden ilyen helyet, ahol történt valami, ahol elkezdődött valami, vagy éppen séggel semmi sem történt, de fontos volt, s csak a festő által adott címen is órákat lehet gondolkodni, mert benne van minden ragaszkodásunk, sorsunk, humorunk.

Én még azt is el tudnám képzelni, hogy egyszer majd lesz lehetőség beülni a „Hóttig nyögöm” ház egyik szobájába, ami csak erre a célra lesz kialakítva. Szeretnék beülni a Tornyai szellemiségét idéző bútorok közé, és szeretnék kinézni az ablakon, ott, ahol Tornyai is kinézett, érezve: nem mindennapi hely, ahol üldögélek. Ma is kell egy ilyen meghitt szembesülés, egy igazi tükör.

És azt remélem, hogy az ott látott és tapasztalt tükör ugyanolyan őszinte lesz és fényes, mint száz évvel ezelőtt. Olyan, mint Tornyai képein.

Egy biztos.

Nehéznek ma is nehéz, de egy emlékszo-ba kijárna a mesternek.

Így az emléke előtt is tisztelnénk, és Vásárhely és Mártély újabb bizonyítékot mutathatna a világnak, hogy a csoda itt van közöttünk, és érdemes erre a tájra elvetődni még akkor is, ha az, ami itt fogad, az a nagy sömme.

De kicsoda nagy sömme!

Bányai Béla

ARCULAT, PROFIL – SIKERMARKETING?

Ilyesmin gondolkodom, mikor a **Vásárhelyi Látóhatár** logópályázat tervezőjének faggatására készülök.

- A világ legkarakteresebb médiumait, kereskedelmi, kulturális, politikai termékeit felvillanásnyi idő alatt beazonosítjuk. Fontos ez?

Bartha Gábor elmosolyodik. Talán örül, hogy nem személyét boncoló a kérdés.

- A tartalmat sejtető látvány, a logó segít az értékes tartalmat közvetíteni a kultúra fogyasztóihoz. Ezért munkámban fekete-fehér, inverz, nemzeti színű, vásárhelyi kék-sárga változat is található. A felirat betűtípusa illeszkedik az irodalmi, művészeti folyóirat jellegéhez, mégis könnyed és modern. Pólóra és táskára hímezhető és textilre nyomtatható változatot is terveztem. Így beilleszthető változatos színvilágú és hangulatú környezetbe egyaránt a variációk valamelyike. Nagyon örültem, hogy Gelle Péter tervezésében, dr. Hermann István segítségével bélyegen is megjelenhetett.

- Egy fővárosi informatikus azért tervez logót egy vidéki város kulturális magazinjának, mert unatkozik? – provokálom a kérdéssel, noha én mutattam neki a lapot és a pályázatot.

- Ha a nemzetközi cégben felmerülő munkáimat számba veszem, valóban nem sok hasonló feladat van. Ám pályámat nyomdai előkészítéssel foglalkozó cégnél kezdtem, évekig dolgoztam profi grafikusok mellett és a későbbiekben is feladataim közé

tartozott az arculattervezés, a kiadványszerkesztés, grafikai tervek készítése. Mindezt tanítottam főiskolásoknak és szakmai képzéseken néhány évig saját tankönyvemből. A számítógépes tervezéssel próbálkozik kevesen tudnak az ügyfél, a megrendelő fejével gondolkodni, és nem utolsósorban a nyomdai elvárásoknak is megfelelő grafikákat készíteni. Egyébként munkahelyem valóban a fővároshoz köt, de soha nem tartottam magam fővárosinak. Én is vidéki vagyok, Székesfehérváron élek. – teszi hozzá, és nyomatékkal megemeli a szemöldökét amint rám néz. Állom a tekintetét és tovább nyagatom.

- Egy nemzetközi multinacionális cégnél dolgozó jól kereső világutazónak ennyire vonzó volt a kitűzött díj?

- Nem a díj vonzott. Terveztem már emblémát kisvárosi kórusnak, mentős egyesületnek, vidéki futballcsapatnak, mindenféle térítés nélkül, de kölcsönös elégedettségünkre és a magam szórakoztatására. Most is a feladatot tartottam érdekesnek és különlegesnek, hiszen az alföldi horizont látszólag sík, ám Hódmezővásárhely kiemelkedik sokszínű világával ebből a lapos egyhangúságból, amit ez a kiadvány is példáz. Itteni barátaimtól tudom, hogy az országban mindenki, aki számít, Vásárhelyhez köthető vagy innen származik. – nevet jókedvűen és ezzel az állítással csak egyetérteni tudok.

RÉSZLET A PÁLYÁZATI ANYAGBÓL

- Ha jól tudom, nem voltál sorkatona, pedig akkoriban még kötelező volt.

- Valóban, távol áll tőlem az erőszak minden formája. Polgári szolgálatos voltam, felnőttképzéssel foglalkoztam, többek között munkanélkülieket tanítottam a számítástechnika rejtelmeire.

- Besenyei Péter műrepülő a tiszteletedre átrepült a Lánchíd alatt.

Felnevet és félrehajtott fejével mosolyogva magyaráz.

- A diplomaosztóm után éppen kiléptünk a Vigadó épületéből, amikor érkezett a géppel a mester és valóban megcsinálta többször a bravúrt még fejfelé is.

- Mivel töltöd a szabadidődet, amikor éppen nem világcéged nemzetközi ügyeit intézed és járod a világot?

- Legkedvesebb időtöltésem a geocaching, ami a természetbarát túrázást egyesíti a modern technikával és az ismeretterjesztéssel. A kincskeresés ősi szenvedélyére alapozva hozza össze a modern technikát (GPS, Internet) a természetjárással, a turizmussal. Énekelek kórusban, de érdekel a modellezés és alkotó kikapcsolódásnak tartom a főzést is. Nagy szerelmem még a repülés. A munkámból kifolyólag aránylag sokat repülök, de ha időm engedi, megismétlem egy-egy utamat a számítógépes repülőgép-szimulátorral, sőt repültem már valódi nagygépes szimulátorban és kisrepülővel Szeged fölött is.

- Köszönjük a segítséget!

- Én kívánok sok szép lapszámot ennek a szellemi alkotóműhelynek.

Gaál Györgyi

BARTHA GÁBOR INFORMATIKUS, MŰREPÜLŐ

EMLÉKBÉLYEGEK MESÉLNEK

1929-BEN KIADOTT,
DOMBORNOMÁSOS, VÁROSI
OKIRATI ILLETÉKBÉLYEG

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY
ÁRVASZÉKÉNEK PECSÉTBÉLYEGE

NOVÁK JÓZSEF ÉS FIAI
KERESKEDŐCSALÁD ÁLTAL
KIADOTT EMLÉKBÉLYEG
1941-BŐL

AZ 1959-ES ESZPERANTÓ
KONFERENCIA
TISZTELETÉRE KIADOTT BÉLYEG

Amikor bélyegeket említünk, szinte mindannyian a postabélyegekre gondolunk, pedig a XIX-XXI. század számtalan más bélyeg típus kiadásával örököltette meg korának kiemelkedőnek ítélt eseményeit, érdekességeit, számtalan területen használtak bélyegeket egészen eltérő célokkal, s tesz az egészen napjainkig.

A postabélyegek mellett az illetékbélyegek köre az egyik legnagyobb terület, itt különösen érdekes helytörténeti vonatkozásúak a hódmezővásárhelyi városi illetékbélyegek, melyeket a városi okmányokra kellett ragasztani az illeték lerovásának igazolására. Ezekről a városi illetékbélyegekről már több tanulmány készült, előbb Tárkány Szűcs Géza készített monográfiát róluk, majd Makó Imre egészítette ki az újabb kutatások eredményeivel. Városi illetékbélyegeink bekerültek a magyar illetékbélyegeket bemutató, eddig megjelent katalógusokba is, így a 2007-ben megjelent „Pénzügyi bélyeg a Habsburg Birodalomban” című monografikus katalógusba, és a 2010-ben kiadott „Magyar Posta- és Illetékbélyeg Katalógus 2011-12” című katalógusba is.

Egy egészen különálló terület az úgy nevezett pecsétbélyegek témaköre. A középkorban is már használatos pecsétviasz lenyomatot, mint a levél lezárásának módját, nehézsége és sérülékenysége miatt fokozatosan felváltotta a papírból készült, enyvezett hátú, a viaszpecsétre nagyon hasonló alakú és mintázatu pecsétbélyeg. Idővel felismerték, hogy ezek a bélyegek egyben a feladó „névjegyei” is, egyfajta arculatot tükröznek a címzett számára, így egyre színesebb, díszesebb pecsétbélyegek készültek. A pecsétbélyegekről 2011-ben jelent meg az első katalógus /Magyar pecsétbélyeg a Balassa gyűjteményben. Összeállította ifj. H. Bele Balassa, Budapest, 2011/, amely a teljesség igénye nélkül mutatja be ezeket a bélyegeket, a pecsétbélyegek kutatása még igencsak gyerekcipőben jár. Ebben a katalógusban helyet kapott számos szép hódmezővásárhelyi pecsétbélyeg is, de a felsorolás messze nem teljes, nem is lehet, mert igen változatos, nagy számosságú bélyegkiadásokról van szó. A kutatások és a rendszerezés befejezése után a hódmezővásárhelyi pecsétbélyegeket egy külön cikkben mutatjuk be részletesen.

A postabélyegek, az illetékbélyegek és pecsétbélyegek mellett van egy másik nagy bélyegcsoport, az emlékévek, emlékbélyegek köre, melyek neves alkalmakat, évfordulókat, épületeket, személyeket, érdekességeket örökítettek meg, ily módon dokumentálva az utókornak, mit is tartottak fontosnak annak idején. Van, aki levélzáró bélyegnek, van, aki alkalmi bélyegnek, van, aki reklámbélyegnek nevezi ezeket a kis kiadványokat. Akárhogyan is nevezzük őket, érdekes, különleges üzenetet hordoznak városunk történelméről, ebből szeretnék most egy kis ízelítőt adni.

Az 1996-ban kiadott „Magyar kiállítási levélzáró bélyegek 1896-1945” című katalógus alapján városunkban az első reklámbélyeg az 1905. szeptember 8. és 30. között Hódmezővásárhelyen rendezett Iparkiállítás tiszteletére adták ki háromféle színben 35x52 mm méretben. A Hódmezőv-

sárhelyi Levéltár dokumentumai alapján azonban ezt a kiállítást 1904-ben rendezték, aug. 14. és 28. között. Sajnos, ezt a bélyegyet még nem sikerült fellelni, csak a kiállítás alkalmi bélyegzőjét tudjuk bemutatni a Levéltár által rendelkezésre bocsátott képpel.

A következő ismert emlékbélyegyet 1941-ben adták ki, igen szép, dombornyomásos kivitelben. Egy neves vásárhelyi zsidó kereskedőcsalád, Novák József és fiai emlékeztek meg 50 éves kereskedői munkásságukról. A cégalapító Novák József előbb vegyeskereskedést nyitott a Kinizsi utca sarkán, a Simon-palota helyén állt régi házban, majd 1908-ban új helyre költözött. Később, felhagyván a fűszerkereskedéssel, zsák-, ponyva-, linóleum- és szőnyegcikk szaküzletet vitt két fiával, Istvánnal és Adolffal. Feleségével és Boriska nevű leányával a deportálásban halt meg, András nevű fia pedig munkaszolgálatosként pusztult el a Donkanyarban. András özvegye 1946-ban rövidáru és ruházati kereskedést nyitott, amelyet 1952-ben államosítottak.

Hódmezővásárhelyen 1950-ben és 1959-ben is Dél-Magyarországi Eszperantó Konferenciát szerveztek, mindkettő tiszteletére emlékbélyegyet is adtak ki. A hódmezővásárhelyi eszperantó élet országosan is kiemelkedő alakja Kőszegfalvi Gizella volt, aki rendkívül kiterjedt levelezést folytatott, Európában és a tengerentúlon is számtalan barátja, levelezőtársa volt, a szép, bélyeges borítékok ismertté tették a bélyeggyűjtők előtt is, maig számtalan futott levele lehető fel kereskedőknél, gyűjtőknél. A Hódmezővásárhelyi Levéltár 5,42 folyóméternyi iratanyagát őrzi! /Fondjegyzék szám: XIV. 47. Kőszegfalvi Gizella tisztviselő, eszperantista iratai, 1944-2003/ Kőszegfalvi Gizella Hódmezővásárhelyen született 1927-ben. A II. világháború előtt 4 polgárit és 2 éves kereskedelmi iskolát végzett. 1944-1946-ban a Négyesi vaskereskedésben pénztárkezelőként dolgozott, 1947-től pedig tanácsos dolgozó lett, közben leérettségizett a Dolgozók Közgazdasági Gimnáziumában. 1948-tól részt vett az eszperantó mozgalomban, a Hódmezővásárhelyi „Béke” Eszperantó Kör titkára volt. 1952-től pénzügyi előadónak, majd költségvetési főelőadónak nevezték ki. 1957-ben mint hivatalos kiküldött részt vett Moszkvában a VI. Világifjúsági Találkozón (VIT). 1972-től a szakszervezet megbízásából könyvbizományosként kulturális munkát is végzett, 1983-tól nyugdíjasként dolgozott tovább a városi tanácsnál, 2003-ban hunyt el. Az eszperantó konferenciák emlékbélyegei egyben Kőszegfalvy Gizella tevékenységének, munkájának is emléket állítanak.

Talán nem meglepő, hogy a hódmezővásárhelyi bélyeggyűjtői élethez is köthetők alkalmi emlékbélyegek. Ezek sorában a legelső ismert bélyeg 1946-ban készült a Magyar Szovjet Művelődési Társaság hódmezővásárhelyi bélyegkiállítása tiszteletére. Több változatban is készítettek alkalmi levelezőlapokat, amelyeken bal oldalon különböző kis grafikák láthatók, a bélyeg helyére pedig hol postabélyegyet, hol emlékbélyegyet, hol mindkettőt ragasztották. Az emléklapokon hol DÉLVIDÉKI

BÉLYEGNAPOK, hol HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI BÉLYEGNAPOK szerepel, a bélyegzőre M.SZ.M.T KULTÚRNAPOK BÉLYEGKIÁLLÍTÁS került.

Különleges az ekkor kiadott emlékbélyeg több okból is. Egyik érdekessége, hogy egy Budapesten 1946. július 7. és 9. között rendezett kongresszusra kiadott bélyegívet nyomtak felül a vásárhelyi bélyegkiállítás szövegével. Másrészt a bélyegívben felváltva orosz és magyar nyelvű az alapbélyeg. A felülnyomás szövege viszont mindegyiken magyar nyelvű. Az is szokatlan a bemutatott emléklapon, hogy az emlékbélyeg közepére egy postabélyeget ragasztottak, ez ritkán fordul elő. Az emléklapon egy háromszög alakú bélyegzést is láthatunk, amely nem csak formája miatt különleges (ritkán használnak körbélyegzőtől eltérő formát, akkoriban különösen ritkán), hanem azért is, mert ez a második ismert alkalmi bélyegzője városunknak (az elsőt 1938-ban, a Szent Jobb Országjárásának tiszteletére készítették). Az akkori viszonyok ismeretében nem valószínű, hogy a város kezdeményezte volna budapesti bélyeg felülnyomását, más városokban is sor került ebben az évben bélyegkiállításra, és ismert ezen városokból is ugyanezen bélyeg felülnyomása. Összehasonlítva az 1941-ben kiadott Novák féle bélyeggel, jól lehet érzékelni a bélyegek kivitelezésén, minőségén keresztül a két korszak közti különbségeket is.

1957-ben ünnepelte a Hódmezővásárhelyi 366. számú Bélyeggyűjtő Kör fennállásának 10. évfordulóját, ezen alkalomból a korszós lány szökőkutas szobrát ábrázoló emlékbélyeget terveztek és adtak ki eltérő színekben. Az ábra színe mindig kék, de különböző halvány, pasztellszínű alapra nyomtatták, számos változatban. 1965-ben is kiadtak egy emlékbélyeget a MABÉOSZ (Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége) új, budapesti székházának képével, a bélyeg különböző alapszínekkel készült grafikus, stilizált rajzokkal.

A hódmezővásárhelyi bélyeggyűjtői történet még feldolgozásra vár, így nem ismert, hogy pontosan mikor alakult az első bélyeggyűjtő kör, csoport, egyesület, és hogyan változott az idők során. Annyit biztosan tudunk, hogy az 1970-es, 80-as években már több kör is működött a városban, mára már csak egy kör maradt Lenkei István vezetésével, munkáját Várad László titkár segíti. A kör kéthetente tart összejöveteleket a Tiszti Klub új helyén.

A XXI. századot emlékvív köszöntötte, amely a zsinagóga felújított épületét mutatja be. Az emlékvívét 2004-ben felülnyomással látták el a Zsidó Kulturális Fesztivál tiszteletére. Az emlékvív egy országos „sorozat” részének tekinthető, amely a magyarországi zsinagógákat veszi sorra.

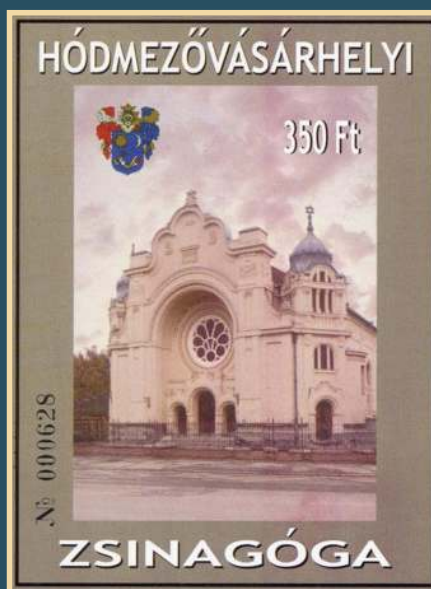
A legújabb, legfrissebb emlékbélyegünk a *Látóhatár* folyóiratot köszönti. A bélyegen a *Látóhatár* folyóirat Barta Gábor által tervezett logója látható a 2012. év évszámával. A bélyeget Gelle Péter dabasi bélyeggyűjtő tervezte, dr. Hermann István, Pápa város Levéltárának igazgatója készítette el ajándékba.

Csatlós Árpádné

DÉLVIDÉKI BÉLYEGNAPOK
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY, 1946. NOV. 30.-DEC. 1.

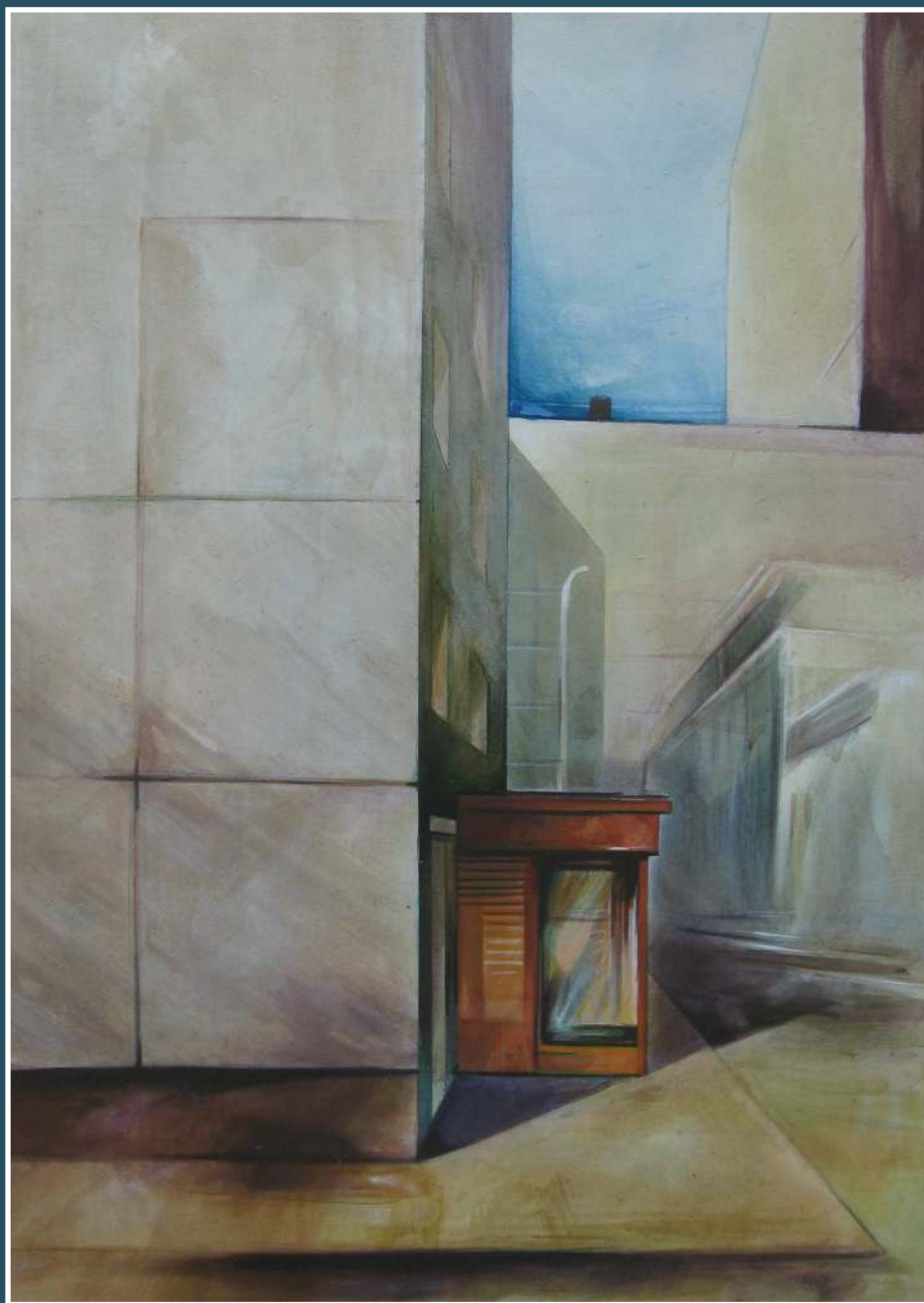
AZ 1946-BAN RENDEZETT BÉLYEGKIÁLLÍTÁS EMLÉKLAPJA

A FELÚJÍTOTT ZSINAGÓGÁRÓL KIADOTT EMLÉKVÍV ÉS ANNAK 2004-BEN FELÜLNOMOTT VÁLTOZATA

AZ IDEÁLIS VÁROS EGY UTÓPIA ELÉRHETETLEN SZÉPSÉGE

BOZSÉR ZSOLT: AZ IDEÁLIS VÁROS
(olaj, 50x70 cm)

Grafikusnak tartom magamat, annak ellenére, hogy mostanában inkább táblaképeket festek. A képzőművészet, a rajz iránti elkötelezettségemet meghatározta Giambattista Piranesi (1720-1778.) munkássága. Varázslatos rézkarcait először könyvekben láthattam, később azonban Budapesten a Szépművészeti Múzeumban, majd Amszterdamban a Rijksmuseumban alkalammal nyílt azokat a vedutákat, városképeket személyesen tanulmányozni, amelyeket a kortársak és az utókor is ámulva, etalonként határozott meg. Piranesi olyan családba született, amelyben a művészetek, a szobrászat, a rajzolás, az építészet kvalitásos szintű művelése olyan természetes volt, mint másnak

a levegővétel. Utazásai során (Róma, Velence, Firenze) olyan festők pallérozták, mint Giuseppe Vasi, Tiepolo, Canaletto. Ez utóbbi a városképfestészet, a vedutaábrázolás mesterei közé tartozott, olyannyira, hogy Drezdáról, Varsóról készített festményeit felhasználva építették újjá a II. világháborúban földig rombolt városokat.

A XVIII. században az építészek Róma városképét teljesen átfomálták, barokk palotákat, templomokat, közösségi tereket alkottak, melyeket Piranesi és más alkotók képeken jelenítettek meg. Másrészt az antik építészeti emlékeket, romokat elkezdték kiásni évezredek álmukból. Aki megnézi Piranesi rajzait Rómáról, nem tud betelni azok részletességével.

Órákig lehet elmerengeni egy rézkarc mellett, nem lehet azt megenni, mert minden pillanatban találunk újabb érdekességet. A hölgyek ruhái, az önfeledten játszó gyermekek tánca, a vágató lovak szerszámzata, a mesteremberek tevékenysége csupa olyan látványelem, amin a figyelmes tekintet nem tud átsuhanni. Az alkotó pontosan megfigyel és ábrázol egyszerre, nem értékkel, szubjektumát az alkotási folyamatra korlátozza.

Manapság a kortárs grafikusok nagy része teljesen elszakadt a rézkarc, rézmetszet, litográfia és fametszet világától, harsány, provokatív, gondolatszegény számítógépes alkotásokat, nyomatokat készítenek egyre többen minden rajztudás nélkül, hiszen a számítógépes programok mindenre képesek. De van egy csendes, konzervatív kisebbség, akik nem óhajtának haladni a korrallal, a régmúlt eszményeit, mestereit tisztelik. Ennek a kifejezése volt egy magyar grafikai pályázat, amelyet Piranesi emlékére írtak ki. A legnevesebb alkotók gondolkodtak el a témán, készítettek munkákat Piranesi szellemében a mai Budapestről. Számomra Takáts Márton rézkarcai a reveláció erejével hatottak. Igen, ma is vannak olyan emberek, akik képesek ilyen kvalitással alkotni. Figyelve Takáts munkásságát, megértettem, mennyire fontos az, hogy egy alkotó minél messzebbre előre tekintsen, ne ötletszerűen dolgozzon, hanem valahonnan elindulva, egy gondolati ívet bejárva eljusson valahová. Megismerve Orosz István, Kőnig Frigyes, Frimmel Gyula rajzait, igazolva láttam az előbb leírtakat. Ezek a művészek képalkotói munkásságuk mellett szakkönyvek szerzői, tudományos tevékenységük is kiemelkedő. Ezek összefüggő, egymást erősítő folyamatok.

Számos olyan kiállítást láttam, könyvet olvastam el, utazási élménnyel gazdagodtam, amelyek mint mozaikdarabkák rakódtak egymás mellé. Mint ahogyan gyöngyöket fűzünk egy fonálra, úgy töltődünk fel emlékekkel, benyomásokkal, impressziókkal. Ezek a mozaikdarabkák összeállnak egy képpé, a gyöngyszemek egy nyakláncá terebélyesednek. Utazások, olvasmányélmények, kiállítások, emlékek, leírások, legendák és mesék végül esszenciává válnak, melyek meghatározzák az alkotó gondolkodását. Ezek az apró mozaikdarabkák azonban nehezen állnak össze. Például nem is tudtam akkor, hogy az a kiállítás, amelyet tíz éve Veszprémben láttam, mennyire fontos lesz az életemben. A bemutató az ideális város eszményéről, annak megvalósíthatóságáról szólt. Építészek és képzőművészek gondolat kísérlete volt, tervek, rajzok, makettek, installációk szerepeltek ott, felidézve Platónt, Vitruviust, Morus Tamást, Andrea Johann Valentinet és a reneszánsz mesterek elméleteit. Volt, amelyik a formára, a másik a funkcióra, hierarchiára, tagoltságra, középületekre, közterekre tette a hangsúlyt, mások maketteket készítettek, szöveggel illusztrált képeket alkottak. Meglepő volt a korabeli kiállításoktól eltérő téma és a megvalósítás, de a tárgyak és rajzok mély benyomással voltak rám.

Természetesen tisztázni kell, hogy ideális város nincs. Meg lehet ugyan tervezni, papíron működőképes, de a valóságban az a fokú túlszervezettség, amelyet egyes gondolkodók, filozófusok, mérnökök elterveztek, a városi lakosság, polgárság jogainak jelentős csorbitását vonná maga után. A közösségi érdek rátelepedése az egyénre elviselhetetlenné vált volna. Azok az elképzelések, amelyek szigorúan korlátozzák egy város méretét, lakóinak számát, a városlakók társadalmi különbségeit, a település szerkezetét, a főterek kialakítását, a kisebb közösségi terek és épületek helyét, a városfal formáját, a közlekedés lehetőségeit, előbb-utóbb nyomasztóvá váltak volna.

A tervek nagy része csak a papíron valósult meg, mégis ezek az elképzelések nagyon tanulságosak. A reneszánsz korban a gondolkodók és művészek kiemelten fontosnak tartották a hadmérnöki munkát. Leonardo és mások munkásságuk fontos területének tekintették ezt, annál is inkább, mert anyagi hasznot reméltek belőle. A legérdekesebb ilyen városállam, amely megfelel a reneszánsz kor által támasztott követelményeknek, amelyet meg is építettek a tervek szerint, és amelyet a későbbi korok uralkodói és politikusai nem romboltak szét, az Palmanova városa. A kilencszögű, csillag alakú városfal, a szűk, de gondosan a hangulatos főtér felé vezető utcák, a középületek visszafogott egységessége, a forma és funkció organikus egysége, a hagyományok tisztelete meghatározza a ma is élhető, lakható várost.

Természetesen felmerül a kérdés, meddig van joga az államnak a közösség nevében beavatkozni a magánemberek, a civil szféra körébe. A kérdés természetesen meg is fordítható: a magánember meddig terjeszkedhet, meddig gondolhatja azt, hogy az egyéni érdekek és jogok felülírják a közösségét. Sajnos, az ideális város eszméje többek között azért is maradt többnyire elgondolás, mert ezt az ellentmondást nem tudták feloldani. Amikor a közösségi érdek túlzóan dominált, akkor sajnos az egyén érdekeit súlyosan megsértették. Nem véletlen, hogy a huszadik században, a totalitárius diktatúrák tombolása alatt Németországban, a Szovjetunióban, és később a II. világháború után a kelet-európai országokban (köztük hazánkban is) történtek törekvések torz eszmények alapján városrombolásra, és építészeti, vizuális környezetszennyezésre. Ezek a sebek nem hozhatók helyre, a lebontott varázslatos hangulatú városrészek helyén épült lakótömbökben lakni lehet, de élni nem. Városunk is áldozatul esett ennek az építészeti falánkságnak.

Véleményem szerint a jó városvezető, a jó építész többek között onnan ismerszik meg, hogy nem akar a városlakókra rátelepedni, nem akarja a korábbi értékeket földig rombolni, csak azért, hogy valamit a helyére építhessen.

Több olyan kiállítást láttam már, melynek témája egy adott város volt két különböző korszakban. Ezek kivétel nélkül páros képek voltak, ugyanabból a beállításból, természetesen nagy időkülönbséggel elkészítve. Azt kell mondanom, általában az emberi beavatkozás nem vált a közösség hasznára. Aki megtekintette Dömötör Mihály kiállítását, sajnálattal tapasztalhatta, milyen épületek estek áldozatul városunkban. A Csengettyű köz betondzsungele csúnya seb városunk arcán, de más városrészek is vesztek hangulatukból. Tanulságos látni ugyanezt a témát néhány más települést bemutató kiállításon, ahol a toleránsabb, az elődök érdekeit maximálisan figyelembe vevő, bölcs városvezetésnek köszönhetően, az ilyen jellegű képpárok között nincs drámai különbség, a mai városkép az elődök munkásságát tiszteletben tartva formálódik. Például egy internetes weboldalon Giuseppe Vasi, Piranesi egyik mestere, római vedutáit, városrajzait a mai látvány mellé társították (Giuseppe Vasi's Rome - *Yesterday and Today*, <http://www.youtube.com/watch?v=NgXy98AkC7U>). Nagyon tanulságos volt, mennyire tisztelték a korábbi mesterek alkotásait.

2010-ben Pécs volt Európa kulturális fővárosa. Az alkalmat kihasználva ellátogattunk oda, és a programok között több építészeti témájút találtunk. A Bauhaus mesterei közül igen sok pécsi születésű vagy kötődésű volt, a legismertebb Molnár Farkas. Több kiállítás is foglalkozott a Bauhaus tárgyformálásával, a közösségi terek kiépítésével, a forma és funkció viszonyával, arányrendszerével. Az utókor egyre jobban elismeri Breuer Marcell, Moholy Nagy László munkásságát, melyet a budapesti Ludwig Múzeumban tekinthetem meg. Szemléletes volt, ahogyan a tárgyi kultúrához, az arányrendszerhez viszonyultak. Kiemelkedően fontosnak tartották az organikus, élhető, fejleszthető város elméletét, amelynek számos elemét aztán a gyakorlatban is megvalósították.

Az, hogy egy város mérete kinek mennyire optimális, eltérő lehet. Van, aki a nyüzsgést szereti, a pezsgő nagyváros, megapolisz mozgalmasságát. Másoknak a kisváros csendje és nyugalma a vonzó, ahol sokkal több a közösségi tér, ahol több a parkosított terület. Ezek egyéni döntések, amelyeket az anyagi lehetőségekkel kellene alátámasztani. Hiába élne valaki szívesen egy csendes, jó levegőjű külvárosban, egy magánházban, ha nincs rá pénze, emiatt egy nagyváros koszos, lepusztult lakótelepén kell laknia. Ezek az ellentétek nehezen feloldhatók, az építészek feladata az ellentmondások csiszolása. Le Corbusier tervei, Victor Vasarely elképzelései a színes városról, Hundertwasser erőfeszítései, Gaudi és Victor Horta házai jó példák a gondolatkísérletekre.

Azonban van, amikor az építész nem tervez, hanem kreatívan új utat mutat a városépítészetben. Yona Friedman magyar származású építész a nem-építés gyakorlata *Architecture without building* című kiállításán (Yona Friedman. *Architecture without building. A nem-építés gyakorlata*. Ludwig Múzeum, 2011. <http://www.ludwigmuseum.hu/site.php?inc=kiallitas&kiallitasId=763&menuId=44>) bemutatta a kreativitás, az invenció diadalát a konvenció, a maradiság felett. Tervei alig valósultak meg, életműve mégis teljes, mert azok a gondolati síkok, elméletek, amelyeket kiépített más, gyakorló építészeket ihlettek meg. Vannak kreátorok, akiknek olyan magas fokú az invenciója, kreativitása, hogy nem marad idejük a gyakorlati kivitelezésre. Talán nem is érdekli őket a feladatnak ez a része. Mások gyakorlatiasabbak, a mindennapi alkotó munka hangyszorgalmú kivitelezői. Ez az ellentmondás feloldható, ezek a tervezők megférnek egymás mellett, pozitívan hatnak egymás energiáira.

A Ludwig Múzeum egy másik kiállítása az *Édentől keletre* címet viselte (*Édentől keletre – Fotórealizmus: Valóságválogatások*. Ludwig Múzeum, 2011. <http://www.ludwigmuseum.hu/site.php?inc=kiallitas&kiallitasId=762&menuId=44>), a hatvanas-hetvenes évek hiperrealista alkotóit felvonultatva. Az alkotások nagy része városkép volt, tükröződő ablakok, villódzó neonfények, városlakók, autók, porlepte utcák sorakoztak a kritikus, tárgyyszerű hangulatú festményeken. A látvány tényszerű feltárása, az objektív megközelítés, a szűkszavú, tömör megfogalmazás volt jellemző az alkotásokra.

Amikor legutóbbi kiállításomra készültem (*Ideális város*, Németh László Városi Könyvtár, 2011. október), ezek az élmények, benyomások motiváltak. Tudatosan készítettem az alkotásokat, igyekeztem egységessé, tömörré formálni őket. Minden képnek volt valamilyen jelentősége, minden alkotás valamelyik következménye, egy másik előzménye volt. Egy nagy rajzzal Piranesi előtt tisztelegtem, más alkotásokkal a mozgást, az idő múlását ábrázoltam. Megfestettem az utcán táncoló fiatalokat, az elsuhanó metrót, párba állítottam különféle korok épületeit, új értelmezést adva nekik. Nem egy város ábrázolása, megjelenítése volt a szándékom, hanem különféle települések, eltérő korok párhuzamba állítása olykor groteszk szándékkal. Tematikus kiállítást akartam létrehozni, bevonva a nézőt, megmozgatva fantáziáját.

A nagy kérdés az, van-e ideális város? Valószínűleg nincs, mert akkor a lakóinak is ilyen tulajdonságokkal kellene rendelkezniük. Ezzel szemben az általános gyakorlat inkább az önzés volt, a korábbi mesterek alkotásait lebontották, és a helyükre rossz ízléssel építettek újakat. Ennek a tendenciának kell megváltozni ahhoz, hogy ha nem is ideális városok, de lakható, szerethető települések épüljenek.

Bozsér Zsolt

(P)ÁR(T)ATLAN ÉVEK

„Nemtelen porban hever a nemes dísz?”
– Baróti Szabó Dávid: Egy ledőlt diófához

Mint az évgyűrűk a nemes fatörzsön,
bárhogy olvasnám, ugyanúgy betűzőm.
Gondtalan gondom sose volt, hanem lett,
újra sereglett.

Összefognám, bár elinalt előlem.
Szorgalom, kétség, mi maradt belőlem.
Néma szójáték, soraim mögött ég,
lombom ütötték.

Néha szélcsendben susogok, s ha nem kell,
könnyeim sírom, nevető szemekkel.
Lábakon járok, kezemen „csak” írok,
sírnai se bírok...

Észre sem vennék, akik azt remélik
egyszer elmúlik, ami jó, ha fénylik.
Számptalan vers csak szavaim–leejtő,
lombtalan erdő.

Bárhogy olvasnám, kifakult az ének,
porlepett nyárként elinaltak évek!
Máshogy élem már, de ha visszavágyom
megjön az álmom.

Minden ott indult el a kék köpenyben,
iskolák padján, s tudomány a könyvben
mély gyökérszettel soha el nem enged,
s el nem eresztetted.

Mert saját törzsön hajolok, ha kellett.
Másként már nem. Ha a pénz se tellett,
néha fent járok, de ha kell a mélybe...
elfeledésbe.

Rendhagyó élet. Nem az iskolának
vagy professzornak, valahány tanárnak
fel–neveltettem, hanem: önmagamnak...
ága maradtam.

A TERMÉSZET CSODÁI

A közelmúltban két rendkívüli kiállítást tekinthettünk meg a Ginkgo-Sas Hotelben. Két barát, mester és tanítványának természetfotóiban gyönyörködhattunk. A természet és az egymás iránti szakmai elismerés tiszteletteljes megnyilvánulása a kiállítási megnyitójuk, melyből álljon itt két részlet és Homoki Nagy István vallomása, mely a természet és ember különös szimbiózisába enged bepillantani...

Dr. Kőhegyi Ferenc gondolatai Lelkes István kiállítására:
„A természet fotózását 50 éve kezdte. Festőművészet a hivatása, a fotót egy külön műfajnak tekinti, melynek segítségével az objektív valóságot mutatja be. Ezt Pierre Auguste Renoir szavaival fejezhetnénk ki legjobban:

Nincsen olyan ember, se táj, általában nincsen olyan téma, ami többé-kevésbé érdekes ne volna, csak fel kell fedezni a titkát.

A szegedi József Attila Tudományegyetemen és a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán művészettörténetet oktatott, és ahhoz nagyon sok diapozitívet kellett készítenie. Amikor Hódmezővásárhelyre került, akkor a Madártani Intézet megbízta, hogy a Mártélyi Tájvédelmi Körzet és a kardoskúti Fehértó madárvilágát rendszeresen figyelje, és készítsen róla dokumentációt.

Ezzel kezdődött a madárfotózás szeretete, amely szenvedélyévé vált. Időközben Csongrád és Békés megyében a rétisas visszatelepítésével is megbízták, mely közelebb hozta a sasok életének megismeréséhez. A munka során készült diapozitívek segítségével előadásokat tartott és fotókiállításain mutatta be természeti értékeinket.

A fényképek zömét analóg gépekkel készítette, amely nagy kreativitást igényelt. Egyetlen fotó sem készült lessátorból, hanem cserkeléssel. [...]

A kiállítás tájképekből, növényekről, a ló és ember kapcsolatáról, valamint madarak fotóiból áll. Fölvételein visszatükröződik a festői szemlélet és hajlam, az alföldi tájhoz, a tanyák világához való kötődése. Jelentékeny illusztrátori, grafikus tevékenysége mellett dolgozott freskórestaurátorként, valamint környezeti arculattervek készítésével és dizajntervezéssel, mely tapasztalata kisugárzik a fölvételeire is...”

Lelkes István gondolatai dr. Kőhegyi Ferenc kiállítására:

„A barátságunk régi. Talán a természet fotózásának rejtelmes világába is e barátságunk köszönhetően tettem meg az első lépéseket.

Saját szemén keresztül látatja a madár- és növényvilágot, melyek mögül kiérezhető az alkotói szenvedély, amit az oly sokak által ismert és kedvelt Homoki Nagy István: *Szárnyas vadász mesterek* című könyvének gondolataival tudok leginkább kifejezni:

„**M**inden, szenvedélytől űzött ember lelke mélyén ott forog egy-egy furcsa kis dinamó. Nem látjuk persze, hangját sem érzékelheti emberi fül, de hajtóerejét annál inkább megérzi a lélek. Egyiket hajtja a Pénz után, a másikat a Szerelem útvesztőjébe kormányozza, némelyeket pedig arra kényszerít, hogy gyűjtsenek. Ezek turkálnak görnyedt háttal, vörös-karikás szemekkel az antikváriumok poros rak-táraiban. Keresik a könyvritkaságokat. Ezek szállnak a tenger mélyébe és másszák meg a tibeti csúcsokat, mert keresik a dülleltszemű halakat, meg a havasi rovarokat. Élnek a bennszülöttek közt, csonttá soványodnak csak azért, hogy szobájuk falára akaszthassanak egy pödörtszarvú antilopfejet, vagy szekrényükbe zárhassák messze tájak színes csigaházait.

Engem is űz az anyagtalan motor.

Kerget tájakra, ahol egyre kevesebb a háztető és egyre több a sudár fa. Egyszer felkényszerít túl a fák csúcsain, és az erdő fölött leszállásban töltöttem velem lassan múltó heteket, máskor izzó homokbuckák tengerére zavar, és bezár egy forró sátor sötétjébe. Kerget a nádasok vízeres országába, és lila magnéziumfényeket gyújtat évszázados fák dohos odvaiban.

Űzöm a madarakat, kutatom szemük csodálatos, vad fényeit, lesem a szárnyas vadász mesterek különös életét.

És gyűjtöm az élményeket, meg azok rögzített vizuális lényegét: a fényképeket. Madarászélmények, sikerült fényképek: egyaránt „trófeák” a szó szoros értelmében. Ritkák is, mint a hibás nyomtatott bélyeg, a sötétfényű gyémánt, vagy a szokatlan nagyságú tigrisbőr.”

DR. KŐHEGYI FERENC

LELKES ISTVÁN

VÁROSUNK DIÁKSZEMMEL

BARTA ZSÓFIA — KOVÁCS LILLA — BARTA SOMA: A NÉMETH LÁSZLÓ GIMNÁZIUM TANULÓI